

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
INFORMATIKOS IR STATISKOS KATEDRA

PAULIUS BANELIS

Informatikos teisės neakivaizdinės studijos

CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TEISINIAI ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dokt. Mindaugas Krikščionaitis

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ SAMPRATA IR TIKSLAI.....	6
1.1. Creative Commons licencijų sąvoka	6
1.2. Creative Commons licencijų atsiradimo prielaidos, tikslai ir uždaviniai	18
1.3. Creative Commons licencijų pagrindinės sąlygos.....	29
2. PRAKTINIAI CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TAIKYMO ASPEKTAI: RAIDA, INTERNACIONALIZAVIMAS IR BENDRŲJŲ CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TAIKYMAS LIETUVOJE.....	37
2.1. Creative Commons licencijų raida ir internacionalizavimo procesas	37
2.2. Bendrųjų Creative Commons licencijų taikymas Lietuvoje	42
IŠVADOS.....	55
NAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	58
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY	63
1 PRIEDAS	64
2 PRIEDAS	65
3 PRIEDAS	66

IVADAS

Nuo pirmųjų autorių teisių įstatymų priėmimo (1474 m. Venecijoje, 1710 m. Anglijoje), saugomų autoriaus teisių ir kūrinių, į kuriuos šios teisės yra saugomos, ratas buvo nuosekliai plečiamas. Atsiradus mechaniniams literatūros ir kitų kūrinių dauginimo būdams imtos saugoti ne tik turtinės, tačiau ir neturtinės autorių teisės. Beveik absoliučiai daugumai šios srities praktikų bei teoretikų nekilo abejonių, kad vis griežtėjantis autorių teisių apsaugos reglamentavimas skatina kūrybą bei užtikrina pakankamą ir teisėtą jos rezultatų sklaidą.

Tačiau situacija iš esmės pasikeitė XX a. 8 dešimtmetyje prasidėjus informacinei revoliucijai, kai išplitus skaitmeninėms technologijoms didžioji dalis žmogaus gyvenimo, tame tarpe ir kūrybos, persikėlė į skaitmeninę erdvę. Internetas suteikė kūrybai naujas formas, galimybes ir naudojimo kryptis, todėl intelektinė nuosavybė tapo masine, ypač lengvai perduodama preke. Klasikiniais autorių teisių įstatymams neatitinkant susiklosčiusios situacijos ir kolektyvinio administravimo sistemai nesugebant prisitaikyti prie pokyčių, autorių teisių pažeidimai pasiekė iki tol neregėtą mastą. Fiziniame pasaulyje autoriaus sutikimo nereikalaujantys veiksmai, tokie kaip, pavyzdžiui, knygos skaitymas internete tapo neteisėtais, kadangi, skaitant knygą prisijungus prie interneto tinklo visų pirma sukuriama knygos kopija, kuriai privalomas išankstinis autoriaus sutikimas nebūna gaunamas.

Siekiant padėti autoriams ir kūrinių naudotojams išspręsti šias problemas bei skaitmeninėje erdvėje sukurti protingą ir lanksčią autorių teisių apsaugos sistemą, kuri skatintų teisėtą naudojimąsi ir dalijimąsi kūriniais, 2001 m. buvo įkurta Creative Commons organizacija (toliau – CC organizacija). Ši organizacija 2002 m. gruodžio mėnesį pasiūlė visuomenei autorių teisių suteikimo sutartis – Creative Commons licencijas (toliau – CC licencijos).

CC licencijos yra skaitmeninės formos ir išskirtinės struktūros sutartys, iš dalies paremtos klasikiniiais autorių teisių įstatymais, sukurtos siekiant teisėto kūrinių naudojimosi, kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtros, kurių pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas, išlikdamas turtinių teisių savininku ir išsaugodamas teisę suteikti tokias teises kitiems asmenims, kitai šaliai suteikia teisę neribotą laiką, bet kurioje pasaulio valstybėje, nemokamai naudotis sutartyje aiškiai nurodytomis autorių turtinėmis teisėmis į skaitmeninės formos literatūros, mokslo ar meno kūrinių.

Šios licencijos, nepakeisdamos tradicinių autorių teisių supratimo ir nesukurdamos iš esmės naujų autorių teisių siūlo tik supaprastinti licencinių sutarčių sudarymą, suteikti šiek tiek didesnę „laisvę“ autoriams, naudojantis savo teisėmis ir leidžiant savo kūriniais naudotis tretiesiems asmenims ir tokiu būdu padidinti skaidrumą internete. CC licencijomis siekiama suteikti autoriui „laisvę“ pačiam apsispręsti ar jam iš tikrųjų visada reikia atlygio už kūrinio naudojimą, ar jis išties nori drausti kūrinio modifikavimą ir kaip jis nori pasinaudoti pagal

įstatymą jam priklausančiomis teisėmis. Iš esmės CC licencijomis siekiama aiškumo, skaidrumo ir supratimo, kas, ką, kur ir kaip gali daryti, tokiu būdu skatinant naujų skaitmeninio turinio kūrinių kūrimą ir sklaidą internete.

Kadangi bendrosios (tipinės) CC licencijos buvo parengtos pagal JAV teisės reikalavimus, išaugus CC licencijų poreikiui kitose jurisdikcijose, buvo imtasi licencijų internacionalizavimo, t.y. licencijų turinio suderinimo su galiojančiais nacionaliniais teisės aktais. Šiuo metu licencijos jau yra pritaikytos 41 valstybėje visame pasaulyje (1 priedas). Tuo tarpu Lietuvoje CC licencijos yra pakankamai naujas ir tik labai riboto autorių skaičiaus dėmesio susilaukęs reiškinys. CC licencijų derinimas su Lietuvos teisės aktais nėra pradėtas, teisminė praktika neegzistuoja, todėl bendrųjų CC licencijų, atspindinčių bendrosios teisinės sistemos autorių teisės ypatumus, taikymas Lietuvoje gali būti **problemiškas**.

Šio baigiamojo darbo mokslinio **tyrimo objektas** – CC licencijų, kaip autorių licencinių sutarčių, atsiradimo bei praktinio taikymo analizė. Pažymėtina, kad praktinis CC licencijų taikymas išsamiai bus nagrinėjamas tik Lietuvos teisės aktų kontekste. Licencijų taikymas kitose valstybėse bus apžvelgiamas tik atskleidžiant bendras tendencijas.

Baigiamojo darbo mokslinio **tyrimo dalykas** – CC licencijų sąlygos, jų išskirtiniai bruožai bei CC licencijų sudarymo ypatumai. Taip pat bus nagrinėjami teisės aktai, kuriuose įtvirtintos teisės normos, reglamentuojančios autoriaus teisių apsaugą, autorines sutartis bei jų sudarymą.

Svarbiausias baigiamojo darbo **tikslas** – išanalizuoti CC licencijų santykį su klasikine autorių teisių įstatymais ir galimas problemas taikant CC licencijas Lietuvoje.

Atliekamo tyrimo metu siekiant įgyvendinti darbo tikslą keliami tokie **uždaviniai**: 1) atskleisti CC licencijos sąvoką, tikslus, bei pagrindines licencijų sąlygas; 2) apžvelgti bendrųjų (tipinių) CC licencijų naudojimą bei suderinimo su konkrečių valstybių teisės sistema procesą; 3) išanalizuoti bendrųjų CC licencijų taikymą Lietuvoje bei identifikuoti galinčias kilti problemas.

Baigiamojo darbo **hipotezė** – su Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais nesuderintos bendrosios CC licencijos neužtikrina jomis licencijuotų kūrinių pakankamos autorių teisių apsaugos.

Mokslinio tyrimo dėmesys sutelktas į problemų, kurios atsiranda naudojant CC licencijas elektroninėje erdvėje bei pritaikant jas prie atskirų valstybių teisinių sistemų, atskleidimą, pasitelkiant įvairius tyrimo metodus. Darbe buvo remiamasi loginiu-analitinio, aprašomuoju, dedukciniu, lyginamuoju, lingvistiniu ir teleologiniu teisiniais tyrimo **metodais**.

Vienas svarbiausių šiame darbe naudojamų mokslinio tyrimo metodų yra **loginis-analitinis** metodas, kuriuo vadovaujantis buvo atlikta CC licencijų taikymo ypatybių analizė

klasikinių autorių teisių įstatymų kontekste, siekiant nustatyti galimas tokio taikymo įgyvendinimo problemas Lietuvoje. Šis metodas būtinas ne tik atskleidžiant teisės normų turinį, tačiau ir pateikiant apibendrinimus bei išvadas. *Lyginamojo metodo pagalba* gretinamas Lietuvos, JAV bei kai kurių kitų pasaulio valstybių, kuriose yra pritaikytos CC licencijos teisinis autorių teisių reguliavimas, atskleidžiama reguliavimo specifika, privalumai, trūkumai ir pritaikymo nacionalinėje teisėje galimybės. Siekiant atskleisti kai kurių teisės normų turinį, taip pat buvo taikomas *teleologinis*, arba *teisės akto leidėjo ketinimo*, metodas. Teisės normų turinio aiškinimui didelę reikšmę taip pat turi *lingvistinis metodas*, nes analizuojant teisės normas yra atsižvelgiama į gramatikos, sintaksės (sakinių darybos) ir kitas kalbos taisykles.

Baigiamojo darbo mokslinio tyrimo objektas, dalykas, tikslas, uždaviniai bei tyrimo metodika sąlygojo ir mokslinio tyrimo **šaltinių** pasirinkimą. Išskirtinos tokios pagrindinės šaltinių grupės: (1) Lietuvos ir užsienio šalių teisės aktai; (2) Lietuvos bei užsienio autorių darbai; (3) Lietuvos ir užsienio teismų praktika.

Šiame darbe ypač daug dėmesio skiriama užsienio valstybių patirčiai, kuri galėtų būti pritaikyta derinant CC licencijas su nacionaliniais įstatymais, todėl analizuojami dabar galiojantys užsienio šalių teisės aktai bei šios srities Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymas, kiti teisės aktai ir programos. Taip pat nagrinėjamos tarptautinės sutartys ir atitinkamos konvencijos.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos šiuo klausimu aktualios teismų praktikos nėra, o užsienio šalių teismų praktika labai ribota, teismų praktika pateikiama kaip konkretūs pavyzdžiai, bandant teoriškai atskleisti galimą Lietuvos teismo sprendimą.

Baigiamajame darbe CC licencijų problemoms atkleisti pasitelkiama užsienio autorių L. Lessig, E. Samuels, D. Bearman, T. Aplin, L. Bentley, N. W. Netanel darbai bei Lietuvos autorių moksliniai straipsniai, monografijos ir kita mokslinė literatūra.

Baigiamojo darbo **struktūrą** sudaro turinys, įvadas, dvi dėstomosios dalys ir išvadas. Darbo pabaigoje taip pat pateikiamas naudotos literatūros ir šaltinių sąrašas bei darbo priedai.

Pirmojoje darbo dalyje atskleidžiama CC licencijų sąvoka, analizuojami CC licencijų tikslai ir uždaviniai bei aptariamas veikimo mechanizmas. Taip pat nagrinėjamos pagrindinės CC licencijų sąlygos.

Antrojoje darbo dalyje nagrinėjami praktiniai CC licencijų taikymo aspektai. Atskleidžiama naudojimosi CC licencijos plėtra ir vykstantis licencijų internacionalizavimo procesas. Taip pat analizuojamas bendrųjų CC licencijų taikymas Lietuvoje: aptariamas licencijų sąlygų galiojimas pagal Lietuvos teisės aktus bei identifikuojamos galimo autorių teisių gynbos problemos.

1. CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ SAMPRATA IR TIKSLAI

1.1. Creative Commons licencijų sąvoka

Iki kompiuterių ir interneto atsiradimo autorių teisių įstatymais nustatyti draudimai kopijuoti, naudoti ar viešai atlikti kūrinį be autoriaus sutikimo nebuvo tokie svarbūs, nes paprasčiausiai nebuvo techninių priemonių tai lengvai padaryti. Atsiradus kompiuteriams ir ypač internetui žmonėms atsirado iki tol neturėta galimybė keistis informacija, ją kopijuoti ir perduoti dideliais kiekiais. Tačiau klasikiniai autorių teisių įstatymai apriboja galimybes keistis autoriniais kūriniais, nes didžiosios dalies pasaulio valstybių įstatymai numato, kad tik autorius ar jo teisių turėtojai turi teisę leisti ar uždrausti panaudoti kūrinį bet kokia forma ar būdu. Pavyzdžiui, galiojančios Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijos¹ (toliau – ATGTĮ arba Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas) 15 straipsnis 1 dalis nustato, kad autorius turi išimtines teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus:

- 1) atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- 2) išleisti kūrinį;
- 3) versti kūrinį;
- 4) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- 5) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- 6) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- 7) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- 8) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Panašios ar net analogiškos nuostatos yra išdėstytos galiojančios Austrijos Literatūros ir meno kūriniių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijos² 14 – 18 straipsniuose, Lenkijos Autoriių teisių ir gretutinių teisių įstatymo³ 17 ir 50 straipsniuose, galiojančios Meksikos Federalinio Autoriių teisių įstatymo redakcijos 27 straipsnyje⁴, galiojančios Malaizijos Autoriių teisių akto redakcijos⁵ 13 straipsnyje, galiojančios Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau –

¹ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybė žinios. 2003, Nr. 28-1125

² 1936 m. balandžio 9 d. Austrijos Literatūros ir meno kūriniių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/at/at091en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11

³ 1994 m. vasario 4 d. Lenkijos Autoriių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/pl/pl010en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁴ 1996 m. gruodžio 5 d. Meksikos Federalinis autorių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/mx/mx003en.html#JD_MX003EN; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁵ 1987 m. gruodžio 1 d. Malaizijos Autoriių teisių akto http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/my/my010en.pdf; prisijungimo laikas: 2007-08-11

JAV) Autorių teisių kodekso redakcijos⁶ 106 straipsnyje. Paminėti autoriaus leidimai ar draudimai leisti ar uždrausti naudoti kūrinį vienu iš nurodytų būdų – tai autoriaus turtinės teisės. Be turtinių teisių autoriui priklauso ir asmeninės neturtinės teisės.

Asmeninės neturtinės autoriaus teisės – tai neatskiriama susijusios su autoriaus asmeniu ir neturinčios ekonominio turinio teisės. Jos saugomos neterminuotai ir neperduodamos kitiems asmenims bei ginamos nepriklausomai nuo jų subjekto valios: autoriaus sudaryti sandoriai dėl šių teisių negalioja. Šios teisės nustato autoriaus ryšį su jo sukurtu kūrinium⁷. Asmeninės neturtinės teisės yra įvairios ir skirtingose valstybėse jos gali skirtis. Tačiau 1886 m. Berno konvencijos 6^{bis}8 straipsnyje nurodytos dvi pagrindinės asmeninės neturtinės teisės, pripažįstamos didžiojoje dalyje pasaulio valstybių – tai autorystės teisė ir teisė į kūrinio vientisumą.

Autorystės teisė – tai teisė vadinti kūrinio autoriumi ir reikalauti pripažinti autorystę. Tai teisė reikalauti, kad išleidžiant kūrinį (ar kitu būdu viešai atliekant) ant visų jo egzempliorių būtų nurodytas autoriaus vardas, taip pat ir naudojant atlikimą ar jo įrašą⁹.

Teisės į kūrinio neliečiamybę turinį sudaro tai, kad be autoriaus sutikimo negalima keisti ar kitaip iškraipyti kūrinio pavadinimą, jo turinį; be to, kiti asmenys neturi teisės bet koku kitu būdu kėsintis į kūrinį, jeigu tai pažeis autoriaus garbę ar reputaciją. Tai asmens, sukūrusio kūrinį, teisė reikalauti, kad skelbiant, atgaminant ar bet koku kitoku būdu naudojant kūrinį, skelbiant informaciją apie kūrinį autoriaus vardas (kūrinio autorystė) būtų nurodomas¹⁰.

Skirtingai nuo asmeninių neturtinių teisių, turtinės teisės yra ekonominę pagrindą turinčios teisės. Jos susijusios su užmokesčio už kūrinį, honoraro gavimu už leidimą vienu iš aukščiau nurodytų būdų pasinaudoti kūrinium. Šiomis teisėmis, priešingai nei neturtinėmis autorius gali disponuoti. Jis šias teises gali įgyvendinti pats arba jų įgyvendinimą gali perduoti kitam asmeniui. Kitam asmeniui jis gali perduoti ar suteikti dalį ar visas savo turtines teises į konkretų kūrinį. Kaip minėta, didžiosios dalies pasaulio valstybių autorių teisių įstatymai numato, kad naudojimasis autoriaus turtinėmis teisėmis be autoriaus leidimo negalimas. Tie patys įstatymai taip pat nustato, kad be autoriaus, jo teisių turėtojo ar įgalioto asmens leidimo naudojimasis kūrinium ar kūrinio kopija yra neteisėtas veiksmas, o už naudojimąsi kūrinium

⁶ 1976 m. spalio 19 d. JAV Autorių teisių kodeksas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/us/us173en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁷ Vileita, A., Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio komentaras; Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos – Vilnius, 2000. P. 57

⁸ Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“ // Valstybės žinios. 1995, Nr.40-988

⁹ Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga//Klaipėda, 2007. P160

¹⁰ Vileita, A., Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio komentaras; Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos – Vilnius, 2000. P. 58

autorius, jo teisių turėtojas ar perėmėjas turi teisę gauti atlyginimą. Tokios nuostatos, pavyzdžiui, yra numatytos ATGTĮ 15 straipsnio 2 ir 3 dalyse, Malaizijos Autorių teisių akto 36 – 37 straipsniuose, JAV Autorių teisių kodekso 501 ir 504 straipsniuose, Austrijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 86 ir 91 straipsniuose, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 17 ir 79 straipsniuose.

Pažymėtina, kad gali būti tam tikrų išimčių, kai apribojant autorių turtines teises galima panaudoti kūrinius be autoriaus leidimo ir nemokant jam autorinio atlyginimo. Pavyzdžiui, ATGTĮ 20 – 33 straipsnių, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 23 – 35 straipsnių, Austrijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 41 – 57 straipsnių, Meksikos Autorių teisių federalinio įstatymo 147 – 153 straipsnių, Malaizijos Autorių teisių akto 13 straipsnio 2 dalies nuostatos susijusios su tokiais ribojimais. Tačiau dažniausiai tokie išimtinių autorių turtinių teisių apribojimai būna tiksliai apibrėžti įstatymuose ir gali būti taikomi tik griežtai laikantis nustatytų sąlygų. Pavyzdžiui, visuose aukščiau minėtuose įstatymuose pateikiamas baigtinis autorių teisių apribojimų sąrašas. Be to, dauguma šių įstatymų nurodo, kad išimtinių autorių turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus interesų bei galimas su sąlyga, kad tokiu panaudojimu nesiekama tiesioginės ar netiesioginės komercinės naudos (pavyzdžiui, ATGTĮ 19 straipsnis, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 35 straipsnis, Meksikos Autorių teisių federalinio įstatymo 148, Malaizijos Autorių teisių akto 13 straipsnio 2 dalies nuostatos). Vis dėlto reikia suprasti, kad minėtomis išimtimis siekiama ne iš esmės apriboti autorių išimtinės teises ir suteikti galimybę vartotojams neprašant leidimo naudotis autoriniais kūrinių, bet siekiama informacinės visuomenės sąlygomis užtikrinti autorių ir kūrinių naudotojų interesų balansą, sprendimo teisę ką galima ir ko negalima daryti su kūriniu paliekant autoriui.

Skaitmeninėje erdvėje naudojantis kūrinių galioja tie patys reikalavimai kaip ir realiame pasaulyje, tačiau skaitmeninėje erdvėje, priešingai nei realiame pasaulyje, neįmanoma naudotis kūriniu, tuo pačiu nesukuriant jo kopijos, t.y. neatgaminant kūrinio. Todėl teoriškai prieš kiekvieną naudojamąsi tokiu kūriniu būtina gauti autoriaus leidimą.

Toks leidimas autorių teisėje vadinamas licencija (lot. *Licentia*, angl. *License*). Paprasčiausiai licenciją būtų galima apibrėžti kaip autoriaus suteikiamą organizacijai teisę pasinaudoti kūriniu¹¹. Tačiau toks apibrėžimas yra labai bendro pobūdžio ir neatspindi tikrosios licencijos reikšmės autorių teisėje. Manytina, kad tikslus ir išsamus licencijos apibrėžimas, atskleidžiantis tikrąją jos sąvoką bei reikšmę autorių teisės kontekste yra pateiktas ATGTĮ. Šio įstatymo 2 straipsnio 20 dalis skelbia, kad „Licencija – autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui*

¹¹ Tarptautinių žodžių žodynas // Vyriausioji enciklopedijų redakcija; [atsakingasis redaktorius V. Kvietkauskas] – Vilnius : VER, 1985. P. 288-289

generis teisių subjekto (licenciaro) leidimas, suteikiantis kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto naudotojui (licenciatui) teisę naudoti kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto originalą arba jo kopijas (licencijos dalyką) nurodytoje teritorijoje tokiu būdu ir tokiomis sąlygomis, kaip numatyta licencinėje sutartyje. Licencija gali būti išimtinė arba neišimtinė. Neišimtinė licencija licenciaras suteikia licenciatui teisę naudoti licencijos dalyką pasilikdamas teisę suteikti tokią teisę kitiems asmenims ir pats naudoti licencijos dalyką. Išimtinė licencija – tokia licencija, pagal kurią licenciaras, suteikęs licenciatui teisę naudoti licencijos dalyką, netenka teisės suteikti tokias pačias licencijas kitiems asmenims ir neturi teisės pats naudoti licencijos dalyką licenciatui perduotų teisių dalyje.“

Realiame pasaulyje licencija arba leidimas naudotis kūrinium (tiek originalu, tiek kopijomis) kūrinio naudotojui yra suteikiamas, autoriui ir naudotojui sudarant susitarimą. Tokio susitarimo pagrindu autorius ar autorių teisių subjektas suteikia teisę kitais šaliai (organizacijai ar kitam asmeniui) leidimą naudotis visomis ar dalimi turimų autorių turtinių teisių į literatūros, mokslo ir meno kūrinį, o kita šalis įsipareigoja naudotis kūrinium susitarime nustatytais sąlygomis ir sumokėti nustatytą atlyginimą. Priklausomai nuo to ar leidimas naudotis yra išimtinis, ar ne, autorius pasilieka sau teisę naudotis perduotomis teisėmis ir perduoti jas dar kam nors, arba ne¹².

Dėl tradicijų, papročių ir autorių teisių apsaugos istorinės raidos skirtumų, skirtingų šalių autorių teises reglamentuojantys įstatymai numato skirtingas tokių minėtų susitarimų išraiškas. Pavyzdžiui, Austrijos Literatūros ir meno kūrininių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijos 26 straipsnis, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 41 straipsnis, Meksikos Autorių teisių federalinio įstatymo 30 straipsnio 3 d. numato, kad autorių teisės naudotis autorių teisių įstatymų saugomu kūrinium gali būti suteikiamos naudotojui tik tuomet, kai naudotojas su autoriumi sudaro sutartį. Kitų šalių, pavyzdžiui, Olandijos teisės aktai numato, kad norint suteikti kūrinio naudotojui teisę naudotis kūrinium, užtenka ir vienašalio autoriaus valios išreiškimo (galiojančios Olandijos Autorių teisių įstatymo redakcijos¹³ 1 straipsnis). Dar kitų šalių įstatymai numato, kad autorius, norėdamas suteikti teisę naudotis kūrinium, gali tai padaryti bet kokiomis įstatymų leidžiamomis priemonėmis, t.y. pasirašydamas sutartis, sudarydamas vienašalius aktus ar naudodamasis kitomis priemonėmis. Tokios nuostatos numatytos 1987 m. gruodžio 1 d. Malaizijos Autorių teisių akto 27 straipsnio 1 dalyje, 1976 m. spalio 19 d. JAV Autorių teisių kodekso 201 straipsnyje. Taigi, skirtingose šalyse egzistuoja

¹² Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga//Klaipėda, 2007. P. 169-170

¹³ 1912 m. Olandijos Autorių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/nl/nl001en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11

nevienodi instrumentai, skirti tam, kad autoriai galėtų suteikti naudotojams teisę naudotis kūriniais, t.y. suteikti licenciją.

Nepaisant nurodytų išraiškos būdų skirtumų, bendras susitarimų, kurių pagrindu autorius suteikia teisę kitiems asmenims naudotis jų kūriniais broūžas yra forma. Autorių teises reglamentuojantys įstatymai numato, kad sutarties ar susitarimo forma turi būti rašytinė. Toks reikalavimas numatytas ATGTĮ 42 straipsnio 1 dalyje, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 53 straipsnyje, JAV Autorių teisių kodekso 204 straipsnyje, Malaizijos Autorių teisių akto 27 straipsnio 3 dalyje.

Visi nurodyti klasikinių autorių teisių apsaugos įstatymų reikalavimai, kaip minėta, yra taikomi ir skaitmeninėje erdvėje. Tačiau praktinis šių reikalavimų įgyvendinimas sukelia problemų, kurias galima iliustruoti keliais pavyzdžiais. Įsivaizduokime situaciją, kad asmuo nori pasinaudoti skaitmeninėje erdvėje esančiu kūriniais tokiu būdu, kuris pagal klasikinius autorių teisių įstatymus reikalauja gauti autoriaus leidimą. Tokiu atveju privalu su autoriumi pasirašyti sutartį dėl kūrinio naudojimo arba gauti rašytinį autoriaus leidimą. Tarkime, abi šalys sutinka pasirašyti tokią sutartį, bet gyvena skirtinguose žemynuose. Tokiu atveju rašytinio dokumentų pasirašymas užimtų nepagrįstai daug laiko ir apribotų vartotojo galimybes teisėtai pasinaudoti skaitmeniniu kūriniais. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad dėl skaitmeninės erdvės suteikiamos galimybės visiems turintiems prieigą prie interneto asmenims pasinaudoti kūriniais, pasirašyti sutartį ar suteikti leidimą gali prašyti ne vienas, o keli ar net keliasdešimt asmenų iš viso pasaulio. Aišku, asmuo ar asmenys, norintys pasinaudoti kūriniais, gali tai daryti ir neturėdami rašytinio leidimo iš autoriaus, o gavę tik žodinį leidimą, tačiau tuomet atsiranda netikrumas, nes naudotojas negali būti tikras, kad nesant rašytinio dokumento autorius nepakeis savo nuomonės. Kitas pavyzdys gali būti situacija, kada naudotojas nori pasinaudoti kūriniais, esančiais internete, tačiau nėra galimybių nustatyti, kas yra autorius, o pranešimo apie kūrinio naudojimo būdą nėra. Tokiu atveju vėlgi yra apribojamos kūrinio naudotojo galimybės teisėtai pasinaudoti kūriniais, nepaisant to, kad autorius galbūt ir leidžia atlikti tokius veiksmus.

Minėti pavyzdžiai iliustruoja problemas su kuriomis gali susidurti kūriniai naudotojai, tačiau ir autoriai taip pat gali susidurti su sunkumais. Pavyzdžiui, autorius sukuria kelis kūrinius ir patalpina juos interneto svetainėje. Autorius nori suteikti teisę vienu kūriniais naudotis visais būdais, jei naudojantis kūriniais jis visuomet nurodomas kaip kūrinio autorius ir kūrinys naudojamas išimtinai nekomerciniais tikslais, o kitu kūriniais suteikti teisę naudotis bet kuriais tikslais ir būdais, jei naudotojai, kiekvieną kartą naudodamiesi kūriniais, jį nurodo kaip kūrinio autorius. Norėdamas įgyvendinti savo sprendimus, autorius tokią informaciją turi nurodyti ir vartotojams. Tai jis gali padaryti pasirašydamas kūrinio naudojimo sutartis su vartotojais ar suteikdamas jiems rašytinius leidimus. Tačiau autorius, norėdamas apsaugoti savo teises ir tuo

pačiu suteikti galimybę visuomenei naudotis jo kūriniais, kaip ir aukščiau minėtų pavyzdžių atveju naudotojai, gali susidurti su sunkumais. Sutarčių pasirašymas ar leidimų dėl aukščiau minėtų priežasčių gali būti nepagrįstai daug laiko ir kitų sąnaudų reikalaujantis veiksmas, o kitokiu būdu, pavyzdžiui, žodžiu ar nurodymu internetinėje svetainėje, išreikštas leidimas nesuteikia pakankamo teisinio tikrumo, nes bet kuriuo metu gali būti pakeistas.

Ieškodamas galimo sprendimo varianto, 2001 metais Lawrence Lessig¹⁴ JAV įkūrė ne pelno siekiančią CC organizaciją¹⁵. Šios organizacijos vienas iš pagrindinių tikslų yra padėti autoriams ir kūrinių naudotojams išspręsti problemas, susijusias su teisėtu kūrinių naudojimu skaitmeninėje erdvėje bei kuriamų projektų pagalba sukurti protingą ir lanksčią autorių teisių apsaugą, kuri skatintų teisėtą kūrinių naudojimąsi ir dalinimąsi. Pirmas CC organizacijos projektas pradėjo veikti 2002 m. gruodžio mėnesį, kai CC organizacija pasiūlė visuomenei autorių teisių suteikimo sutartis – CC licencijas.

CC licencijos yra sutartys, kurių pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas suteikia teisę kitai šaliai (kūrinio naudotojui) nustatytais sąlygomis naudotis autoriaus turtinėmis teisėmis. CC licencijos yra sukurtos remiantis tradiciniais autorių teisių apsaugą reglamentuojančiais įstatymais, todėl kai kuriais aspektais yra panašios į tradicines sutartis dėl leidimo naudotis kūriniumi.

Visų pirma, CC licencijos, kaip ir tradicinės sutartys, taikomos tik tiems kūriniais, kurie yra autorių teisių objektai¹⁶. Daugelyje valstybių, tai pat ir Lietuvoje, autorių teisių objektai – tai sukurti originalūs ir objektyviai išreikšti literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kūrybinės veiklos rezultatas¹⁷. Taigi, CC licencijos taikomos tokiems kūriniais, kaip, pavyzdžiui, knygos, fotografijos, muzikos kūriniai su tekstu ir be jo, internetinės svetainės, internetiniai dienoraščiai ar audiovizualiniai kūriniai. Kompiuterių programos taip pat yra autorių teisių objektas, tačiau CC organizacija siūlo CC licencijų programoms netaikyti, kadangi CC licencijose nėra minimas išėtinis ar objektinis kodas. Kompiuterinėms programoms CC organizacija siūlo specialiai tam pritaikytas, Laisvosios programinės įrangos ar Atvirojo kodo iniciatyvos sukurtas licencijas. Kadangi CC licencijos remiasi tradiciniais autorių teisių apsaugos įstatymais, jos nėra taikomos tiems objektams, kurie pagal autorių teisių įstatymus nėra autorių teisių objektai (pavyzdžiui, idėjos, principai, faktai, teisės aktai, oficialūs valstybės ženklai ir simboliai).

¹⁴ Lawrence Lessig – teisės mokslų daktaras, Standfordo universiteto profesorius, žinomas JAV konstitucinės teisėtyros bei autorių teisių specialistas, aktyvus autorių teisių (angl. *copyright*) taikymo intelektinės nuosavybės srityje priešininkas. Vienas iš Interneto ir visuomenės centro (angl. *Center for Internet and Society*) steigėjų, Elektroninio pasienio fondo (*Electronic Frontier Foundation*) narys.

¹⁵ Adresas Internetė <http://creativecommons.org>

¹⁶ CC licencijų preambulė // <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/legalcode>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

¹⁷ Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga – Klaipėda, 2007, p. 150

Antras CC licencijų ir tradicinių sutarčių panašumas yra tas, kad CC licencijomis kaip ir tradicinėmis sutartimis naudotojui yra suteikiama teisė naudotis tik autoriui priklausančiomis turtinėmis teisėmis, kaip pavyzdžiui, teise atgaminti, platinti, viešai rodyti ar viešai atlikti kūrinį¹⁸.

Kitas aspektas, kuriuo CC licencijos yra panašios į tradicines sutartis – sutarties subjektai, t.y. sutartis sudarančios šalys. Tiek CC licencijas, tiek tradicines sutartis visuomet sudaro autorius ar jo teisių turėtojas ir kūrinio naudotojas. Atsižvelgiant į atskirų valstybių teisės aktų nustatytus reikalavimus, šie subjektai gali būti fiziniai arba juridiniai asmenys. Lietuvoje autoriumi pripažįstamas tik fizinis asmuo, o turtinių autorių teisių subjektu, t.y. šių teisių turėtoju, gali būti kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo. Kai kuriuose užsienio valstybėse (pavyzdžiui, JAV, Švedijoje, Suomijoje), leidžiama ir juridinių asmenų autorystė arba juridiniai asmenys gali būti neturtinių autorių teisių subjektai (šių teisių perėmėjai)¹⁹. Kūrinių naudotojai visose valstybėse gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Taigi, priklausomai nuo valstybėje galiojančių įstatymų, CC licencijų ir tradicinių sutarčių subjektai gali būti skirtingų tipų.

Pagrindiniai CC licencijų ir tradicinių sutarčių skirtumai atsiskleidžia nagrinėjant CC licencijų formą, struktūrą ir CC licencijų sudarymo mechanizmą.

Kaip aukščiau buvo minėta, didžiosios dalies valstybių autorių teisės įstatymai numato, kad sutartis, kurios pagrindu autorius suteikia licenciją, turi būti rašytinė. Toks reikalavimas leidžia abiem sutarties šalims išreikšti savo norus ir tik suderinus sąlygas pasirašyti sutartį. Tačiau tai taip pat reiškia, kad abi šalys turi fiziškai dalyvauti sutarties pasirašymo metu. Situacija su CC licencijomis yra kitokia. CC licencijos, skirtingai nuo standartinių sutarčių, yra skaitmeninės formos, yra patalpintos svetainėje <http://creativecommons.org> ir skirtos skaitmeninės formos kūrinių licencijavimui. Autorius ar jo teisių turėtojas, pasirinkęs bet kurią iš minėtoje svetainėje patalpintų CC licencijų ir susiejęs ją su konkrečiu kūriniu, sudaro sutartį tarp savęs ir bet kurio asmens, iš bet kurios pasaulio vietos, kuris naudos tą kūrinį. Tokiu būdu autorius ne tik išvengia bet kokio sąlygų derinimo ir sutarčių pasirašymo, bet ir užtikrina abipusę naudą tiek sau, tiek naudotojams, kadangi abi šalys iš anksto ir tiksliai žino, kokiu būdu su CC licencija susietas kūrinys gali būti naudojimas. Pažymėtina, kad sudaręs sutartį su kūrinio naudotoju, autorius ar jo teisių turėtojas leidimą naudotis autoriaus teisėmis suteikia konkrečiam asmeniui, o gavęs leidimą (licenciją) asmuo jo negali suteikti trečiajai šaliai, t.y. naudotojas nėra laikomas sublicencijos suteikėju. Todėl net ir visais kitais tolesniais pradinio kūrinio perdavimo ir naudojimo atvejais laikoma, kad licenciją suteikia pirminis leidimo davėjas.

¹⁸ Plačiau apie naudotojui suteikiamas turtines autoriaus teises bei suteikimo sąlygas bus aptarta tolimesniame šio darbo skyriuje, nagrinėjant CC licencijų sąlygas.

¹⁹ Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga – Klaipėda, 2007. P. 159

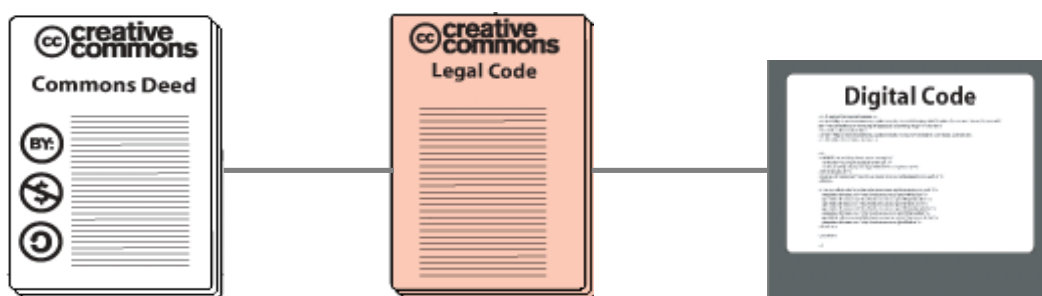
Nuo tradicinių sutarčių CC licencijos skiriasi ir savo struktūra. Įprasta, kad tradicinės sutartis sudaro vienas rašytinis dokumentas, kuriame šalys aptaria kūrinio naudojimo sąlygas bei nustato teises ir pareigas. CC licencijos yra sudarytos iš trijų elementų: Bendrojo akto (angl. *Common Deed*), Teisinio teksto (angl. *Legal Code*) bei Skaitmeninio kodo (angl. *Digital Code*).

Bendrasis aktas – trumpas ir paprastas pagrindinių Teisinio teksto, t.y. tikrosios licencijos, terminų aprašymas. Šiame akte eiliniam vartotojui suprantama, ne teisine kalba paaiškinama, ką galima daryti su kūrinium, o ko ne. Galima sakyti, kad tai yra vartotojui patogiu ir pakankami aiškiau būdu išreikštas licencijos Teisinis tekstas. Tačiau pažymėtina, kad Bendrasis aktas pats savaime neturi jokios teisinės galios ir jo turinys jokių būdu neatsispindi tikrojoje licencijoje, t.y. Teisiniame tekste. Bendrojo akto pavyzdys pateikiamas 2 priede.

Teisinis tekstas – tikroji licencija, nustatanti autoriaus ar autorių teisių turėtojo ir naudotojo susitarimo, kokių būdu bus naudojamas licencijos dalykas, sąlygas. Teisinis tekstas taip pat yra dokumentas, kurio pagrindu yra vykdomas autorių teisių gynimas teisme.

Skaitmeninis kodas – kompiuterių programų atpažįstami duomenys, kurių pagalba paieškos sistemos ir kita programinė įranga nustato kūrinio naudojimo sąlygas.

Sudarant CC licenciją visi trys elementai yra sujungiami į vieną objektą, o licencijos struktūra grafiškai atrodo taip:

1 pav. CC licencijos struktūra.

Nors iš visų trijų aukščiau minėtų elementų kūrinio apsaugai užtikrinti pakanka tik Teisinio teksto, tačiau, kaip matysime iš tolesnės analizės, tik visų trijų CC licencijos elementų derinys užtikrina protingą, lanksčią, tiek autoriams, tiek ir vartotojams aiškia autorių teisių apsaugą.

Tokia CC licencijų forma ir struktūra suteikia kūrinio autoriui ar jo teisių turėtojui ir kūrinio naudotojui galimybę sudaryti sutartį neišeinant iš namų. Be to, dėl tokios savo formos ir struktūros CC licencijos yra pritaikytos būtent skaitmeninės formos kūrinių, esančių tinkle (*online*), licencijavimui. Aišku, CC licencijų pagalba galima licencijuoti ir ne tinkle (angl. *off-line*) esančius skaitmeninės formos kūrinius, tačiau tuomet autoriaus netenka dalies privalumų, kuriuos suteikia CC licencija.

Kiti tradicinių sutarčių ir CC licencijų skirtumai paaiškėja, nagrinėjant CC licencijų sudarymo mechanizmą. Tradicinės sutartys dėl kūrinių naudojimo yra sudaromos lygiai taip pat, kaip ir kitos realaus pasaulio sutartys – šalims susitarus dėl visų sąlygų, abi šalys pasirašo sutartį sudarančius dokumentus. Tačiau CC licencijų atveju tradicinis sutarčių sudarymo mechanizmas netiko dėl to, kad:

- CC licencijas siekiama taikyti skaitmeninėje erdvėje;
- CC licencijomis norima pasiūlyti paprastą ir aiškų būdą, kuriuo pasinaudoję autoriai ar jų teisių turėtojai, iš anksto pranešdami visuomenei, kokios turutinės teisės į kūrinių yra suteikiamos, tuo pačiu metu galėtų užsitikrinti racionalią teisių apsaugą.

CC organizacija pasiūlė nestandartinį, nuo tradicinių sutarčių sudarymo smarkiai besiskiriantį mechanizmą.

Prieš pradėdant nagrinėti, kuo licencijavimo CC licencijomis mechanizmas skiriasi nuo tradicinių sutarčių sudarymo, būtina pažymėti, kad licencijos yra skirtos ir pritaikytos skaitmeninės formos kūrinių licencijavimui. Skaitmeniniai kūriniai, kuriuos galima licencijuoti, priklausomai nuo jų buvimo vietos, gali dvių tipų:

1. Tinkle patalpinti kūriniai (*on-line*), t.y. kūriniai, kurie prieinami bet kuriuo metu ir bet kuriam vartotojui, tačiau tik tuo atveju, jei vartotojas yra prisijungęs prie interneto (nepaisant to ar prisijungus reikia atlikti papildomus veiksmus²⁰, ar ne).
2. Ne tinkle esantys kūriniai (*off-line*), t.y. kūriniai, kurie negali būti prieinami net ir tuo atveju, jei naudotojas yra prisijungęs prie interneto.

Pats licencijavimo procesas, priklausomai nuo to, kurio tipo kūriniui autorius nori suteikti CC licenciją, turėdamas daug panašumų, kai kuriais aspektais skiriasi.

Galima išskirti kelis tiek tinkle, tiek ne tinkle, esančių kūrinių licencijavimo proceso panašumus. Visų pirma, CC licencijomis, kaip minėta, galima licencijuoti tik tą kūrinių, kuris yra autorių teisių objektas, t.y. originalų, objektyviai išreikštą literatūros, mokslo ir meno kūrinių, kuris yra kūrybinės veiklos rezultatas.

Antra, CC licencijomis licencijuoti kūrinių gali tik tokia teisę turintis asmuo, t.y. asmuo, taikantis CC licenciją kūriniui, turi arba pats būti suteikiamų teisių savininku arba turi turėti teisių savininko leidimą tai daryti. Jei licencijavimą atlieka autorius, tuomet tikėtina, kad jis yra perduodamų teisių savininkas ir gali licencijuoti savo kūrinių. Tačiau jei kūrinių nori licencijuoti asmuo, kuris nėra atitinkamų teisių savininkas, tokio veiksmo atlikimui jis iš teisių savininko turi gauti aiškiai išreikštą ir tikslų leidimą. Jei CC licencija norima licencijuoti išvestinį kūrinių, sukurtą jau licencijuoto kūrinių pagrindu, tai išvestiniam kūriniui taikoma licencija negali pažeisti pradinio kūrinių licencijos sąlygų.

²⁰ Pavyzdžiui, norint pasinaudoti kūriniu, reikia atlikti registracijos procedūrą ar sumokėti tam tikrą pinigų sumą.

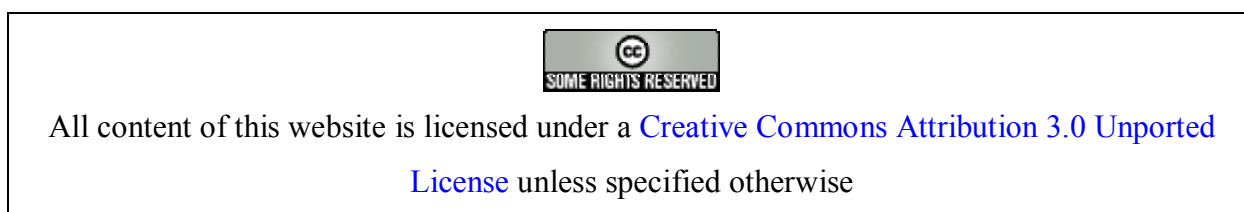
Trečia, licencijavimo procese dalyvauja tik vienas asmuo – licenciją suteikiantis asmuo. Toks asmuo gali būti kūrinio autorius, jo teisių turėtojas ar kitas asmuo, turintis teisę suteikti licenciją. Būtent jis pasirenka vieną iš pasiūlytųjų licencijų ir susiejęs ją su kūriniumi, nustato naudojimosi kūriniumi sąlygas. Kūrinio naudotojas su licencija susipažįsta tik tuomet, kai nori pradėti naudotis kūriniumi.

Ketvirtas panašumas yra tas, kad licencijavimo metu su kiekvienu vartotoju atskirai nėra derinamos licencijos sąlygos, nėra sudaroma rašytinė sutartis ar pasirašomi kažkokie kiti dokumentai. Visas licencijavimo procesas vyksta skaitmeninėje erdvėje, naudojantis kompiuteriu ir internetu, ir gali būti atliekamas net neišeinant iš namų.

Pagrindiniai skirtumai licencijuojant tinkle ir ne-tinkle esančius kūrinius yra kūrinių susiejimas su CC licencijomis bei CC licencijomis licencijuotų darbų paieškos galimybės. Šiuos skirtumus aptarsime atskirai, nagrinėdami kiekvieno tipo licencijavimo procesą.

Pradėsime nuo tinkle esančių darbų licencijavimo. Asmuo, norėdamas licencijuoti tinkle esantį kūrinį, turi nueiti į CC internetinę svetainę ir atsakęs į kelis nesudėtingus klausimus, pasirinkti jo interesus atitinkančią licenciją. Tuomet autorius susieja kūrinį su CC licencija ir tuo licencijavimo procesas yra baigiamas. Gautų veiksmų rezultatas – licencijos davėjas su bet kuriuo asmeniu, kuris naudos kūrinį, sudaro sutartį, kurios pagrindu suteikia leidimą naudotis kūriniumi CC licencijos Teisiniame tekste nustatytais sąlygomis.

Tinkle esantis kūrinys susisiekiamas su licencija techniniu būdu, kuris užima labai nedaug laiko ir nereikalauja ypatingų žinių. Techniniai būdai gali būti keli. Pagrindinis ir CC visuomet siūlomas būdas yra į internetinės svetainės puslapio failą įterpti sugeneruotą HTML (angl. *Hypertext Markup Language*) kodą (Skaitmeninį kodą), kuris atlieka dvi funkcijas. Pirma, Skaitmeninis kodas internetinėje svetainėje sukuria užrašą, kad kūrinys yra licencijuotas viena iš CC licencijų bei CC logotipą²¹ su nuoroda į pasirinktą CC licenciją²². Grafiškai Skaitmeninio kodo išraiška galėtų atrodyti taip:

2 pav. CC licencijos Skaitmeninio kodo išraiška.

²¹ CC siūlo keletą logotipo variantų.

²² Užrašas bei logotipas atlieka pranešimo visuomenei, apie tai, kokios teisės naudoti kūrinį yra suteikiamos, funkciją.

Antra, į internetinę svetainę įterptas kodas yra metaduomenys²³, kurių pagalba interneto paieškos sistemos, galinčios vykdyti CC licencijuotų kūrinių paiešką²⁴, galės surasti CC licencija licencijuotą darbą. Pavyzdžiu iliustruosime, koku būdu tai veikia ir kam to reikia. Moksleivis nori paruošti pranešimą apie dramblius ir jam reikia dramblio nuotraukos, o autorius savo internetinėje svetainėje yra patalpinęs dramblio nuotrauką, licencijuotą CC licencija, suteikiančia teisę nuotrauką naudoti nemokamai bet kokias būdais, bet tik nekomerciniais tikslais. Moksleivis, naudodamasis www.google.lt paieškos sistema, pasirenka kriterijų, kad būtų ieškoma visų dramblio nuotraukų, kurias galima nemokamai naudoti nekomerciniais tikslais. Paieškos sistema atlikusi paiešką, autoriaus įterptuose metaduomenyse moksleiviui pasiūlys autoriaus padarytą dramblio nuotrauką. Taigi, Skaitmeninis kodas ne tik padeda autoriui pažymėti kūrinių, bet ir sudaro galimybes naudotojui tą kūrinių surasti.

Kaip matyti, paminėtas techninis licencijos susiejimo su autoriaus darbu būdas nėra sudėtingas, tačiau pažymėtina, kad jį atlikus, pasirinktos CC licencijos sąlygos būtų taikomos visiems autoriaus interneto svetainėje esantiems autoriaus kūriniams. Jei internetinėje svetainėje yra patalpinta keletas ar net keliasdešimt kūrinių, kuriuos norima licencijuoti skirtingomis licencijomis, tuomet prie kiekvieno kūrinių reikėtų atskirai nurodyti, kokia CC licencija taikoma tam kūriniui. Pavyzdžiui, tokiu būdu yra licencijuojamos nuotraukos svetainėje www.flickr.com.

Be pagrindinio techninio CC licencijų susiejimo su kūriniu būdo, CC organizacija siūlo ir papildomus būdus, kurie priklauso nuo kūrinių formato²⁵. Grynai tekstiniams kūriniams užrašą, kad kūrinyje yra licencijuotas CC licencija, CC logotipą²⁶ bei nuorodą į licencijos tekstą siūloma įdėti į patį darbą²⁷. Jei tekstinis kūrinyje yra didelės apimties, tuomet į patį kūrinių siūloma įdėti licencijos Bendrąjį aktą ir/arba Teisinį tekstą. Grafiniams kūriniams, pavyzdžiui, nuotraukoms ar paveikslėliams, pranešimą siūloma įterpti į patį kūrinių²⁸. Audio, video ar audiovizualiniams kūriniams siūloma kūrinių pradžioje įterpti garsinį ar vaizdinį pranešimą²⁹ apie tai, kad kūrinyje yra licencijuotas CC licencija.

Atskirai paminėtinas tinkle esančių kūrinių licencijavimas CC Publisher pagalba. CC Publisher yra programa, kurios pagalba galima atlikti du veiksmus:

²³ Metaduomenys – (angl. *Metadata, Meta tag*) – HTML kodas, įdedamas į viso kodo viršų ir nematomas lankytojiui. Interneto kontekste metaduomenys yra struktūrizuotas objekto, panašaus į dokumentą, požymių aprašymas. // <http://www.seosite.lt/terminai/interneto/metaduomenys.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-18

²⁴ Internetinės sistemos galinčios vykdyti CC licencijomis licencijuotų kūrinių paiešką: www.google.com; www.yahoo.com; www.flickr.com; <http://spinxpress.com> // <http://search.creativecommons.org/#>; prisijungimo laikas: 2007-08-18

²⁵ Galimi kūrinių formatai: tekstas, grafinis (nuotrauka, paveikslėlis), audio, video ar audiovizualinis.

²⁶ Logotipas tekstiniuose kūriniuose gali būti pakeistas licencijos trumpiniu. Pavyzdžiui, jei pasirenkama CC licencija, kuri leidžia naudoti kūrinių tik nekomerciniais tikslais ir tik tuo atveju, jei kiekvieną kartą naudojantis kūriniu nurodomas jo autorius, tai trumpinys būtų CC-BY-NC

²⁷ Pavyzdžiui, tokiu papildomu būdu yra pažymėta Lawrence Lessig knyga „Free culture : how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity“ // <http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf>

²⁸ Pavyzdžiui, <http://wiki.creativecommons.org/images/2/25/Exampleimage.png>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

²⁹ Pavyzdžiui, http://wiki.creativecommons.org/Image:By_bw.png; prisijungimo laikas: 2007-08-11

- Licencijuoti bet kokio formato kūrinių bet kuria iš CC licencijų;
- Licencijuotą kūrinių patalpinti į internetinę svetainę <http://archive.org/>, kuri teikia nemokamo kūrinių saugojimo paslaugas, arba į asmeninę svetainę.

Taigi, minėtos programos pagalba kūrinius gali licencijuoti tiek asmenines svetaines turintys, tiek jų neturintys asmenys. Asmenims, kurie turi asmenines internetines svetaines, licencijavimas beveik niekuo nesiskiria nuo jau aprašyto, t.y. reikia pasirinkti norimą licenciją ir programos sugeneruotą Skaitmeninį kodą įkelti į internetinės svetainės pagrindinį failą. Vienintelis skirtumas, kad CC Publisher skirta licencijuoti atskirus kūrinius, ir nėra galimybės licencijuoti viso internetinės svetainės turinio. Todėl manytina, kad ši programa labiau tinka asmenims, kurie sutinka kūrinius licencijuoti CC licencijomis ir nori juos patalpinti internete, tačiau neturi asmeninės svetainės. Tokie asmenys programos pagalba gali licencijuoti kūrinius, kurie yra jų kompiuteryje, ir patalpinti juos internete, kur kūriniai būtų nuolat prieinami. Be to, asmenims, neturintiems asmeninės internetinės svetainės nereikia vykdyti techninio kūrinių susiejimo su CC licencija, tai už juos atlieka CC Publisher.

Ne tinkle esantiems kūriniams licencijavimo procesas yra paprastesnis. Norint licencijuoti ne tinkle esantį kūrinių, pakanka kūrinyje padaryti įrašą apie licencijavimą viena iš CC licencijų³⁰. Priklausomai nuo kūrinių formato, įrašą jame galima padaryti vienu iš aukščiau minėtų būdų. Įrašo padarymas licencijos galiojimo prasme turi tokią pat reikšmę kaip ir licencijavimo proceso įgyvendinimas tinkle esantiems kūriniams, t.y. laikoma, kad licencijos davėjas su kiekvienu asmeniu, kuris naudos tą kūrinių, sudaro sutartį dėl kūrinių naudojimo. Tačiau bet kuris asmuo, naudodamas ne tinkle esantį ir CC licencija licencijuotą kūrinių ir norėdamas susipažinti su licencijos sąlygomis, turi arba turėti internetą, arba raštu kreiptis į CC organizaciją. Taigi, neturėdamas prieigos prie interneto ir negalėdamas lengvai susipažinti su elektronine CC licencijos versija, naudotojas būtų priverstas siųsti paklausimą CC organizacijai.

Kitas neigiamas aspektas, kai CC licencijos pagalba yra licencijuojamas ne tinkle esantis kūrinių tas, kad kūrinių nebus susiejamas su Skaitmeniniu kodu. To pasekmė – kūrinių negalės rasti CC licencijuotų kūrinių paiešką galinčios atlikti interneto sistemos.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad CC licencijos yra instrumentas, kuris skaitmeninėje erdvėje iš vienos pusės padeda autoriams įgyvendinti savo teises, o iš kitos pusės, kūrinių naudotojams, naudojantiems skaitmeninėje erdvėje esančiais kūriniams, suteikia teisinį

³⁰ Įrašas turėtų būti toks – This work is licensed under the [insert description] License. To view a copy of this license, visit [insert url] or send a letter to Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. (liet. Šis kūrinių licencijuotas [licencijos pavadinimas] Licencija. Norint susipažinti su licencijos sąlygomis apsilankykite [nuoroda į licencija] arba kreipkitės raštu į Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA). // http://creativecommons.org/license/non-web-popup?q_1=2&q_1=1&field_commercial=yes&field_derivatives=yes&field_jurisdiction=&field_format=&field_worktitle=&field_attribute_to_name=&field_attribute_to_url=&field_sourceurl=&field_morepermissionsurl=&lang=lt&language=lt&n_questions=3; prisijungimo laikas: 2007-08-18

tikrumą bei padeda vykdyti klasikinių autorių teisių įstatymų jiems nustatytas pareigas. Be to, atsižvelgdami į jau pateiktą CC licencijų sampratos analizę galėtumėme pateikti tokį CC licencijos apibrėžimą – tai skaitmeninės formos ir išskirtinės struktūros, iš dalies klasikiniiais autorių teisių įstatymais paremtos autoriaus turtinių teisių suteikimo sutartys, kurių pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas kitai šaliai suteikia visas ar dalį turimų turtinių teisių į skaitmeninėje erdvėje esančius literatūros, mokslo ar meno kūrinius. Tačiau manytina, kad toks apibrėžimas nėra pakankamas, nes neatskleidžia CC licencijų, kaip autoriaus turtinių teisių suteikimo sutarties išskirtinumo. Norint atskleisti CC licencijų išskirtinumą bei suformuluoti tai atspindintį apibrėžimą būtina išnagrinėti licencijų tikslus, uždavinius ir pagrindines licencijų sąlygas.

1.2. Creative Commons licencijų atsiradimo prielaidos, tikslai ir uždaviniai

Analizuojant CC sąvoką buvo nurodyta, kad CC licencijos sukurtos, siekiant padėti autoriams ir kūrinių naudotojams išspręsti problemas, kylančias naudojantis skaitmeninėje erdvėje esančiais kūrinių. Netgi buvo identifikuotas konkretus licencijų tikslas – sukurti racionalią ir lanksčią autorių teisių apsaugą, kuri skatintų teisėtą kūrinių naudojimąsi ir dalinimąsi. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad viskas labai paprasta – atsirado bei išplito kompiuteris ir internetas, vis didesnė žmonių gyvenimo dalis persikėlė į skaitmeninę erdvę, kurioje tradiciniai autorių teisių įstatymai apribojo galimybę naudotis kūrinių, to pasėkoje, siekiant padėti išspręsti susidariusias problemas, buvo sukurtos CC licencijos. Nors toks CC licencijų atsiradimo paaiškinimas bei nurodytas CC licencijų tikslas yra teisingi, tačiau jie atskleidžia tik labai mažą dalį tikrųjų veiksnių, paskatinsiu CC licencijų atsiradimą, bei tikslų, kurių siekiama CC licencijomis. Tam, kad suprasti CC licencijas bei suvokti jų reikšmę, būtina nustatyti visus licencijų atsiradimo veiksnius bei tikslus.

Šiame darbo skyriuje detaliai išnagrinėsime CC licencijų atsiradimo prielaidas bei CC licencijų tikslus ir uždavinius.

CC licencijos buvo sukurtos ne spontaniškai stebint rinkos savireguliaciją, o centralizuotai, remiantis tam tikromis idėjomis ir koncepcijomis. Šių idėjų analizė padės suprasti CC licencijų principus, identifikuoti pagrindinius tikslus, kuriems pasiekti buvo sukurtos licencijos bei padės suvokti esmines vertybes, kuriomis remiamasi kuriant bei prie besikeičiančių visuomeninių santykių pritaikant pasaulinę CC licencijų sistemą ar atskiras tos sistemos dalis. Kadangi šiuo metu CC licencijų sistema dar yra tobulinama, o vykdant CC plėtrą pačios licencijos yra pritaikomos prie atskirų valstybių teisinių sistemų, tai būtent CC licencijų principai ir vertybės yra tokių veiksmų gairės.

Nagrinėjant CC licencijų atsiradimą įtakojusias koncepcijas reikia nepamiršti jau minėtos aplinkybės, kad licencijos buvo sukurtos JAV, atsižvelgiant į šios valstybės autorių teisių apsaugos istorinę raidą, teisinę sistemą, teisės aktus bei papročius. JAV, kaip bendrosios teisės tradicijos valstybėje, autorių teisių supratimas turi savo ypatumų. Visų pirma, JAV autorių teisės (angl. *copyright jau apibrėžta 12 psl. išnašoje*) skirtos skatinti naujų darbų³¹ kūrimą. JAV konstitucijoje yra nurodytas autorių teisių apsaugos tikslas – kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtra. Kitas JAV autorių teisių apsaugos modelį charakterizuojantis požymis yra susijęs su autorių nesureikšminimu. Autorių teisių teisinis reguliavimas skirtas ne tam, kad spręsti autorių apmokėjimo klausimus, bet tam, kad skatinti mokslo ir kūrybos plėtrą. Kitaip tariant, tikslas yra visuomenės gerovė, o autorių darbo apmokėjimas yra tik jų kūrybos skatinimo priemonė. Tačiau išsiplėtus skaitmeninėms ir komunikacijos technologijoms, o informacijai tapus vienu iš pajamų šaltinių, autorių teisės buvo pradėtos naudoti kaip priemonė siekti pelno. Vienas šią aplinkybę iliustruojančių pavyzdžių, kai Disnėjaus kompanijai vykdant aktyvią ir plačią lobizmo veiklą buvo priimtas ir 1998 m. spalio 28 d. įsigaliojo Autorių teisių galiojimo pratęsimo įstatymas (angl. *Copyright Term Extension Act*)³², dar vadinamas Peliuko Mikio (angl. *Mickey Mouse*) apsaugos įstatymas (angl. *Mickey Mouse Protection Act*). Šis aktas pratęsė autoriaus teisių galiojimo terminą ir buvo priimtas tik dėl to, kad Disnėjaus kompanija galėtų išsaugoti išimtinės teises į Peliuką Mikį.

Kitas pavyzdys galėtų būti „pagarsėjęs“ 1998 metų Autorių teisių tūkstantmečio įstatymas (*Digital Millennium Copyright Act*), gerai žinomas visame pasaulyje DMCA santrumpa. JAV Kongresas priėmė DMCA, įgyvendindamas 1996 m. gruodžio 20 d. PINO autorių teisių ir PINO fonogramų ir atlikimų sutarčių išipareigojimus, kad skaitmeninėje erdvėje būtų apsaugotos autorių teisės ir gretutinės teisės. Šis įstatymas buvo priimtas spaudžiant muzikos ir kino industrijos magnatams, labai nerimavusiems dėl naujų pajamų šaltinių praradimo ir siekio užtikrinti savo interesų apsaugą skaitmeninėje aplinkoje. To pasekmės atsiskleidė įgyvendinant DMCA: atsirado trukdžių visuomenės teisėms ir prioritetams, buvo apribotos vartotojų laisvo naudojimo teisės, įstatymų nuostatos buvo panaudotos kovai su konkurentais. Pavyzdžiui, rusų programuotojo D. Skliarovo persekiojimas dėl *Ebook* failų konvertavimo galimybių į kito formato failus (U.S. vs. ElcomSoft Co. Ltd)³³; atsirado nauji, nuo kopijavimo „apsaugoti“ kompaktiniai diskai, neleidžiantys kopijuoti juose esančios informacijos ir tokiu būdu iš

³¹ Žodis darbas yra anglų kalbos žodžio „work“, galinčio reikšti įvairius autorių teisės ginamus objektus, vertinys. Šis terminas geriausiai atitinka „kūrinio“ terminą, vartojamą LR Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymo 2 str. 18 d.

³² 1998 m. spalio 28 d. JAV Autorių teisių galiojimo pratęsimo įstatymas; <http://www.copyright.gov/legislation/s505.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-11

³³ Byla United States of America, v. Elcom LTD., a/k/a Elcomsoft Co., LTD. And Dmitry Sklyarov // http://w2.eff.org/IP/DMCA/US_v_Elcomsoft/; prisijungimo laikas: 2007-09-11

vartotojų atimantys teisę asmeniniais tikslais padaryti vieną kūrinių kopiją; arba JAV spausdintuvų gamybos kompanijos „Lexmark“ kreipimasis į teismą, kaltinant kompaniją Static Control Components pažeidus autorių teises, kai pastaroji sukūrė mikroschemos pakaitalą, leidžiantį iš naujo panaudoti lazerines kasetes „Lexmark“ spausdintuvuose, kas vartotojui buvo patogiau ir pigiau (Lexmark v. Static Control)³⁴. Taigi, DMCA nuostatos gali ir kartais buvo panaudotos ne kovai su autorių teisių pažeidimais, o kovai su vartotojais, novatoriais, mokslininkais ir didelių kompanijų konkurentais vartotojų rinkos užvaldymo ir pasidalijimo procese.

Tokie pasikeitimai, kai autorių teisėmis kaip priemone buvo pradėta siekti ne kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtros, o savanaudiškų tikslų, buvo vienas iš veiksnių, įtakojusių ir CC licencijų atsiradimą. Tačiau kalbant apie CC licencijų atsiradimą, reikia išskirti keturias pagrindines idėjas (konceptijas), kurios buvo pagrindas, kuriant CC licencijomis paprastą, aiškia ir racionalią autorių teisių apsaugos sistemą, skatinančią ne tik teisėtą kūrinių naudojimą, bet ir naujų kūrinių kūrimą, visuomenės ir kultūros progresą. Šios idėjos – viešojo nuosavybė (angl. *Public domain*), bendras turtas (angl. *the commons*), atvirasis turinys (angl. *open content*) ir intelektinės nuosavybės draustiniai (angl. *intellectual property conservancies*). Skyriaus pradžioje minėjome, kad šių idėjų analizė ne tik padės atskleisti CC puoselėjamas vertybes, bet ir padės identifikuoti pagrindinius CC licencijų tikslus. Pažymėtina, kad CC licencijų atsiradimą paskatinusių idėjų analizė bus atliekama nagrinėjant JAV patirtį.

Taigi, pirmoji CC licencijų sistemos atsiradimą paskatinusi idėja (konceptija) yra viešojo nuosavybė, o tiksliau viešąja nuosavybe esantys kūriniai (dar vadinami viešojo naudojimo kūriniai). Viešojo naudojimo kūrinių nuosavybės teisės nepriklauso jokiam asmeniui – nei fiziniam, nei juridiniam. Tokie kūriniai laikomi bendroju turtu ir visuomenės kultūros paveldu. Viešojo naudojimo kūrinius kiekvienas gali naudoti visais įmanomais teisėtais būdais, tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais. Šie kūriniai yra vienas iš veiksnių, skatinančių kultūros progresą. Ne paslaptis, kad šiandienis kūrybiškumas ir naujovės remiasi gausiu anksčiau gyvenusių intelektualų palikimu, todėl peržiūrėdami, pakartotinai naudodami ir transformuodami savo bendraamžių ir pirmtakų idėjas bei darbus šių dienų autoriai jaučiasi turintys tvirtą kultūrinį pagrindą. Be to, mūsų laikų technologijos ir besiplečianti skaitmeninė komunikacija žada šios, bendradarbiavimu besiremiančios, kūrybinio aktyvumo rūšies, sprogimą. Tačiau tuo pat metu plečiasi ir intelektualinės nuosavybės apsauga, kuri leidžia vis mažesnei daliai kūrinių išlikti viešąja nuosavybe, todėl gali būti apribota ateities kartų galimybė laisvai susipažinti su dabarties kultūra. Tokias tendencijas parodo JAV vykusi autorių teisių apsaugos istorinė raida.

³⁴ Byla Lexmark International, Inc., v. Static Control Components, Inc. // <http://www.eff.org/cases/lexmark-v-static-control-case-archive>; prisijungimo laikas: 2007-09-11

Iki 1978 m. JAV įstatymuose buvo nustatyta prezumpcija, kad išleidžiamų kūrinių autorių teisės įstatymais nėra saugomos. „Autorių teisės buvo visam laikui prarandamos, jei naujai išleistame ar paskelbtame kūrinyje nebuvo jokio nurodymo ar pranešimo³⁵ apie autoriaus teises ar toks nurodymas, ar pranešimas buvo netinkamos formos, ar nurodytas netinkamoje vietoje. Neįvykdžius reikalavimo teisingai ir tinkamai nurodyti išleidžiamo kūrinio autorines teises, kūrinys JAV tapdavo viešąja nuosavybe.“³⁶ Jei autorius nenurodydavo pranešimo apie autoriaus teises, išleistas kūrinys tapdavo viešąja nuosavybe nuo kūrinio išleidimo ar paskelbimo momento. Taigi, buvo nustatytas viešosios nuosavybės principas.

Po 1978 m. sausio 1 d., t.y. po 1976 m. Autorių teisių akto įsigaliojimo, situacija pasikeitė. 1976 m. Autorių teisės aktas nustatė, kad jei išleistame kūrinyje nėra nurodymo ar pranešimo, kas yra kūrinio autorius, ar toks nurodymas ar pranešimas yra nurodytas klaidingai, tai kūrinio autorius turi teisę tokį nurodymą ar pranešimą padaryti ir po kūrinio išleidimo, neprarasdamas savo teisių į kūrinį. 1989 m. kovo 1 d., t.y. įsigaliojus 1988 m. Berno konvencijos įsigaliojimo įstatymui, reikalavimas išleidžiamame kūrinyje nurodyti, kas yra kūrinio autorius, t.y. nurodyti apie kūrinio autorines teises, tapo neprivalomas. Šiandien visiems originaliems, bet kokia apčiuopiama išreiškimo forma užfiksuotiems autoriniams kūriniams įstatymais yra nustatyta autorių apsaugos, o ne viešosios nuosavybės, prezumpcija. JAV autorių teisių tarnybos požiūriu „autorių teisės yra kūrybinės autorystės įvykis, niekaip nepriklausantis nuo įstatymų numatytų reikalavimų ar formalumų“³⁷.

Toks autorių teisių apsaugos prezumpcijos pasikeitimas turėjo praktinių pasekmių, kurios išryškėjo atpigus leidybos ir informacijos paieškos technologijoms. Visų pirma, autorius, nenorintis naudotis autorių teisių apsaugos įstatymų suteikiama apsauga, t.y. jo naudai ir kitų atžvilgiu nustatytais apribojimais, privalo aiškiai nurodyti, kad jo kūrinys yra viešoji nuosavybė. JAV teismų praktika nurodo, kad autorių teisių savininkas turi akivaizdžiais veiksmais įrodyti, kad jis atsisako savo autoriaus teisių³⁸. Taigi, bet kuris asmuo, sukūręs kūrinį internete ir norėdamas, kad kūrinys būtų naudojamas be jokių apribojimų, privalo akivaizdžiais veiksmais tai įrodyti. Priešingu atveju, net ir neketindamas imtis bet kokių teisinių priemonių dėl autoriaus teisių pažeidimo, autorius apriboja savo kūrinio naudojimą, nes būsiami kūrinio naudotojai negali būti tikri, kad kūrinio autorius, net ir nenurodęs, kad visos jo teisės saugomos, nesiims jokių veiksmų dėl autorių teisių pažeidimo naudojant kūrinį. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, autoriai,

³⁵ Daugumoje kūrinių nurodymas ar pranešimas apie kūrinio autoriaus teises buvo simbolis ©, žodis „Copyright“ arba sutrumpinimas „Copr.“ Be to, kartu turėjo būti nurodytas autoriaus vardas ir pirmojo kūrinio paskelbimo metai. Pavyzdžiui, „© Vardenis Pavardenis, 2000“ arba „Copyright Vardenis Pavardenis, 1996“

³⁶ U.S. Copyright Office, Circular 22: How to Investigate the Copyright Status of a Work // <http://www.copyright.gov/circs/circ22.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

³⁷ Ten pat.

³⁸ Byla A&M RECORDS, INC. v. NAPSTER, INC., 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001) // [http://www.ca9.uscourts.gov/ca9/newopinions.nsf/69A4AA15F8D6CBD6882569F1005E7D93/\\$file/0016401.pdf?openelement](http://www.ca9.uscourts.gov/ca9/newopinions.nsf/69A4AA15F8D6CBD6882569F1005E7D93/$file/0016401.pdf?openelement); prisijungimo laikas: 2007-08-11

kurie nori naudotis autoriaus teisių apsaugos įstatymų suteikta apsauga, yra atleidžiami nuo pareigos būtinai pažymėti, kad visos kūrinio autoriaus teisės yra saugomos. Galima teigti, kad pareiga nurodyti kūrinio autoriaus teisių apsaugos būklę šiuo metu yra perkelta tiems autoriams, kurie nori savo kūriniais suteikti viešosios nuosavybės statusą. Taigi, autoriai, kurie be didelių pastangų ir lėšų gali ir nori skelbti savo kūrinius internete, susiduria su naujomis pareigomis (prievolėmis).

Antrasis autorių teisių apsaugos prezumpcijos pasikeitimas dar tik bus suprastas. Pasibaigus šiandien sukurti kūrinio įstatymais nustatyta autorių teisių apsaugai, kūrinio naudotojams gali būti labai sunku nustatyti, kad toks kūrinys tikrai tapo viešąja nuosavybe. Juk išnykus reikalavimui kūrinyje aiškiai nurodyti, kad kūrinio autoriaus teisės yra saugomos ar reikalavimui įregistruoti patį kūrinį, nėra garantijų, kad bus sukurti viešai prieinami įrašai (registrai), kuriuose nurodoma kūrinio sukūrimo data ar kūrinio autorius. Taigi gali būti, kad nebus jokių galimybių nustatyti ar įstatymais sukurta kūrinio autoriaus teisių apsauga yra pasibaigusi, ar ne. Viešąja nuosavybe tapę kūriniai, kurie kitu atveju galėjo plačiai paplisti internetu (ar bet kuriuo kitu informacijos plitimo būdu, kuris egzistuos tuo metu, kai įstatymais nustatyta autorių teisių apsauga pasibaigs) gali būti niekuomet nenustatyti.

Minėtieji autorių teisių apsaugos prezumpcijos pasikeitimai buvo vienas iš veiksmų, inspiravusių CC licencijų atsiradimą. CC licencijų kūrėjų nuomone daugelis autorių nesirinktų minėto, įstatymais numatyto, autorių teisės apsaugos modelio, jei nesudėtingo mechanizmo pagalba galėtų leisti visuomenei naudotis savo kūriniais be apribojimų ar apsaugoti tik tam tikras savo teises. Būtent tokio mechanizmo sukūrimas yra vienas iš CC licencijų tikslų. Šio tikslo pasiekimui buvo išskirti konkretūs uždaviniai, kuriuos reikia išspręsti.

Visų pirma, CC licencijų projektu siekiama atkreipti autorių, kurie neketina aktyviai nurodyti savo teisių į kūrinius, dėmesį bei padėti jiems nurodyti savo teises į kūrinį.

Antra, CC licencijomis norima padėti autoriams pažymėti jų kūrinius tokiu būdu, kad potencialiems kūrinio naudotojams būtų visiškai aišku, kad kūrinys yra viešoji nuosavybė. CC organizacija taip pat siekia sukurti mechanizmą, kuris pridėtų kūriniais „viešosios nuosavybės“ požymį tokiu būdu, kad tokį požymį galėtų atpažinti ir kompiuteriai, ir taip palengvinti skaitmeninių, viešąja nuosavybe esančių, kūrinių paiešką.

Trečia, CC nori sukurti įvairiems atvejams pritaikomas licencijas, kurių pagalba žmonės, norintys dalintis savo kūriniais ir tuo pačiu išsaugoti kai kurias savo teises, galėtų tai padaryti geresnėmis sąlygomis nei tos, kurias numato autorių teisių apsaugą reguliuojantys įstatymai. Pasinaudoję tokiomis licencijomis autoriai galėtų tiek žmonėms, tiek kompiuteriams atpažįstamu būdu nurodyti, kad, pavyzdžiui, „Kūrinys gali būti naudojamas tik nekomerciniais

tikslais“ arba „Išvestiniai kūriniai iš pradinio kūrinio gali būti kuriami, jei naujai sukurtiems kūriniais taikoma tokia pat licencija kaip ir pradiniam kūriniai“.

Šių uždavinių sprendimas yra svarbus ne tik todėl, kad padėtų sukurti protingą ir lanksčią autorių teisių apsaugos sistemą, bet ir todėl, kad padėtų užtikrinti viešąją nuosavybę esančių kūrinų, t.y. įstatymų nesuvaržytų autorinių darbų, egzistavimą bei plėtrą. Pasinaudoję nesudėtingu CC licencijų mechanizmu, autoriai galės padėti tvirtą pagrindą tiek mūsų ir ateities kartų kūrybiškumui, tiek apskritai tolesniam kultūros bei mokslo progresui.

Su viešąja nuosavybe yra susijusi kita, dar bendresnė idėja, paskatinusi CC licencijų atsiradimą. Tai bendrasis turtas. Šią sąvoką galima apibrėžti kaip bendrai valdomus ir į atskiras dalis nepadalintus išteklius, kuriais bet kuris individas gali naudotis be specialaus leidimo. Bendro turto sąvoka turi senas istorines šaknis.

Romėnai išskyrė tokias nuosavybės kategorijas:

1. Pirma, *res private*. Šią kategoriją sudarė daiktai, kuriuos galėjo turėti individas arba šeima.
2. Antra, *res publica*. Šią kategoriją sudarė daiktai sukurti valstybės bei skirti visuomeniniam naudojimui, pavyzdžiui, viešieji pastatai, keliai ir pan.
3. Trečia, *res communes*. Šią kategoriją sudarė natūralūs daiktai ir turtas, tokie kaip oras, vanduo, laukiniai gyvūnai. Bendras turtas arba *res communes*, visuomenėje turėjo svarbią socialinę funkciją, nes sukūrė bendrai naudojamą erdvę, išteklius, kuriais naudojosi visa bendruomenė, idėjų ir koncepcijų sistemą, kuri niekam nepriklausė.³⁹

Iškylus kapitalizmui, žmonės pradėjo riboti bendrai valdomą turtą ir skelbti, kad „tai yra mano“. Pamažu vis daugiau ir daugiau *res communes* buvo izoliuota ir perkelta į *res private* kategoriją. Modernioje visuomenėje suasmeninta privati nuosavybė tapo svarbiu rinkos mainų subjektu ir palaipsniui užėmė vis didesnę socialinio žmonių gyvenimo dalį. Panašūs pasikeitimai vyko ne tik fiziniame žmonių gyvenimo erdvėje, bet ir skaitmeniniame (informaciniame) erdvėje, į kurią palaipsniui persikelia vis didesnę žmogaus gyvenimo dalis.

Kompiuteriai, duomenų bazės, tarnybinės stotys, informacijos kaupimo ir saugojimo sistemos smarkiai padidino informacijos svarbą ir vertę. Informacija tapo vienu iš lemiamų veiksnių šiuolaikinėje visuomenėje, ko pasekoje atsirado ir noras iš jos (informacijos) pasipelnyti. Jei žvelgtume į informaciją kaip į pajamų šaltinį, tai logiškai paaiškinama, kad įstatymuose yra įtvirtinama nuosavybės teisė į informaciją. Informaciją suvokiant kaip nuosavybę, atsirado poreikis ją apsaugoti, t.y. sukurti sistemą, kuri kartu gali ne tik nustatyti

³⁹ Berry D. The Commons as an Idea – Ideas as a Commons // http://www.freesoftwaremagazine.com/articles/commons_as_ideas; prisijungimo laikas: 2007-08-18

savininką, bet ir jį apsaugoti, kad kiti asmenys nesinaudotų jam priklausančia informacija, prieš tai už ją nesumokėję.

Galima teigti, kad skaitmeninė revoliucija labai palengvino platų žmonių kultūrinį bendravimą ir bendradarbiavimą, kuris anksčiau buvo neįmanomas. Tačiau tuo pačiu metu skaitmeninė revoliucija sudarė sąlygas atsirasti naujoms technologijoms, kurios įgalina varžyti ir apriboti minėtą kultūrinį bendravimą ir bendradarbiavimą. Technologijų dėka idėjų ir koncepcijų išraiškos formos, tokios kaip knygos ir muzika, galėjo būti užkoduotos, t.y. paverstos skaitmenine informacija, ir be kliūčių patalpintos įvairiuose duomenų bazėse ir internetiniuose puslapiuose. Skaitmeniniame amžiuje tokios informacijos kūrimas ir platinimas tapo pagrindiniu pelno šaltiniu ir sukūrė naujus konfliktus tarp privataus kapitalo iš vienos pusės ir nuosavybės teisių, susijusių su teise platinti bei naudotis tokia informacija, iš kitos. To pasėkoje technologijų pagalba buvo sukurti informacijos platinimo bei naudojimo teisės apribojimai⁴⁰, kurie atitinkamai sukuria visuomenei dar svarbesnio turto – idėjų ir koncepcijų naudojimo apribojimus.

Idėjomis, priešingai nei materialiais objektais galima dalintis, jas galima kopijuoti ar pakartotinai naudoti nesumažinant jų vertės, jų nesunaudojant. Kaip Thomas Jefferson'as yra pasakęs: „Tas, kuris gauna iš manęs idėją, gauna ir naudą, tokią pat, kokią turiu aš, ir tuo pačiu manęs nenuskurdina; taip pat ir tas, kuris savo žvake apšviečia manąją, apšviečia save neužtemdydamas manęs“⁴¹. Juk visiškai nesvarbu, kiek žmonių naudojasi ir aiškina tam tikrą idėją (koncepciją), tai neapriboja ir nesumažina kitų asmenų galimybių naudoti ar aiškinti tą pačią idėją. Atrodytų, kad idėjos ir koncepcijos yra būtent tai, ko negalima apriboti ir atimti iš visuomenės. Vis dėlto naudojantis autorių teisės apsaugos įstatymais – patentų, prekių ženklų ir ypač autorystės forma – koncepcijas ir idėjas galima paversti prekėmis, priklausančiomis ir valdomomis atskirų individų. Teisės pagrindu, t.y. dirbtiniu būdu, gali būti sukurtas netgi koncepcijų ir idėjų trūkumas. Kūrybiškumas ir idėjos gali tapti tiesiog prekėmis, kurias galima parduoti rinkoje, iš to užsidirbant dideles pinigų sumas. Būtent tokią galimybę, t.y. kaupti didelius pelnus parduodant idėjas ir žinias, korporacijoms padeda įgyvendinti autorių teisių apsaugos įstatymai.

Įstatymų pagrindu korporacijos kuria reguliavimo ir kontrolės technologijas. Šios technologijos veikia kaip elektroniniai vartai, reguliuojantys prieigą prie informacijos. Pavyzdžiui, Skaitmeninių teisių valdymo (angl. *Digital Rights Management*, sutrumpintai DRM)

⁴⁰ Informacijos platinimo bei naudojimo teisės apribojimai – tai techninės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, draudimas skaitmeninę informaciją, esančią elektroninėse informacijos laikmenose, atkurti elektroniniu būdu; informacijos šifravimas; įvairūs programiniai ir aparatiniai kodai, skirtos apriboti informacijos atkūrimą, naudojimą ir platinimą.

⁴¹ Berry D. The Commons as an Idea – Ideas as a Commons // http://www.freesoftwaremagazine.com/articles/commons_as_ideas; prisijungimo laikas: 2007-08-18

įranga panaikina galimybę kopijuoti, pakeisti ar pakartotinai naudoti kūrinių. Kitas pavyzdys galėtų būti Adobe e-Knygos, kuriose teksto naudojimo galimybės gali būti apribotos labai įvairiai. Knygos leidėjas gali nustatyti, kiek daugiausiai kartų galima atspausdinti knygos puslapius; ar galima knygos tekstą kopijuoti, ar galima ne tik kopijuoti, bet nukopijuotą tekstą perkelti į kito teksto dalį. Tokių knygų autoriai taip pat gali nustatyti ir knygų galiojimo terminą, kuriam pasibaigus knyga automatiškai susinaikins ir išsitrins iš sistemos.

Tokiu būdu, laisva visuomenės idėjų ir koncepcijų tėkmė bei kūrybiškumo judėjimas, nors ir pamažu, bet yra stabiliai ardomi (griaunami) – laisvė naudoti ir interpretuoti kūrybą yra suvaržoma įstatymų pagrindu kuriamų technologinių priemonių pagalba. Skaitmeninė erdvė į kurią, kaip minėta, persikelia vis didesnė žmonių gyvenimo dalis, ima riboti ir kontroliuoti mūsų galimybę naudotis kitų sukurtomis idėjomis ir koncepcijomis. Ši erdvė, lyginant su įprastine, suteikia kur kas daugiau galimybių tikrinti kiekvieną mūsų žingsnį. Be to, ji yra labiau pritaikyta stebėti ir kontroliuoti idėjų naudojimą bei suteikia galimybę efektyviai surinkti už tai mokėjimus arba paskirti bausmę, jei mokėjimas nebuvo atliktas. Pavyzdžiui, įvairios priežiūros programos, kurios skenuoja tarnybinių stočių ir vietiniame tinkle esančių kompiuterių diskinius kaupiklius, iš tiesų seka kiekvieną vartotojo žingsnį internete, blokuoja daugelį jo veiksmų, įskaitant tam tikrų programų, protokolų ir jungčių naudojimą. Tačiau naujų koncepcijų ar mokslinių žinių kūrimui yra būtinas laisvas, jokiai būdais ar priemonėmis neapribotas, apsikeitimas idėjomis. Jei bus sudarytos galimybės skaitmeniniu būdu apriboti ir kontroliuoti naudojimąsi ir apsikeitimą idėjomis, tai gali turėti neigiamą, galima sakyti net naikinamąjį, poveikį žmonių galimybėms naudoti praeities patirtį ir idėjas. Atsakas tokiems ribojimams ir kontrolei yra CC licencijos, kuriomis siekiama išugdyti ir plėtoti tokią erdvę (bendrą turta), kurioje visi žmonės, žinodami, kad jiems yra suteiktas leidimas, galėtų jaustis laisvai ir naudotis ne tik kitų sukurtomis idėjomis, bet taip pat kitų sukurtais žodžiais, paveikslais ir muzika. Juk tik tokia sistema, kurioje niekaip neapribota galimybė kiekvienam naudotis viešąja nuosavybe ar bendru turtu esančiomis idėjomis ir koncepcijomis yra lemiamas veiksnys norint išsaugoti kultūrinį tęstinumą ir užtikrinti tolesnes tobulėjimo galimybes.

Su minėtomis idėjomis yra susijusi ir trečioji idėja (koncepcija), paskatinusi CC licencijų atsiradimą – atvirasis turinys. Atvirasis turinys – Projektavimo mokslo licencija, Laisvojo meno licencija, Laisvosios muzikos visuomenės licencija, Atvirojo turinio licencija, Atvirojosios muzikos licencija ar Atvirojo skelbimo licencija licencijuoti bet kokie duomenys, faktai, informacija, paveikslėliai, tekstas, kurie nėra programinės įrangos ar kitos skaitmeninės sistemos dalis, tačiau kuriuos tvarko tokia programinė įranga ar skaitmeninės sistemos⁴².

⁴² http://pzwart.wdka.hro.nl/mdr/research/lliang/open_content_guide/08-glossary/view; prisijungimo laikas: 2007-09-11

Atvirojo turinio atsiradimą įkvėpė laisvosios programinės įrangos⁴³ (angl. *free software*) ir atvirojo kodo⁴⁴ programinės įrangos⁴⁵ (angl. *open source software*) judėjimai. Nors šie judėjimai iš esmės susiję tik su programinės įrangos plėtra, tačiau jie yra vieni iš pirmųjų, pasisakiusių prieš informacijos bei kūrybiškumo ribojimą ir kontrolę. Jie taip pat yra vieni iš pirmųjų, pradėjusių plėtoti laisvo, niekaip neapriboto dalinimosi informacija bei kūryba koncepciją. Šių judėjimų pagrindu, kaip minėta, susiformavo ir atvirojo turinio kūriniai. Atvirojo turinio kūriniai remiasi idėja, kad kūrinio platinimo ribojimas nesuderinamas su kūrybos prigimtimi, kuriai būdinga laisvė, nevaržomumas, o bet koks draudimas apriboja ne tik idėjų, žinių, bet ir kitų intelektualinių, dvasinių vertybių mainus bei išitvirtinimą. Galima išskirti tokius atvirojo turinio informacijai būdingus bruožus:

- atvirojo turinio informacijos kūrėjams už naudojimąsi informacija nereikia mokėti jokio atlyginimo;
- atvirojo turinio informacija galima nevaržomai dalintis su kitais asmenimis;
- informaciją, priklausomai nuo kūrėjo leidimo, galima arba negalima naudoti komerciniams tikslams.

Taip pat galima pridurti, kad atvirasis turinys, pagal analogiją sujungtas su atvirojo kodu, apibūdina bet kokio pobūdžio kūrybą (įskaitant straipsnius, paveikslus, muziką ir audiovizualinius kūrinius) ar projektavimo darbus, kuriuos skelbiant kiekvienam asmeniui suteikiama teisė juos kopijuoti, naudoti ir modifikuoti. Didžiausias atvirojo turinio projektas yra elektroninė enciklopedija Wikipedia. Be to, svarbus ir tas faktas, kad susidomėjimas atvirojo turinio informacija visuomenėje vis didėja.

Pasinaudodama pagrindinėmis laisvosios programinės įrangos, atvirojo kodo programinės įrangos bei atvirojo turinio judėjimų idėjomis, CC organizacija siekia sukurti tokias licencijų sąlygas, kurios padėtų autoriams paprastu būdu leisti kitiems asmenims laisvai kopijuoti bei pakartotinai naudotis jų sukurtais kūrinių. Galima teigti, kad CC licencijomis iš esmės siekiama netgi to paties tikslo – sukurti sistemą, kuri skatintų laisvą informacijos dalinimąsi bei naudojimą. Tačiau priešingai nei minėti judėjimai, CC licencijomis nesiekama kurti sistemos, kurioje autoriaus atsisakytų visų savo teisių ir suteiktų visišką laisvę naudotis

⁴³ Laisvoji programinė įranga – tai programinė įranga, kurios naudotojai turi keturias laisvės rūšis: (1) laisvė naudoti programą bet kuriam tikslui; (2) laisvė analizuoti kaip veikia programa ir pritaikyti ją savo reikmėms; (3) laisvė platinti programos kopijas; (4) laisvė tobulinti programą ir viešai platinti sukurtus patobulinimus, kad iš to turėtų naudoti visa bendruomenė. Laisvosios programinės įrangos sąvoką sukūrė Ričardas Stolmenas (Richard Stallman) ir įkūrė Laisvosios programinės įrangos fondą (angl. Free Software Foundation), kurio tikslas laisvosios programinės įrangos skatinimas.

⁴⁴ Atvirasis kodas – programinė įranga, kurios: (1) išeitinis kodas yra prieinamas plačiajai visuomenei; (2) išieinti kodaplačioji visuomenė gali naudoti ir/ar modifikuoti nemokamai // http://www.webopedia.com/TERM/O/open_source.html; prisijungimo laikas:2007-09-11.

⁴⁵ Tai programinė įranga, kuri platinama pagal atvirojo kodo licenciją ir kuri dažniausiai pasižymi šiomis savybėmis: (1) ji yra nemokama; (2) laisvai prieinami tokio programinės įrangos išeities kodai; (3) tokią programinę įrangą galima laisvai platinti ir modifikuoti, nekeičiant licencijos.

savo kūriniais. CC licencijomis norima tik skatinti tokius veiksmus, sprendimą ar suteikti teises į savo kūrinius paliekant autoriui.

Ketvirtoji CC licencijų atsiradimą paskatinusi idėja yra Intelektinės nuosavybės draustiniai (angl. *Intellectual Property Conservancies*). Nagrinėjant šią sąvoką reikia pažymėti, kad Intelektinės nuosavybės draustiniai būtų labiau JAV, kaip bendrosios teisės tradicijos valstybės, teisei būdingas reiškinys. Civilinės teisės tradicijos šalyse toks reiškinys galimas, tačiau dėl teisės aktais nustatyto civilinių santykių reglamentavimo, Intelektinės nuosavybės draustiniai būtų suprantami kiek kitaip nei JAV. Norint teisingai suprasti, koku būdu Intelektinės nuosavybės draustiniai susiję su CC licencijomis ir jų susikūrimu, draustinių sąvoka bus nagrinėjama būtent JAV teisinės aplinkos kontekste.

XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiu pradžioje JAV privačios kompanijos agresyviai vystydamos kalnakasybą, miško pramonę bei žemės ūkį ėmė kėsintis į viešąją nuosavybę – žemę bei natūraliuosius resursus. Dėl tokios veiklos žemei ėmė grėsti nualinimas, o kultūrinę bei istorinę reikšmę turintiems objektams netgi išnykimas. Kaip atsakas į tai JAV buvo sukurta draustinių sistema, apimanti parkus, miškus bei monumentus. Tokie draustiniai turto patikėjimo teise ar suteiktų servitutų, draudžiančių privačios nuosavybės naudojimą, pagrindu, ėmė valdyti nekilnojamąjį turtą ir yra pasiteisinusios priemonė, užtikrinanti visuomenei naudą privačios nuosavybės sistemoje. Tokie draustiniai šiandien yra plačiai remiami vyriausybių, suteikiant jiems netgi mokestinių lengvatų. Todėl neturėtų stebinti, kad šiais laikais ypatingai padidėjus dėmesiui, kurį verslas ir atskiri asmenys pradėjo teikti žinių ir informacijos vertei, draustinių metafora perkeliama ir į intelektinės nuosavybės lygmenį.

Intelektualinės nuosavybės draustiniai turi būti suprantami kaip visuomenės gerovę ir naudą užtikrinanti priemonė. Tokių draustinių pagalba ypatingos visuomeninės vertės darbai būtų saugomi nuo privilegijuotos (išimtinės) asmeninės nuosavybės, nuo senėjimo dėl netinkamos priežiūros ar technologijų pasikeitimo. Galima išskirti tokias pagrindines Intelektinės nuosavybės draustinių funkcijas:

1. kaupti draustiniams dovanotą ar licencijų pagrindu perduotą skaitmeninę informaciją;
2. užtikrinti ilgą draustiniams perduotos informacijos saugojimo terminą;
3. užtikrinti visuomenei laisvą prieigą prie sukauptos ir saugomos informacijos.

Gali kilti klausimas, kodėl Intelektinės nuosavybės draustinių reikalingumas iškilo tik dabar, kodėl to nebuvo anksčiau. Pagrindinis elementas, kuris įtakojo draustinių iškilimą yra skaitmeninė revoliucija, dėl kurios didžioji dalis žmonių gyvenimo persikėlė į skaitmeninę erdvę. Iki skaitmeninės revoliucijos Intelektinės nuosavybės draustiniai taip pat galėjo egzistuoti, tačiau jų nauda būtų buvusi nepalyginamai mažesnė. Savaimė suprantama, autoriai tokiai organizacijai

būtų galėję perduoti jų sukurtų darbų intelektualinės nuosavybės teises. Tačiau dėl dominavusios fizinės (spausdintos) informacijos formos tokia organizacija iš esmės turėjo būti leidėjas, kad galėtų gautus darbus paskelbti, nepaisant to, kad galbūt niekas tų darbų ir neskaitys. Savaimė suprantama, kad iš darbų atgaminimo ir platinimo leidėjas turėtų padengti visas patirtas išlaidas. Galų gale, tokia organizacija nedaug kuo skirtųsi nuo bet kurios ne pelno siekiančios žiniasklaidos priemonės. Šiais laikais dėl skaitmeninio turinio informacijos bei komunikacinių technologijų plėtros darbų paskelbimas ir išplatinimas, lyginant su ankstesniais laikais, tapo nebrangus. Tačiau norint paskelbti ir platinti skaitmeninę informaciją, reikia turėti tokią teisę. Suprantama, kad smarkiai išaugus informacijos paklausai, kiekvienas sukūręs visuomenei įdomią informaciją nori iš to užsidirbti. Čia ir išryškėja vienas iš pagrindinių Intelektinės nuosavybės draustinių privalumų. Informacijos leidyba yra verslas, labai priklausantis nuo laiko. Viena, galbūt net didesnioji, dalis informacijos yra sukuriama atsižvelgiant į konkrečios dienos ar net valandos aktualijas, kita – apžvelgiant savaitės ar mėnesio naujienas. Populiarios knygos retai pardavinėjamos ilgiau nei kelis metus, o jei tai įvyksta, jos jau vadinamos klasika. Autorių teisės saugo darbus mažiausiai 50 metų, o dažnai net ir ilgiau. Praėjus tokiam ilgam laikui didžioji dalis žmonių pamirš tokią informaciją. Tuo tarpu Intelektinės nuosavybės draustiniai, kad ir praėjus tam tikram laikui (bet žymiai trumpesniau nei autorių teisių apsaugos terminas), gali suteikti visuomenei galimybę naudotis tokia informacija. Tą nedidelį laiko tarpą iki galimybės laisvai naudotis informacija atsvertų visuomeninė prieiga prie informacijos, kuri būtų saugoma ilgą laiką, nauda. Žiūrint leidėjo akimis/aspektu, Intelektinės nuosavybės draustinių siekis laikyti informaciją atvirą visuomenei, yra didelė nauda, net jei tai sąlygoja tolesnius, nors ir nedidelių, tokios informacijos pardavimus. Juk pirmosios kopijos išleidimas skaitmeninėje aplinkoje sudaro didžiąją visų leidėjo išlaidų dalį. Tuo tarpu, jei kas nors kitas, padarydamas jau išleistą informaciją laisvai prieinama, apmoka tolesnes tokios informacijos išlaikymo išlaidas, tai per ilgą laiką gautas nedidelis pelnas tik prisideda prie ekonominės lygybės⁴⁶.

Intelektinės nuosavybės draustinių idėja ne tik paskatino CC organizacijos ir CC licencijų sukūrimą, bet ir tapo vienu iš CC tikslų. Padėdami žmonėms padaryti jų sukurtus kūrinius laisvai prieinamais⁴⁷ visuomenei, CC organizacija prisideda prie Intelektinės nuosavybės draustinių kūrimo. CC ne tik skatina žmones padovanoti (perduoti) savo darbus CC organizacijai viešojo turto patikėjimo teise, bet kai kuriais atvejais CC yra pasiruošusi nupirkti svarbius kūrinius, kad galėtų užtikrinti jų vientisumą (integralumą) ir plataus naudojimo

⁴⁶ Bearman, D. Intellectual Property Conservancies // <http://www.dlib.org/dlib/december00/bearman/12bearman-full.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-18

⁴⁷ Priskiriant kūrinių viešajai nuosavybei arba CC licencijų pagalba.

galimybę. Pagrindinis tikslas yra sukurti didelę (turtingą), aukštos kokybės ir įvairių žanrų kūrinių saugyklą bei skatinti dalinimosi, visuomenės švietimo ir kūrybiško bendravimo etosą⁴⁸.

Taigi šiuo metu, kai bet koks tekstas, filmas, muzikos kūrinys ar paveikslukas, esantis internete be licencijos, net ir nepažymėtas autorių teisių apsaugos ženklu, yra automatiškai saugomas autorių teisių, o galimi naudotojai, negavę autoriaus leidimo, su kūrinium negali nieko daryti⁴⁹, CC licencijomis siekiama padėti autoriams iš anksto pranešti pasauliui, kokiais būdais jie leidžia naudoti savo kūrinių. CC licencijomis norima suteikia didesnę laisvę tiek autoriui, tiek kūrinių naudotojui, tuo pat metu internetinėje erdvėje sukuriant teisinį aiškumą ir skaidrumą. Be to, CC licencijomis siūloma sušvelninti dabartinį autorių teisių principą „visos teisės saugomos“ (angl. *all right reserved*) ir taikyti principą „kai kurios teisės saugomos“ (angl. *some rights reserved*). Jei autorių teisių apsaugos įstatymai numato, kad autoriui priklauso išimtinė teisė kopijuoti savo kūrinių, tai CC licencijos siūlo galimybę šią išimtinę teisę suteikti visuomenei.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad CC licencijomis siekiama sukurti mechanizmą, kuris ne tik padėtų autoriams aiškiai nustatyti jų santykius su vartotojais skaitmeninėje erdvėje, bet ir sukurtų protingą ir lanksčią autorių teisių apsaugą, kuri užtikrintų laisvo dalinimosi informacija bendruomenės egzistavimą, skatintų teisėtą kūrinių naudojimąsi bei tolimesnę kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtrą.

1.3. Creative Commons licencijų pagrindinės sąlygos

Kaip matyti iš išsikeltų tikslų ir uždavinių analizės, CC licencijomis siekiama atlikti tikrai didelį darbą. CC licencijavimo tikslai ir uždaviniai parodo siekius, tačiau neatsako į klausimą kaip bus pasiekti šie tikslai ir įgyvendinti uždaviniai. Iš dalies į šį klausimą atsakyta analizuojant CC licencijų sąvoką, būtent, kad licencijos formos, struktūros ir sudarymo mechanizmo ypatumai autoriaus ir naudotojo santykių reguliavimui skaitmeninėje erdvėje suteikia lankstumo bei padeda šioms šalims aiškiai identifikuoti galimų veiksmų ribas. Tačiau atsakymas į klausimą, kaip siekiama sukurti racionalią ir pagrįstą autorių teisių apsaugą, kuri tuo pačiu skatintų bei užtikrintų teisėtą kūrinių dalinimąsi lieka neaiškus. Atsakyti į šį klausimą padės CC licencijų bruožų, pagrindinių sąlygų ir licencijų taikymo ypatybių analizė.

Tradicinių sutarčių dėl turtinių teisių suteikimo į kūrinių sąlygos yra suderinamos derybose. Tačiau nemažos dalies valstybių įstatymai (pavyzdžiui, ATGTĮ 40 str., Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 41 straipsnis, 43 straipsnis, 66 str. 1 dalis, 67

⁴⁸ Etosas – [gr. *ethos* – paprotys, įprotis, būdas], socialinės grupės priimtų normų, reguliuojančių jos narių elgesį, visuma. – Tarptautinių žodžių žodynas/ Vyriausioji enciklopedijų redakcija; [atsakingasis redaktorius V. Kvietkauskas] – Vilnius : VER, 1985. P 147.

⁴⁹ Pavyzdžiui, ATGTĮ 73 straipsnis numato, kad autorių teisių pažeidimu yra laikomas kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto naudojimas (įskaitant išleidimą, atgaminimą, viešą rodymą, viešą atlikimą, transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą) ir platinimas be šių teisių subjekto licencijos (nesudarius sutarties arba pažeidžiant jos sąlygas).

straipsnis⁵⁰) numato pagrindines sąlygas, kurios turi būti sutartyse dėl turtinių teisių į kūrinį suteikimo naudotojui. Šios sąlygos yra tokios:

- kūrinio naudojimo būdai (suteikiamos turtinės teisės);
- licencijos galiojimo teritorija;
- licencijos galiojimo terminas;
- licencijos rūšis;
- atlygintinumo klausimas.

Išvardintas sąlygas šalys turėtų numatyti sutartyje. Jei kuri nors sąlyga nenumatyta, tuomet kaip taisyklė yra taikomi įstatymų nustatyti reikalavimai. Pavyzdžiui, ATGTĮ 40 straipsnio 2 – 4 dalyse, Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 41, 43 67 straipsniuose bei 66 str. 1 dalyje, Meksikos Autorių teisių federalinio įstatymo 30, 33 ir 35 straipsniuose numatyta, kokios sąlygos yra taikomos, jei šalys sutartyje nenurodo galiojimo teritorijos, termino ir kūrinio naudojimo būdų. CC kūrėjų noras buvo išvengti konkrečių valstybių įstatymų numatytų taisyklių taikymo ir sukonstruoti universalias sutartis, kurias bet kuris asmuo galėtų taikyti bet kurioje valstybėje. Todėl CC licencijos nemini konkrečios valstybės ir yra maksimaliai neutralios konkrečios valstybės jurisdikcijos požiūriu, o visos aukščiau paminėtos tradicinių sutarčių dėl turtinių autorių teisių perdavimo, sąlygos yra nurodytos CC licencijose, o tiksliau – licencijų Teisiniame tekste.

Taigi, pirmoji sąlyga – kūrinio naudojimo būdai. Jau minėjome, kad autorius ar jo teisių perėmėjas gali pasirinkti, kokias teises jis suteikia naudotojui. Istoriskai yra susiformavusios tokios autoriaus pasirinkimo ir galimo sprendimo galimybės:

1. Naudojant darbą nurodyti autorių (angl. *attribution*) – visus kūrinius, tiek pradinį, tiek išvestinį, galima naudoti bet kokiais būdais ir tikslais, jei yra nurodomas kūrinio autorius.
2. Darbą draudžiama naudoti komerciniai tikslais (angl. *noncommercial*) – visus kūrinius, tiek pradinį, tiek išvestinį, galima kopijuoti, platinti, rodyti, atlikti ir naudoti kitais būdais, jei naudojant kūrinį siekiama tik nekomercinių tikslų.
3. Naudojant darbą draudžiama iš jo daryti išvestinius kūrinius (modifikuoti) (angl. *no derivatives*) – leidžiama naudoti kūrinį įvairiais būdais, nekeičiant pradinio kūrinio turinio. Taip pat pradinis kūrinys negali būti naudojamas išvestinių kūrinių kūrimui.
4. Tokia pati licencija taikoma ir išvestiniams kūriniams (angl. *share alike*) – leidžiama kurti išvestinius kūrinius iš pradinio darbo, tačiau bet kuris išvestinis

⁵⁰ http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/pl/pl010en.html#JD_PL010E; prisijungimo laikas: 2007-08-11

kūriny, sukurtas naudojantis pradiniu darbu, turi būti licencijuotas naudojantis tokia pat licencija kaip ir pradinis darbas.⁵¹

Kadangi galima naudoti tiek vieną galimybę atskirai, tiek kelių galimybių derinį, tai asmeniui, suteikiančiam teisę naudotis kūriniumi gali būti pasiūlomas pakankamai didelis galimų sprendimų skaičius. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, buvo kuriamos ir CC licencijos. Iš pradžių naudotojams buvo pasiūlyta net 11 skirtingų licencijų. Tačiau atsižvelgiant į praktinį licencijų naudojimą buvo nuspręsta nesiūlyti kaip galimo pasirinkimo varianto reikalavimo kiekvieną kartą naudojant kūrinį nurodyti jo autorių (*Attribution*) ir įtraukti jį į visas licencijas⁵². Tokiu būdu licencijų skaičius buvo susiaurintas iki 6⁵³. Šiuo metu egzistuoja tokios CC licencijos:

1. *Attribution* (trumpinys „BY“). Ši licencija suteikia teisę naudoti kūrinį bet koku būdu (atgaminti, platinti, modifikuoti kūrinį, viešai jį atlikti, daryti išvestinius kūrinius ir kt.) ir netgi komerciniais tikslais, jeigu naudojant darbą yra nurodomas kūrinio autorius. Tai yra daugiausiai laisvių suteikianti CC siūloma licencija.
2. *Attribution-ShareAlike* (trumpinys „BY – SA“). Ši licencija, kaip ir *Attribution*, suteikia teisę kūrinį naudoti bet koku būdu ir netgi komerciniais tikslais, jeigu naudojant darbą yra nurodomas kūrinio autorius. Tačiau skirtingai nuo pirmosios licencijos, ši licencija reikalauja, kad išvestiniai kūriniai būtų licencijuoti naudojantis tokia pat licencija.
3. *Attribution-NoDerivatives* (trumpinys „BY – ND“). Ši licencija suteikia teisę naudoti kūrinį nekeičiant kūrinio turinio ir formos tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais, jeigu naudojant kūrinį yra nurodomas jo autorius. Ši licencija taip pat draudžia kurti išvestinius kūrinius.
4. *Attribution-NonCommercial* (trumpinys „BY – NC“). Ši licencija leidžia naudoti kūrinį ir iš jo padarytus išvestinius kūrinius tik nekomerciniais tikslais ir reikalauja, kad naudojant kūrinį būtų nurodomas jo autorius. Nors pagal šią licenciją sukurti išvestiniai kūriniai gali būti naudojami tik nekomerciniais tikslais, o juos naudojant būtina nurodyti kūrinio autorių, tačiau tokie išvestiniai kūriniai gali būti licencijuoti naudojantis ir kita licencija.
5. *Attribution-NonCommercial-ShareAlike* (trumpinys „BY – NC – SA“). Ši licencija leidžia naudoti kūrinį ir iš jo padarytus išvestinius kūrinius tik nekomerciniais

⁵¹ CC in Review: Lawrence Lessig on Supporting the Commons // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5661>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁵² 98 procentai asmenų naudojusių CC licencijas rinkosi „Attribution“ reikalavimą. Ten pat.

⁵³ Nuo 2004-05-25 dėl nepakankamo susidomėjimo ir naudojimo visuomenei nebesiūlomos ir nerekomenduojamos naudoti tokios licencijos: *NoDerivatives*, *NoDerivatives-NonCommercial*, *NonCommercial*, *NonCommercial-ShareAlike*, *ShareAlike*. Nepaisant to, tokiomis licencijomis licencijuoti kūriniai turi būti naudojami pagal licencijų sąlygas // <http://creativecommons.org/retiredlicenses>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

tikslais, reikalauja, kad naudojant kūrinių būdų nurodomas jo autorius, o visi išvestiniai kūriniai turi būti licencijuoti naudojantis tokia pat licencija.

6. *Attribution-NonCommercial-NoDerivatives* (trupinys „BY – NC – ND“). Ši licencija yra griežčiausia iš visų CC siūlomų licencijų. Dažnai ši licencija vadinamas „nemokamos reklamos“ licencija, kadangi leisdama atsisiųsti darbą ir dalintis juo su kitais, tuo pačiu nustato reikalavimą naudojant kūrinių nurodyti jo autorių ir draudžia keisti pradinį kūrinių turinį, formą, kurti išvestinius kūrinius bei draudžia naudoti darbą komerciniais tikslais⁵⁴.

Kiekvienas iš paminėtų kūrinių naudojimo būdų derinių yra numatytas atskiroje sutartyje (CC licencijoje), todėl šiuo metu, kaip minėta, egzistuoja 6 skirtingos CC licencijos. Autorius, pasirinkęs vieną iš licencijų, suteikia naudotojui tik konkrečioje licencijoje nurodytas autoriaus turtines teises. Be to, pažymėtinas dar vienas svarbus aspektas, susijęs su kūrinių naudojimo galimybėmis. Nepaisant egzistuojančių licencijų skirtumų, t.y. skirtingos suteikiamų autorių teisės apimties, visos CC licencijos suteikia teisę naudotojui su kūriniu atlikti tokius veiksmus, jei naudodami kūrinių naudotojai nurodo jo autorių bei laikosi kitų licencijoje nustatytų sąlygų:

- kopijuoti kūrinių;
- platinti kūrinių;
- viešai rodyti ar atlikti kūrinių;
- viešai atlikti kūrinių skaitmeninių būdų;
- nekeičiant kūrinių turinio pakeisti kūrinių formatą.

Akivaizdu, kad CC licencijose yra nurodyti kūrinių naudojimo būdai, taip įvykdant klasikinių autorių teisių įstatymų numatytą reikalavimą.

Antroji svarbi sąlyga – galiojimo teritorija. Didžioje dalyje valstybių įstatymai numato, kad sutartyje nenumačius taikymo teritorijos laikoma, kad teisės yra suteikiamos konkrečioje valstybėje. Dažniausiai tai yra ta valstybėje, kurioje sudaryta sutartis. Kai kuriais atvejais, pavyzdžiui Lenkijoje⁵⁵, tai gali būti valstybė, kurioje gyvena licencijos davėjas. Tačiau šiame darbe minėjome, kad CC licencijos yra sukurtos ir pritaikytos skaitmeninei erdvei, kurioje negalioja jokie teritorijos apribojimai. Pavyzdžiui, žmogus būdamas Japonijoje vienu pelės klavišo spustelėjimu gali pasinaudoti darbu, kuris yra patalpintas Brazilijoje esančiame serveryje. CC licencijose šis klausimas buvo išspręstas nurodant, kad CC licencijų galiojimo teritorija yra bet kuri pasaulio valstybė. Kitaip tariant, CC licencija yra pasaulinė licencija.

⁵⁴ <http://creativecommons.org/about/license/>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁵⁵ 1994 m. vasario 4 d. Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 66 str.// http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/pl/pl1010en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11

Trečioji sąlyga yra licencijos galiojimo terminas. Panašiai kaip ir licencijos galiojimo teritorijos atveju, taip ir licencijos galiojimo termino atveju daugelyje valstybių įstatymai numato, kad sutartyje nenumačius licencijos galiojimo termino, taikomas įstatymų nustatytos termino apibrėžimo taisyklės. Vienose valstybėse, pavyzdžiui Meksikoje⁵⁶, įstatymai numato fiksuotą licencijos galiojimo laikotarpį, jei galiojimo laikotarpis sutartyje nenurodytas. Kitų valstybių įstatymuose licencijos galiojimas susietas su sutarties nutraukimo galimybe. Pavyzdžiui, ATGTĮ ir Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymai numato, kad jei sutartyje nenurodytas galiojimo terminas, tai kiekviena šalis gali jį nutraukti, prieš metus apie tai raštu pranešusi kitai šaliai. CC licencijose šis klausimas buvo išspėstas atsižvelgiant į tai, kad CC licencijomis siekiama skatinti teisėtą kūrinių naudojimą ir platinimą bei į tai, kad konkretaus termino nustatymas galėtų sukelti neaiškumą. Todėl visos CC licencijos numato, kad licencijos davėjas suteikia leidimą kitai šaliai naudotis kūrinium pagal CC licencijoje nustatytas sąlygas neterminuotai (iki tol, kol nesibaigia įstatymais nustatyta autoriaus turtinių teisių apsauga). Taigi licencijos galiojimas yra apibrėžtas įstatymais nustatytu autorių turtinių teisių apsaugos terminu. Didžioje dalyje valstybių turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir priklausomai nuo valstybės įstatymais nustatytų reikalavimų papildomai nuo 50 iki 70 metų po autoriaus mirties. Kadangi įstatymų nustatytam terminui pasibaigus kūrinys tampa viešąja nuosavybe, t.y. kūrinį gali naudoti bet kuris asmuo, tai tolimesnis licencijos galiojimas būtų beprasmis. Be to, jei licencijoje būtų nurodytas konkretus galiojimo terminas, pavyzdžiui 50 metų, o kūrinys, nepasibaigus tokiam terminui, taptų viešąja nuosavybe, tai licencijoje nurodytas galiojimo terminas tik klaidintų visuomenę, nors ir būtų negaliojantis.

Be nurodyto atvejo CC licencijos galiojimas gali baigtis dar keliai pagrindais. Tai gali įvykti abiem šalims dėl to susitarus arba pažeidus CC licencijos sąlygas.

Šalių susitarimas dėl licencijos galiojimo pabaigos yra tradicinis sutarties pasibaigimo būdas. Jei tokiu būdu sutartį norėtų pabaigti kūrinio naudotojas, aišku, kad šis būdas būtų paprasčiausias ir labiausiai tinkamas. Tačiau tokia situacija, kad sutartį norėtų nutraukti licencijos gavėjas praktiškai yra sunkiai įsivaizduojama. Jei susitarimo pagrindu sutartį norėtų nutraukti licencijos davėjas, priešingai nei licencijos gavėjo atveju, tai būtų ilgas ir sunkiai įgyvendinamas procesas. Sunkumą lemia tai, kad CC licencijos taikomos skaitmeninėje erdvėje, kurioje kūrinium gali pasinaudoti neapibrėžtas skaičius asmenų. Tai reiškia, kad licencijos davėjas, norėdamas nutraukti CC licencijos galiojimą kūrinio atžvilgiu, atskirą susitarimą turėtų sudaryti su kiekvienu asmeniu, kuris pasinaudojo kūrinium. Tačiau nustatyti visus tokius asmenis, kurie

⁵⁶ Meksikos Federalinio autorių teisių įstatymo 35 straipsnis numato, kad jei sutartyje nėra nurodytas galiojimo laikotarpis, tuomet galiojimo laikotarpis yra 5 metai
// http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/mx/mx003en.html#JD_MX003EN; prisijungimo laikas: 2007-08-11

pasinaudojo kūrinium, yra sunkiai įgyvendinamas uždavinys. Taigi manytina, kad CC licencijų nutraukimas susitarimo pagrindu yra labiau teorinis, nei praktinis nutraukimo atvejis.

Kitas CC licencijų pasibaigimo atvejis yra numatytas pačiose licencijose. Teisiniame tekste numatyta, kad licencija automatiškai pasibaigia, kai naudotojas pažeidžia bet kurią Teisiniame tekste numatytą sąlygą. Tai reiškia, kad naudotojas, pažeidęs licencijos sąlygas, netenka jam suteiktų teisių naudotis kūriniais. Tokiu atveju licencijos davėjui atsiranda galimybė įgyvendinti licencija suteiktų teisių gynybą. Kadangi CC licencijos nenumato jokių ginčų sprendimo mechanizmų, tai galima išskirti du labiausiai tikėtinus sprendimo būdus. Pirmas būdas yra derybos. Licencijos davėjas gali kreiptis į naudotoją su prašymu ištaisyti savo pažeidimą ir atlyginti autoriui dėl pažeidimo atsiradusius nuostolius (jei tokie nuostoliai atsirado). Pažymėtina, kad šis būdas yra neprivalomas ir jo naudojimo galimybė priklauso tik nuo licencijos davėjo. Jei licencijos davėjas nuspręstų derybų nevykdyti, tuomet jis galėtų naudotis antruoju būdu, t.y. kreiptis į teismą, kuris išspręstų susidariusią situaciją.

Nagrinėjant licencijos pasibaigimą dėl licencijos sąlygų pažeidimo, reikia aptarti dar vieną svarbų aspektą. Pažeidus licencijos sąlygą teisių netenka tik tas asmuo, kuris pažeidė licencijos sąlygas ir tai jokių būdu neįtakoja kitiems asmenims ta pačia CC licencija suteikiamų teisių galiojimo. Be to, jei pradinės licencijos sąlygas pažeidęs naudotojas prieš pažeidimą pradinio kūrinio pagrindu sukūrė išvestinį kūrinį ir jį licencijavo CC licencija, tai pradinės licencijos pasibaigimas dėl pažeidimo niekaip neįtakoja išvestiniam kūriniumi suteiktos licencijos galiojimo, t.y. licencija išvestiniam kūriniumi lieka galioti.

Iš nurodytų CC licencijos galiojimo ir pasibaigimo sąlygų analizės galime padaryti svarbią išvadą, kad CC licencijos yra neatšaukiamos licencijos. Tai reiškia, kad bet kuriam asmeniui pagal nustatytas sąlygas naudojantis CC licencija licencijuotu darbu, licencijos davėjas vienašališkai neturi teisės neleisti (sustabdyti) tokio naudojimosi. Vienintelis veiksmas, kurį gali atlikti licencijos davėjas – bet kuriuo metu sustabdyti CC licencija licencijuoto darbo platinimą. Tačiau toks licencijos davėjo veiksmas nereikštų, kad yra atšaukiamos ir visos licencija licencijuoto kūrinio kopijos. Priešingai – visos apyvartoje jau esančios CC licencija licencijuoto kūrinio kopijos (tikslios kūrinio kopijos, kūrinio kopijos įtrauktos į kolektyvinius kūrinius ir/ar kūrinio perdirbiniai) gali būti ir toliau naudojamos, jei laikomasi licencijos sąlygų.

Ketvirtoji sąlyga – tai licencijos išimtinumas. Didžiosios daugumos valstybių įstatymai numato, kad licencija gali būti išimtinė ir neišimtinė.

Išimtinės licencijos atveju teisė naudotis turinėjimis teisėmis konkrečioje apimtyje (teritorija, terminas, pakartojimų dažnumas ir t.t.) suteikiama tik ją gavusiam licenciatui. Tokios teisės šioje apimtyje licencijos davėjas nepasilieka net sau, t.y. neturi teisės pats naudoti

licencijos dalyką licenciatui perduotų teisių dalyje. Licencijos davėjas taip pat netenka teisės nurodytoje apimtyje išduoti tokių licencijų kitiems subjektams.

Neišimtinės (paprastosios) licencijos atveju teisė naudotis turtinėmis teisėmis suteikiama ne tik licencijos gavėjui. Tokią teisę pasilieka ir pats licencijos davėjas, be to, jis pasilieka teisę tokias licencijas išduoti ir kitiems subjektams.

CC licencijos yra neišimtinės licencijos, kas, kaip minėta, reiškia, kad licencijos davėjas, kitai šaliai suteikdamas teisę naudotis licencijos objektu esančiu kūriniu, išlieka suteiktų teisių turėtoju ir gali suteikti šias teises kitiems asmenims.

CC licencijų neišimtinumas tiek licencijų davėjams, tiek licencijų gavėjams yra svarbus dėl komercinio kūrinio naudojimo galimybės. Jau minėjome, kad trys CC licencijos leidžia komercinį ir nekomercinį kūrinį naudojimą, o trys suteikia teisę naudoti kūrinius tik nekomerciniai tikslais, t.y. draudžia kūrinio naudojimą komerciniais tikslais. Jei licencijos davėjas licencijuoja kūrinį licencijomis, kurios suteikia teisę kūrinį naudoti komerciniais tikslais, tai jis atsisako savo teisės į komercinį tokių kūrinį naudojimą. Tačiau jei licencijos davėjas licencijuoja kūrinį licencijomis, kurios leidžia tik nekomercinį naudojimą, tai jis išlieka turtinių teisių turėtoju, ir pareigą naudoti kūrinį tik nekomerciniais tikslais nustato kūrinio naudotojui. Be to, licencijos davėjas taip pat išsaugo teisę asmeniškai naudoti kūrinį komerciniais tikslais ar su kitais asmenimis sudaryti atlygintines sutartis dėl komercinio kūrinio naudojimo. Naudotojai, kurie, nepaisant draudimo naudoti kūrinį komerciniais tikslais, su kūrinį nori atlikti veiksmus, kurių tikslas yra gauti pajamas, turi gauti atskirą licencijos davėjo rašytinį sutikimą.

Penktoji svarbi CC licencijų galiojimo ir taikymo sąlyga yra atlygintinumas, t.y. autorinio atlyginimo dydis, mokėjimo tvarka ir terminai. Tradicinių sutarčių atveju šis klausimas yra vienas iš svarbiausių derybų objektų. CC licencijų atveju šis klausimas buvo išspręstas, atsižvelgiant į CC licencijų tikslus ir uždavinius, todėl CC licencija suteikia leidimą kitai šaliai naudotis kūriniu pagal licencijoje nustatytas sąlygas nemokamai, t.y. kūrinio naudotojas neturi mokėti licencijos davėjui jokio atlyginimo.

Be paminėtų sąlygų atskirai reikia išskirti dar keletą svarbių, CC licencijoms būdingų sąlygų, susijusių su CC licencijų galiojimu. Visos licencijos draudžia naudoti bet kokias technines apsaugos priemones, kurios gali riboti ar suvaržyti kūrinio panaudojimo galimybę. Jei tokios priemonės yra panaudojamos, licencija automatiškai nustoja galioti. Draudimą naudoti technines priemones licencijos tiesiogiai nustato tik kūrinio naudotojui, tačiau manytina, kad toks draudimas galioja ir pradiniam licencijos davėjui. Juk jei licencijos davėjas licencijuoja kūrinį, kurio naudojimas yra apribotas, tai kūrinio naudotojas, norėdamas naudoti kūrinį ar sukurti išvestinį kūrinį, privalės palikti nustatytus apribojimus, o tai, kaip minėta, yra licencijos

sąlygų pažeidimas. Nustatytus apribojimus kūrinio naudotojas gali bandyti pašalinti savarankiškai, tačiau visose išsivysčiusiose valstybėse tai draudžiama⁵⁷.

Kitos svarbios CC licencijų sąlygos yra draudimas bloginti licencijos sąlygas, perduodant kūrinis naudotis kitiems asmenims bei draudimas išvestinius kūrinis licencijuoti griežtesne licencija, nei buvo licencijuotas pradinis kūrinys.

Iš aptartų sąlygų matome, kad CC licencijos autoriams ir kūrinų naudotojams pasiūlo paprastą ir aiškų mechanizmą, kuris:

- autoriams, iš vienos pusės, užtikrindamas galimybę suteikti kitai šaliai konkrečią teisę ar net keletą teisių naudotis kūriniumi ir likti suteiktų teisių savininkų, iš kitos – garantuoja protingą suteiktų teisių apsaugą;
- naudotojams suteikia teisę neterminuotai ir nemokamai, licencijoje nurodytais būdais, naudotis kūriniumi, jei jie laikosi nustatytų sąlygų.

Pridėjus tai, kad toks mechanizmas gali veikti bet kurioje pasaulio valstybėje, galime teigti, kad CC licencijų pagalba skaitmeninėje erdvėje ne tik sukuriamas aiškumas, skaidrumas ir supratimas, kas, ką ir kur gali daryti, bet ir skatinama skaitmeninio turinio sklaida.

Apibendrinant galima pasiūlyti apibrėžimą, kuris glaustai atskleistų visus CC licencijų ypatumus. CC licencija – tai skaitmeninės formos ir išskirtinės struktūros iš dalies klasikiniiais autorių teisių įstatymais paremtos sutartys, sukurtos siekiant teisėto kūrinų naudojimosi, kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtros, kurių pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas, išlikdamas turtinių teisių savininku ir išsaugodamas teisę suteikti tokias teises kitiems asmenims, kitai šaliai suteikia teisę neribotą laiką, bet kurioje pasaulio valstybėje, nemokamai naudotis sutartyje aiškiai nurodytomis autorių turtinėmis teisėmis į skaitmeninės formos literatūros, mokslo ar meno kūrinių.

⁵⁷ Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga//Klaipėda, 2007. P.179

2. PRAKTINIAI CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TAIKYMO ASPEKTAI: RAIDA, INTERNACIONALIZAVIMAS IR BENDRŲJŲ CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TAIKYMAS LIETUVOJE

2.1. Creative Commons licencijų raida ir internacionalizavimo procesas

Jau minėta, kad bendrosios (angl. *generic*) CC licencijos visuomenei buvo pasiūlytos 2002 m. gruodžio mėnesį. Per vienerius naudojimo metus laiko buvo priskaičiuota apie 1 000 000 nuorodų į CC licencijas (angl. *link-backs*). Po pusantrų naudojimų metų tokių nuorodų jau buvo priskaičiuota 1 800 000, o 2004 metais šis skaičius pasiekė 5 000 000. Praėjus dvejiems su puse metų nuorodų skaičius perkopė 12 000 000, o praėjus dar trims mėnesiams Yahoo duomenimis, nuorodų buvo virš 50 000 000⁵⁸. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šie skaičiai neatspindi tikrojo kūrinių licencijavimo skaičiaus, kadangi viena licencija gali apimti, pavyzdžiui, 100 000 dainų, licencijuojant iš karto visą muzikos duomenų bazę.

Tikslesnį CC licencijomis licencijuotų kūrinių skaičių pateikia internetinės svetainės, kurios visuomenei teikia nemokamą skaitmeninių kūrinių saugojimo paslaugą. Pavyzdžiui, internetinėje saugykloje <http://flickr.com>, kuri teikia nuotraukų saugojimo paslaugą, 2005 m. gruodžio mėnesį buvo patalpinta 7 100 000 kūrinių, licencijuotų viena iš CC licencijų, 2006 m. rugsėjo mėnesį tokių kūrinių jau buvo 19 700 000, o 2007 m. mėnesį šis skaičius padidėjo iki 38 700 000. Kitų svetainių statistika taip pat atskleidžia CC licencijų augimo tendencijas. Pavyzdžiui, audio kūrinių skaitmeninėje saugykloje <http://www.soundclick.com>, 2006 m. sausio mėnesį buvo 200 000, 2006 m. gruodžio mėnesį 294 000, o 2007 m. birželio mėnesį jau 372 000 licencijuotų kūrinių. Vizualinių (video) kūrinių sandėlyje <http://revver.com>, 2006 m. balandžio mėnesį buvo 19 000 licencijuotų kūrinių, 2006 m. gruodžio mėnesį jau 119 000, o 2007 m. kovo mėnesį – net 296 000⁵⁹. Grafinis paminėtos, CC licencijomis licencijuotų kūrinių panaudojimo statistikos atvaizdavimas pateiktas 3 priede.

Vykstant tokiai CC licencijų naudojimui plėtrai ir išaugus licencijų poreikiui kitose jurisdikcijose, atsirado poreikis CC licencijas internacionalizuoti, t.y. suderinti bendrąsias CC licencijas su atskirų valstybių teisinėmis sistemomis. Pagrindinis internacionalizavimo tikslas yra tas, kad bet kurioje pasaulio valstybėje gyvenantis asmuo galėtų licencijuoti savo sukurtą kūrinių CC licencija, kuri yra suderinta su jo gyvenamosios vietos valstybės teisine sistema.

Bendrosios CC licencijos yra neutralios jurisdikcijų atžvilgiu, t.y. jose neminimi jokie konkretūs vienos ar kitos šalies įstatymai ir nėra nuostatų, suteikiančių galimybę pasirinkti

⁵⁸ CC in Review: Lawrence Lessig on Supporting the Commons // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5661>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁵⁹ License statistics // http://wiki.creativecommons.org/License_statistics; prisijungimo laikas 2007-09-10

taikytiną teisę. Tačiau pažymėtina, kad šios licencijos buvo parengtos JAV ir daugeliu aspektų atspindi JAV Autorių teisių įstatymą. Nors nebuvo pagrindo teigti, kad licencijos nefunkcionuotų kitose pasaulio teisinėse sistemose, tačiau buvo tikėtina, kad tam tikros licencijų sąlygos sunkiai derėtų su kai kurių jurisdikcijų įstatymais. Šios problemiškos bendrųjų CC licencijų sąlygos išryškėjo, pradėjus vykdyti internacionalizavimo procedūrą.

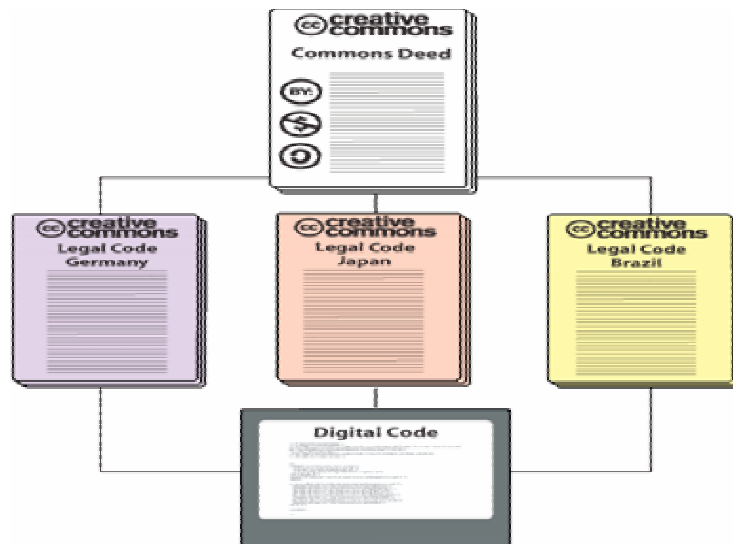
Visų pirma iškilo kalbos (terminologijos) problema. Proceso metu buvo nuspręsta pradines bendrąsias (angl. *generic*) CC licencijas pritaikyti tik JAV teisinei sistemai, o naujoms bendrosioms (angl. *unported*) CC licencijoms vietoj JAV Autorių teisių įstatymo taikyti tarptautinių intelektinės nuosavybės sutarčių kalbą (terminologiją). Todėl naujosios bendrosios CC licencijos remiasi 1886 m. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 1961 m. Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos, 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties, 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties, Universalios autorinių teisių konvencijos terminologija (kalba)⁶⁰.

Kitas svarbus internacionalizavimo aspektas – asmeninės neturtinės autorių teisės. Bendrosiose CC licencijose autoriaus neturtinės teisės nėra išskirtos. Tai sąlygoja JAV egzistuojantis autorių teisių reglamentavimas, kuris numato tik labai ribotas autoriaus neturtines teises. Tačiau didžiosios dalies kontinentinės teisės valstybių įstatymai pripažįsta autoriaus neturtines teises visiems kūriniams. Todėl internacionalizavimo procese su atskirų valstybių teisės aktais suderintose CC licencijose atsirado pripažinimas, kad autorius turi neturtines teises, nepaisant įvairiose jurisdikcijose galiojančių reglamentavimo principų.

Trečiasis internacionalizavimo proceso metu iškilęs klausimas yra autoriams priklausančių mokesčių surinkimas. Nors, kaip minėta, CC licencijos leidžia naudotis kūrinium nemokamai, tačiau derinimo proceso metu atskiroms valstybėms, priklausomai nuo galiojančių teisės aktų, leidžiama pasirinkti ar mokesčiai bus renkami.

Jau minėta, kad tikroji CC licencija yra išdėstyta Teisiniame licencijos tekste, todėl visi paminėti probleminiai licencijos derinimo su konkrečios valstybės teisine sistema aspektai yra sprendžiami keičiant Teisinį licencijos tekstą, kitų dalių (Bendrojo akto ir Skaitmeninio kodo) nekeičiant. Pažymėtina, kad, vykdant internacionalizavimo procesą, stengiamasi užtikrinti, kad su vienos valstybės teisės sistema suderinta CC licencija licencijuotas kūrinys būtų suderinamas su kūrinium, kuris licencijuotas CC licencija, pritaikyta prie kitos valstybės teisinės sistemos. Todėl net keičiant vieną iš licencijos dalių, siekiama išlaikyti tokią CC licencijų struktūrą:

⁶⁰ Garlick M. Creative Commons Version 3.0 Licenses — A Brief Explanation // http://wiki.creativecommons.org/Version_3#; prisijungimo laikas: 2007-08-11

3 pav. CC licencijų struktūra po internacionalizavimo proceso

Baigiant analizuoti CC internacionalizavimą trumpai aptarsime paties proceso eigą.

CC licencijas, kaip modernų, tačiau neprivalomą instrumentą sukūrė nepriklausoma organizacija, todėl ir pats licencijų internacionalizavimo procesas yra netradicinis. Visų pirma reikia pažymėti, kad CC licencijų suderinimo su konkrečios valstybės teisine sistema procesas yra savanoriškas ir jis pradedamas vykdyti tuomet, kai valstybėje atsiranda žmonių, susidomėjusių CC licencijų taikymu. Kitas išskirtinumas yra tas, kad procese nėra vadovaujančio asmens ar institucijos, kurie galėtų vienašališkai priimti bet kokius sprendimus.

Procese visuomet dalyvauja dvi šalys – CC organizacijos padalinys Creative Commons International (toliau – CCI), koordinuojantis internacionalizavimo procesą ir asmuo ar asmenų grupė iš konkrečios šalies, kurioje vykdomas CC licencijos internacionalizavimas. Visi klausimai yra sprendžiami derybų metu.

Procesą sudaro tokie etapai:

1. Projekto vadovo ir Institucijos arba Teisės firmos identifikavimas;
2. Pirmojo projekto parengimas;
3. Vieša virtuali (*on-line*) diskusija;
4. Antrojo projekto parengimas;
5. CC organizacijos atliekama antrojo projekto peržiūra;
6. Bendrojo akto vertimo parengimas;
7. Suderintos licencijos paskelbimas <http://creativecommons.org>;
8. Licencijos pristatymas visuomenei.

Projekto vadovo ir Institucijos arba Teisės firmos identifikavimas. Šio etapo metu yra paskiriamas projekto vadovas. Projekto vadovas yra atsakingas už licencijų pritaikymą prie nacionalinės teisės. Jis/ji turėtų būti autorių teisės ekspertas, dažniausiai teisininkas ir dažniausiai susijęs su konkrečia institucija (universitetu arba kultūros institutu) arba teisės firma. Vienose

valstybėse CCI visų pirma paskiria projekto vadovą ir tuomet prašo jo pagalbos ieškant darbu tinkamos institucijos ar teisės firmos. Kitais atvejais CCI visų pirma susisiekiama su institucija ar teisės firma ir prašo pasiūlyti tinkamo projekto vadovo kandidatūrą. Pažymėtina, kad bet kuriuo atveju skiriamas vienasmenis projekto vadovas, kuris yra atsakingas už projekto kuravimą šalyje ir komunikaciją su CCI.

Pirmojo projekto parengimas. Šio etapo metu konkrečios valstybės atstovai paruošia pirmąjį, su nacionaliniais įstatymais suderintą, licencijų variantą. Tam, kad būtų išlaikyta globali CC organizacijos dvasia, yra siekiama griežto licencijų panašumo. Licencijų pritaikymas turi jas išlaikyti kuo artimesnes originalui (bendrosioms licencijoms) ir nacionalinės teisės specifikos perkėlimas galimas tik tuomet, kai tai neišvengiamai būtina. Pirmasis adaptuotų licencijų variantas visuomet verčiamas į anglų kalbą tam, kad CC organizacijos atstovai galėtų išsiaiškinti, kokius licencijų turinio skirtumus sąlygojo atitinkamos jurisdikcijos teisinis reguliavimas. Paprastai toks anglų kalba pateiktas ir su nacionaliniais teisės aktais suderintas CC licencijų variantas yra patikrinamas per ne ilgesnį nei vieno mėnesio laikotarpį.

Vieša virtuali (*on-line*) diskusija. Šio etapo pradžioje CCI pirmąjį licencijų variantą viešam aptarimui paskelbia internetinėje svetainėje <http://creativecommons.org/international>. Viešas aptarimas vyksta elektroniniu paštu ir internetinės svetainės archyve. Tiek CCI, tiek projekto vadovas stengiasi į viešą aptarimą įtraukti kuo daugiau ekspertų, kurie minėtomis priemonėmis pareikštų savo nuomonę.

Antrojo projekto parengimas. Šio etapo metu parengiamas antrasis licencijų projektas. Rengiant antrąjį projekto variantą projekto vadovui suteikiama galimybė pakoreguoti pirmąjį variantą, įtraukiant patikusias viešosios diskusijos metu pateiktas idėjas, tačiau toks licencijų koregavimas nėra privalomas. Projekto vadovas gali nutarti nekeisti pirmojo varianto, jeigu diskusijos metu pateiktos idėjos neatrodo vertingos. Kaip ir rengiant pirmąjį projektą, angliška antrojo projekto versija turi būti pateikta CCI.

CC organizacijos atliekama antrojo projekto peržiūra. Šio etapo metu vyksta antrojo licencijų projekto peržiūra. Kartais peržiūra, kaip ir antrojo etapo metu, vyksta viešos elektroninės diskusijos forma, kad visuomenė ar ekspertai elektroniniu paštu gali pareikšti savo pastabas. Kitais atvejais tokia peržiūra vyksta neviešai, tradicine, o ne elektronine, forma. Tačiau šio etapo metu licencijos projektas yra visuomet derinamas tol, kol rezultatas tenkina tiek CC organizacijos atstovus, tiek ir projekto vadovą, t.y. šio etapo metu sukuriama galutinis CC licencijų variantas.

Bendrojo akto vertimo parengimas. Kadangi galimybė naudoti ir suprasti licencijas be teisininkų pagalbos visuomet buvo CC licencijų prioritetas, todėl šiame etape projekto vadovas savo šalies kalba parengia ne tik su valstybės teisine sistema suderintą licencijų Teisinių

tekstą (*Legal code*), tačiau ir bet kuriam žmogui lengvai suprantamą Bendrąjį aktą (*Common deed*).

Suderintos licencijos paskelbimas <http://creativecommons.org>. Iki šio etapo svetainėje <http://creativecommons.org> pateikiamos nuorodos į projekto vadovo asmeninę svetainę ir į kitas svetaines, kuriose galima rasti naudingos informacijos apie šalyje vykusį licencijos adaptavimo procesą. Tačiau šio etapo metu CC organizacijos svetainėje yra paskelbiamas pilnas ir galutinis licencijų Teisinis tekstas bei Bendrasis aktas. Pažymėtina, kad kiekvienos šalies licencijų Teisinis tekstas bei Bendrasis aktas skelbiami nacionaline kalba.

Licencijos pristatymas visuomenei. Šio etapo metu vyksta suderintų CC licencijų pristatymas visuomenei. Projekto vadovas nusprendžia ar tai vyks diskusijos, televizijos programos, spaudos konferencijos būdu, ar bet kokių kitu būdu. Vienintelis pristatymo tikslas yra pasiekti tokį viešumo lygį, kuris užtikrintų, kad žmonės sužinotų, kur reikia ieškoti kūrinių, kuriais galima laisvai dalintis ir remtis kuriant naujus kūrinius.

Internacionalizavimo proceso metu yra sukuriamos su konkrečios valstybės teisine sistema suderintos bei į tos valstybės nacionalinę kalbą išverstos CC licencijos. Svarbu pažymėti kelis aspektus. Internacionalizavimo procese su valstybės teisine sistema yra suderinamos visos 6 CC licencijos. Tai reiškia, kad suderintos CC licencijos yra pasiūlomos visuomenei tik tuomet, kai yra paruošti, suderinti ir į nacionalinę kalbą išversti visų 6 licencijų Teisiniais tekstai ir Bendrieji aktai.

Antra, sukūrus ir paskelbus su konkrečios valstybės teise suderintas CC licencijas, tos valstybės piliečiai, norėdami CC licencija licencijuoti savo darbus, nėra verčiami rinktis būtent suderintą licencijos variantą. Suderintas CC licencijos variantas yra tik pasiūlymas asmeniui. Toks asmuo visuomet gali rinktis bendrąją CC licenciją, kuri nėra suderinta su jokios valstybės teisės sistema, arba su bet kurios kitos valstybės teisės sistema suderintą licencijos variantą. Be to, pažymėtina, kad asmuo kūrinį gali licencijuoti kelių ar net keliolikos valstybių teisinėms sistemoms pritaikytomis licencijomis. Tokią galimybę lemia tai, kad CC licenciją suderinus su konkrečios valstybės teise, tokia licencija yra laikoma tapačia, lygiaverte su kitų šalių teisės sistema suderintomis licencijomis (3 pav.).

Šiai dienai CC licencijos yra pritaikytos 41 valstybėje visame pasaulyje, o internacionalizavimo procesas vykdomas toliau. Šiuo metu CC licencijų pritaikymo darbai vyksta Airijoje, Serbijoje, Jordanijoje, Rumunijoje, Filipinuose, Puerto Rike, Serbijoje ir Ukrainoje. Taigi galima teigti, kad CC licencijų plėtra vis didėja.

Lietuvos CC licencijų derinimo su nacionaliniais teisės aktais darbai dar nėra pradėti, nors besinaudojančių jomis jau atsiranda. Kol Lietuvoje CC licencijos nėra pritaikytos, autoriai turėtų naudotis bendrosiomis CC licencijomis, kurios nėra pritaikytos prie konkrečios valstybės

įstatymų. Tačiau kyla keli klausimai – ar bendrųjų CC licencijų taikymas Lietuvoje yra galimas ir jei galimas, ar tokios licencijos apsaugotų autorių teises? Į šiuos klausimus padeda atsakyti lyginamoji bendrųjų CC licencijų sąlygų ir Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių autorių teises, analizė.

2.2. Bendrųjų Creative Commons licencijų taikymas Lietuvoje

Nagrindėdami bendrųjų CC licencijų internacionalizavimo procesą minėjome, kad bendrosios CC licencijos buvo parengtos pagal JAV teisės reikalavimus ir autorių teisių reglamentavimo ypatumus. Lietuvoje, kaip kontinentinės teisės tradicijos šalyje, autorių teisės yra reglamentuojamos kitaip nei bendrosios teisės tradicijas išlaikiusioje JAV. Todėl bendrųjų CC licencijų nuostatos, atspindinčios būtent anglosaksų teisės sistemos ypatumus, gali būti sunkiai įgyvendinamos kontinentinei Europai priklausančioje Lietuvoje. Siekiant identifikuoti galimas neadaptuotų licencijų taikymo problemas, tikslinga atlikti CC licencijų sąlygų ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų lyginamąją analizę. Pažymėtina, kad analizuodami bendrųjų CC licencijų taikymą Lietuvoje, nagrinėsime šiuo metu internetinėje svetainėje <http://creativecommons.org> siūlomų bendrųjų CC licencijų tekstą⁶¹.

Visų pirma, tikslinga nustatyti bendrosios CC licencijos vietą Lietuvos teisinėje sistemoje, t.y. identifikuoti, kokių teisiniu instrumentu ji galėtų būti laikoma. Tai padės išsiaiškinti, kokius reikalavimus CC licencijoms, kaip atitinkamam instrumentui, nustato Lietuvos įstatymai ir kokios teisės normos bus taikomos, jei CC licencijų sąlygos prieštaras Lietuvos teisei ar pagal Lietuvos teisę sąlygos bus negaliojančios.

Nagrindėdami CC licencijų sąvoką ir pagrindines licencijų sąlygas nurodėme, kad CC licencija yra sutartis. Tokį teiginį patvirtina bendrųjų CC licencijų sąlygos. Visų bendrųjų CC licencijų 8 dalies „Kitos sąlygos“ (angl. *Miscellaneous*) punktas „e“ numato, kad CC licencija yra sutartis.

CC licenciją sudarančios šalys yra nurodytos licencijų 1 dalyje „Apibrėžimai“ (angl. *Definitions*). Viena šalis – Licencijos davėjas (angl. *Licensor*), apibrėžiama kaip bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, siūlantis naudoti darbą pagal CC licencijos sąlygas. Kita šalis – Jūs (angl. *You*), t.y. bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, įgyvendinantis CC licencijos suteiktas teises į kūrinių arba tiesiog kūrinių naudotojas.

CC licencijos dalykas yra nurodytas 3 dalyje „Licencijos suteikimas“ (angl. *Licence grant*). Remiantis šios dalies nuostatomis, CC licencijos yra sutartys, kurių pagrindu viena šalis

⁶¹ <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/legalcode>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

(licencijos davėjas) kitai šaliai (naudotojui) suteikia neišimtinę licenciją (leidimą), neterminuotai (iki įstatymais nustatytos autorių teisių apsaugos pabaigos) ir nemokamai, bet kurioje pasaulio valstybėje, naudotis CC licencijoje nurodytomis turtinėmis teisėmis į kūrinį. Kūrinys (angl. *work*) CC licencijoje apibrėžiamas kaip literatūros ir/ar meno kūrinys, kuriuo siūloma naudotis pagal CC licencijos sąlygas.

Galimybė autoriaus turtines teises suteikti kitai šaliai Lietuvoje yra numatyta ATGTĮ 6 skyriuje. Šio skyriaus nuostatas palyginus su minėtomis bendrųjų CC licencijų sąlygomis bei terminais galima atrasti nemažai panašumų tarp bendrosios CC licencijos ir ATGTĮ numatytos sutarties, kurios pagrindu autoriaus teisės yra suteikiamos kitai. Galima išskirti tokius panašumus: dalykas, sutarties šalys bei pagrindinės sąlygos.

Pirmas panašumas – dalykas. Sutartis, kurios pagrindu Lietuvoje autoriaus teisės gali būti perduotos kitai šaliai vadinama autorine licencine sutartimi. Autorinė licencinė sutartis yra viena iš autorinių sutarčių rūšių. Bendras autorinių sutarčių apibrėžimas yra pateiktas ATGTĮ 39 straipsnio 1 dalyje. Remiantis šio straipsnio nuostatomis, autorine sutartimi bendrąja prasme yra laikoma sutartis, kuria viena šalis (autorius ar jo teisių turėtojas) perduoda arba suteikia autorių turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinį arba įsipareigoja sukurti sutartyje nurodytą kūrinį ir perduoti ar suteikti autorių turtines teises į jį kitai šaliai (teisių perėmėjui ar licenciatui), o kita šalis įsipareigoja naudoti kūrinį arba pradėti juo naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis ir sumokėti nustatytą autorinį atlyginimą. ATGTĮ 39 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad turtinės autoriaus teisės, nurodytos įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje, gali būti perduotos pagal autorinę licencinę sutartį. Apibendrinant 39 straipsnio nuostatas autorine licencine sutartimi galima laikyti sutartį, kurios pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas suteikia teisę kitai šaliai naudotis visomis ar dalimi turimų turtinių teisių, nurodytų Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių 15 straipsnio 1 dalyje, į literatūros, mokslo ar meno kūrinį, bet pats lieka šių teisių turėtoju ir išsaugo (neišimtinė licencija) arba neišsaugo (išimtinė licencija) teisės suteikti tokias teises kitai šaliai. Taigi akivaizdu, kad tiek bendrąja CC licencija, tiek autorine licencine sutartimis viena šalis kitai šaliai suteikia leidimą (licenciją) naudotis turtinėmis teisėmis į kūrinį.

Antras panašumas yra sutartį sudarančios šalys. Bendrųjų CC licencijų šalis minėjome šio skyriaus pradžioje. Autorinių licencinių sutarčių šalys yra nurodytos jau minėtame ATGTĮ 39 straipsnyje – tai autorius ar teisių perėmėjas ir kūrinio naudotojas. ATGTĮ 6 straipsnio pirma dalis numato, kad autorius yra tik fizinis asmuo, o to paties įstatymo 2 straipsnio 5 punktas skelbia, kad autoriaus teisių perėmėjas gali būti tiek fizinis asmuo, tiek juridinis asmuo. Kūrinio naudotas pagal ATGTĮ 2 straipsnio 19 punkto nuostatas gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Taigi matyti, kad tiek CC licencijas, tiek autorines licencines sutartis gali sudaryti tokie pat subjektai.

Kitas panašumas yra galimų suteikti turtinių teisių į kūrinį apimtis (leidžiami kūrinio panaudojimo būdai). Turtinės teisės, kurias galima suteikti pagal autorinę licencinę sutartį kaip minėta yra nurodytos Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje ir apima teisę atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu, teisę išleisti, versti, adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį, teisę viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas, teisę platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, teisę nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, teisę viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis, teisę kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete). Apie CC licencijų suteikiamas turtines teises į kūrinį kalbėjome nagrinėdami pagrindines CC licencijų sąlygas ir nurodėme, jog vienos turtinės teisės į kūrinį – teisę pasidaryti kūrinio kopiją, teisę platinti, viešai rodyti ar atlikti kūrinį, teisę viešai atlikti kūrinį skaitmeniniu būdu, teisę nekeičiant kūrinio turinio pakeisti formatą – naudotojui suteikiamos visuomet ir visomis CC licencijomis, jei naudotojas laikosi licencijos sąlygų. Kitos turtinės teisės į kūrinį – teisę daryti išvestinius kūrinius, teisę perdirbti ar adaptuoti kūrinį – naudotojui suteikiamos tik tuomet, jei licencijos davėjas pasirenka CC licenciją, leidžiančią naudotis tokiomis teisėmis. Taigi galima matyti, kad Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymų nuostatos leidžia autorinėmis licencinėmis sutartimis suteikti naudotojui tokias pat teises, kurios gali būti suteikiamos ir bendrosiomis CC licencijomis.

Dar vienas panašumas yra pagrindinės sąlygos. Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 40 straipsnio 1 dalies nuostatos numato, kad autorinėje sutartyje, įskaitant ir autorinę licencinę sutartį, turi būti nurodytas kūrinio pavadinimas originalo kalba, suteikiamos autorių turtinės teisės (kūrinio panaudojimo būdai), licencijos rūšis (išimtinė ar neišimtinė licencija), galiojimo teritorija, galiojimo terminas, autorinio atlyginimo dydis, mokėjimo tvarka ir terminai, šalių ginčų sprendimo tvarka ir atsakomybė bei kitos sutarties sąlygos, kurias šalys laiko esminėmis.

Kūrinio naudojimo būdai, licencijos rūšis, galiojimo teritorija, galiojimo terminas bei autorinio atlyginimo klausimai, kaip minėta, yra tiesiogiai nurodyti CC licencijose. Kūrinio pavadinimas, šalių ginčų sprendimo tvarka bei atsakomybės yra nenurodytos dėl tam tikrų, žemiau paaiškintų priežasčių.

Kūrinio pavadinimas tiesiogiai nenurodomas dėl to, kad egzistuoja tik vienas kiekvienos bendrosios CC licencijos egzempliorius, kuris yra patalpintas internetinėje svetainėje <http://creativecommons.org> ir šis licencijos egzempliorius yra nekeičiamas. Be to, ta pačia CC licencija gali būti licencijuojamas neribotas kūrinių skaičius. Taigi kūrinio pavadinimo nurodymas pačioje licencijoje yra neįmanomas. Tačiau kūrinio pavadinimo nurodymo klausimas yra išsprendžiamas licencijavimo metu, kai kūrinys techniniu būdu yra susiejamas su licencija.

Tuomet, kaip minėjome nagrinėdami licencijavimo procesą, arba pačiame kūrinyje, arba šalia kūrinio atsiranda užrašas apie CC licenciją bei nuoroda į jos tekstą. Taigi teigtina, kad ATGTĮ 40 straipsnyje numatytas reikalavimas nurodyti kūrinio pavadinimą naudojant CC licencijas yra vykdomas.

Situacija su ginčų sprendimo tvarka bei šalių atsakomybe yra kitokia. Nagrinėdami CC licencijos sąvoką minėjome, kad jei autorių teisių suteikimo sutartyje tam tikri šalių tarpusavio santykiai nereguliuojami, tuomet didžiojoje dalyje valstybių tokiems santykiams yra taikomos įstatymų nustatytos taisyklės. Kadangi skirtingų valstybių įstatymai gali nustatyti skirtingą ginčų sprendimo tvarką bei skirtingą šalių atsakomybę, todėl manytina, kad bendrosiose CC licencijose nenurodant ginčų sprendimo tvarkos bei atsakomybės buvo siekiama šių klausimų reglamentavimą palikti atskirų valstybių įstatymams. Lietuvoje bendrąsias CC licencijas pripažinus galiojančiu dokumentu, kurio pagrindu naudotojui yra suteikiama teisė naudotis kūriniumi, būtų taikomos įstatymų nustatytos ginčų sprendimo bei šalių atsakomybės taisyklės.

Atliktas palyginimas patvirtina, kad bendrųjų CC licencijų ir autorinių licencijų sutarčių dalykas, jomis suteikiamų teisių apimtis bei jų pagrindinės sąlygos sutampa. Tačiau ar tai būtų pakankama, kad CC licencijas būtų galima pripažinti ir taikyti kaip autorines licencines sutartis pagal ATGTĮ? Norint pateikti atsakymą, būtina išnagrinėti dar vieną autorinių licencijų sutarčių elementą – tai sutarties forma.

ATGTĮ 42 straipsnis numato, kad autorinės licencinės sutartys turi būti sudaromos raštu. Šio reikalavimo turinys yra nurodytas Lietuvos Respublikos Civilinio kodekse⁶² (toliau – LR CK). LR CK 1.73 straipsnio 2 dalis skelbia, kad rašytinės formos sandoriai sudaromi surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sandorio šalių, arba šalims apsikeičiant atskirais dokumentais. Rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitokiais telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. Taigi, remiantis LR CK nuostatomis, sutartis pripažįstama rašytine tik tuo atveju, jei yra įvykdomi du reikalavimai – sukuriamas rašytinis dokumentas ir šį dokumentą šalys pasirašo. CC licencijų atveju paminėti reikalavimai yra vykdomi tik iš dalies. Nagrinėdami CC licencijų sąvoką minėjome, kad CC licenciją (nepaisant trijų dalių struktūros) sudaro vienas rašytinis dokumentas – Teisinis tekstas. Tačiau šio dokumento CC licencijų sudarymo procese šalys niekuomet nepasirašo. Taigi kyla logiškas klausimas – ar nevykdant LR CK 1.73 straipsnio nustatytų reikalavimų, CC licencijos būtų galiojančios sutartys? ATGTĮ tiesioginio atsakymo į šį klausimą nepateikia, o šio įstatymo 42 straipsnio 3 dalis skelbia, kad autorinių sutarčių negaliojimo pagrindus nustato LR CK normos, reglamentuojančios sandorių negaliojimą. Sutarties negaliojimą dėl įstatymų reikalaujamos

⁶² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

formos nesilaikymo reglamentuoja LR CK 1.93 straipsnis. Šio straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad reikalaujamos formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį tik tuo atveju, kai toks negaliojimas išakmiai nurodytas įstatymuose. Kadangi tokio išakmaus nurodymo ATGTĮ nenumato, tai darytina išvada, kad LR CK 1.73 straipsnio reikalavimų nesilaikymas nedaro autorinės licencinės sutarties negaliojančia. Tai taip pat reiškia, kad CC licencijos, sudarytos net ir nepilnai įvykdžius LR CK 1.73 straipsnio nuostatas, turėtų būti pripažįstamos galiojančiomis autorinėmis sutartimis. Tačiau tokiu atveju, dėl LR CK 1.93 straipsnio 2 dalyje nurodytos taisyklės, licencijos šalys kilus ginčui dėl sutarties sudarymo ar jos įvykdymo fakto, galėtų prarasti teisę remtis liudytojų parodymais, norėdamos įrodyti minėtą faktą. Vis dėlto manytina, kad LR CK 1.93 straipsnio 2 dalyje nurodyta taisyklė CC licencijų atžvilgiu nebūtų taikoma dėl to paties straipsnio 6 dalies 3 punkto nuostatų. LR CK 1.93 straipsnio 6 dalies 3 punktas numato, kad 1.93 straipsnio 2 dalies nuostatų teismas gali netaikyti, jeigu tai prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principams, kai atsižvelgiant į sandorio sudarymo aplinkybes, objektyviai nebuvo įmanoma sandorio įforminti raštu, t.y. surašyti sutartį sudarantį dokumentą ir jį pasirašyti. CC licencijų atveju, būtent sudarymo aplinkybės (tokios, kaip galimai skirtinga autoriaus ir naudotojo gyvenamoji vieta, iš anksto neaiškus sandorio sudarymo laikas, neapibrėžtas galimų naudotojų skaičius) lemia, kad sandorį sudaryti raštu, pagal LR CK 1.73 straipsnio 2 dalies reikalavimus, praktiškai neįmanoma. Todėl manytina, jog teisme neturėtų kilti didelių sunkumų įrodinėjant LR CK 1.93 straipsnio 6 dalies 3 punkto taikymą CC licencijoms.

Išanalizavus CC licencijų ir autorinių licencinių sutarčių dalyko ir subjektų panašumus bei aptarus formos problematiką, teigtina, kad bendrosios CC licencijos Lietuvoje turėtų būti pripažįstamos autorinėmis licencinėmis sutartimis. Vadinasi autoriai, norėdami licencijuoti savo kūrinius, gali naudotis su Lietuvos įstatymais nesuderintomis bendrosiomis CC licencijomis. Tačiau naudojantis bendrosiomis CC licencijomis Lietuvoje reikėtų atsižvelgti į tai, kad bendrosios CC licencijos buvo parengtos JAV, pagal šioje valstybėje egzistuojančią autorių teisių koncepciją ir šioje valstybėje galiojančius įstatymus. JAV, kaip minėta šio skyriaus pradžioje, autorių teisės yra reglamentuojamos kitaip nei Lietuvoje, todėl bendrųjų CC licencijų taikymas Lietuvoje neišvengiamai bus susijęs su keletu problemų.

Pirmoji problema, susijusi su bendrųjų CC licencijų taikymu Lietuvoje, yra **kalbos naudojimas**. Pažymėtina, kad visos bendrosios CC licencijos yra parengtos anglų kalba, todėl licencijų naudojimas tarp šios kalbos nesuprantančių asmenų gali būti problemiškas. Be to, galiojančios Lietuvos Respublikos Valstybinės kalbos įstatymo⁶³ redakcijos 9 straipsnis numato, kad visi Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų sandoriai sudaromi valstybine kalba, o sandoriai su užsienio valstybių fiziniiais ir juridiniais asmenimis sudaromi valstybine ir kita

⁶³ Lietuvos Respublikos Valstybinės kalbos įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 15-344.

abiem pusėms priimtina kalba. Praktiniu atveju tai reikštų, kad jei taikant bendrąsias CC licencijas bent vienas iš subjektų būtų Lietuvos Respublikos pilietybę turintis fizinis asmuo ar Lietuvos Respublikoje registruotas juridinis asmuo, tai CC licencijos tekstas turėtų būti išverstas į lietuvių kalbą. Praktikoje vertimai gali lemti didelius terminologijos skirtumus. Terminologiniu požiūriu gali kilti klausimų ir neaiškumų dėl bendrosiose CC licencijų sąlygose naudojamos „autoriaus“ sąvokos. Bendrosios CC licencijose „autorius“ yra apibrėžiamas kaip bet kuris kūrinį sukūręs fizinis ar juridinis asmuo. Tai gali būti paaiškinama JAV esančios autorių teisių koncepcijos ypatumais. JAV autorių teisėje pripažįstama ir fizinių, ir juridinių asmenų autorystė. Tuo metu Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 6 straipsnio 1 dalis numato, kad autorius gali būti tik fizinis asmuo. Juridinis asmuo pagal to paties įstatymo nuostatas gali būti tik išimtinių autorių teisių turėtojas.

Be to, gali iškilti ir kitų neaiškumų su licencijose naudojamomis sąvokomis. Amerikietiškoji autorių teisių arba „*copyright*“ koncepcija apima ne tik autorių teises, bet ir gretutines teises (atlikimą, fonogramų gaminimą, transliavimą). Tai atsiskleidžia ir CC licencijose. Bendrųjų CC licencijų 1 dalyje „Apibrėžimai“ yra nurodyta, jog „kūrinio“ sąvoka apima fonogramą, transliavimą ar kūrinio atlikimą. Apibrėžiant „autorių“ nurodoma, kad kūrinio atlikimo atveju kūrinio autoriumi gali būti laikomi aktoriai, dainininkai, šokėjai ir kiti asmenys, kurie atlieka literatūros ar meno kūrinį, fonogramos atveju kūrinio autoriumi laikomas prodiuseris, kuris pirmasis užfiksavo garsus ar atlikimą, transliavimo atveju transliuojančioji organizacija vykdanči kūrinio transliaciją⁶⁴.

Lietuvoje autorių teisės ir gretutinės teisės yra išskirtos. Autorių teisių objektas yra nurodytas ATGTĮ 4 straipsnyje. Remiantis šiuo straipsniu, autorinių teisių objektais laikomi originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Autorių teisių subjektas, remiantis ATGTĮ 2 straipsnio 5 dalimi, yra autorius, kitas fizinis arba juridinis asmuo, įstatymo nustatytais atvejais turintis išimtinės turtinės autorių teises, taip pat fizinis arba juridinis asmuo, kuriam perėjo išimtinės turtinės autorių teisės (autorių teisių perėmėjas). Gretutinių teisių objektai, vadovaujantis ATGTĮ 2 straipsnio 11 dalimi, yra tiesioginis (gyvas atlikimas) ar į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija, o gretutinių teisių subjektai, remiantis ATGTĮ 2 straipsnio 12 dalimi, yra atlikėjas, fonogramos gamintojas, transliuojančioji organizacija, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojas, kitas fizinis arba juridinis asmuo, įstatymo nustatytais atvejais turintis išimtinės gretutines teises, taip pat fizinis arba juridinis asmuo, kuriam perėjo išimtinės gretutinės teisės (gretutinių teisių perėmėjas). Taigi, remiantis

⁶⁴ <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/legalcode>; prisijungimo laikas: 2007-08-11

šiais apibrėžimais, autorių teisės yra susijusios su kūrinium, jo sukūrimu bei autorių teisėmis į kūrinių, o gretutinės teisės – su tų kūrinių atlikimu, atlikimo įrašymu ir transliavimu bei atlikėjų, įrašų gamintojų ir transliuojančių organizacijų teisėmis į kūrinio atlikimą, atlikimo įrašymą bei transliaciją. Iš aukščiau nurodytų, bendrosiose CC licencijose naudojamų „kūrinio“ ir „autoriaus“ apibrėžimų matyti, kad gretutinių teisių objektai ir gretutinių teisių subjektai įvardinami ne kaip atskiros sąvokos, o kaip sąvokos, apibrėžiančios licencijomis licencijuojamo „kūrinio“ ir to kūrinio „autoriaus“ sąvokas. Kadangi bendrąsias CC licencijas taikant Lietuvoje, visos licencijų sąlygos turėtų būti vertinamos, atsižvelgiant į ATGTĮ nuostatas, manytina, kad licencijose pateikiamos „kūrinio“ ir „autoriaus“ apibrėžimai turėtų būti suprantami taip, kaip nurodyta ATGTĮ.

Atkreiptinas dėmesys į bendrosiose CC licencijose naudojamą, vienos iš autoriaus turtinių teisių, t.y. „Viešo Atlikimo“ (angl. *Publicly Perform*), sąvoką. Licencijose nurodyta, kad „Viešas Atlikimas“ reiškia bet kurį iš šių veiksmų:

1. viešas kūrinio deklamavimas ir tokio deklamavimo perdavimas bet kokiomis priemonėmis, įskaitant laidais ar bevielio ryšio priemonėmis;
2. kūrinio padarymas viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje;
3. kūrinio atlikimas, įskaitant skaitmeninį atlikimą, bet kokiomis priemonėmis ir tokio atlikimo perdavimas visuomenei;
4. kūrinio transliavimas ir retransliavimas, įskaitant ženklus, garsus ir vaizdus, bet kokiomis priemonėmis.

Tuo metu viešas atlikimas, remiantis ATGTĮ 2 straipsnio 28 dalimi, yra kūrinio vaidinimas, dainavimas, grojimas, deklamavimas, skaitymas, šokis ar kitas kūrinio viešo atlikimo būdas tiek tiesiogiai (gyvas atlikimas), tiek pasitelkus bet kokias priemones ar įrangą kokioje nors viešoje vietoje, kur tuo pačiu metu dalyvauja arba gali dalyvauti neapibrėžta visuomenės narių grupė. Taigi matyti, kad „Viešas Atlikimas“ bendrosiose CC licencijose yra apibrėžtas plačiau, nei numato ATGTĮ, nes papildomai apima du veiksmus: (1) kūrinio padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje bei (2) kūrinio transliaciją ir retransliaciją. ATGTĮ pastaruosius du veiksmus išskiria į dvi atskiras autoriaus turtines teises – viešą paskelbimą⁶⁵ bei transliaciją⁶⁶. Taigi taikant

⁶⁵ Vadovaujantis ATGTĮ 2 straipsnio 29 dalimi viešas paskelbimas – kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku.

⁶⁶ Vadovaujantis ATGTĮ 2 straipsnio 26 dalimi, transliacija – garsų arba vaizdų ir garsų arba jų išraiškos viešas perdavimas bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant palydovinį ryšį; užkoduotų signalų perdavimas laikomas transliacija tuo atveju, jeigu transliuojančioji organizacija aprūpina visuomenę specialiais atkodavimo prietaisais arba duoda leidimą juos įsigyti.

bendrąsias CC licencijas Lietuvoje, licencijose nurodytas „Viešo Atlikimo“ apibrėžimas galėtų būti pripažintas, kaip netikslus ir logiškai klaidingas, nes apimtų net tris skirtingas, ATGTĮ numatytas, autoriaus turtines teises, iš kurių viena būtų ir viešas atlikimas. Vis dėlto, atsižvelgiant į šio darbo pirmoje dalyje nagrinėtus CC licencijų tikslus bei į tai, kad licencijose naudojama „Viešo Atlikimo“ sąvoka apima turtines teises, kurias, remiantis ATGTĮ nuostatomis, autorius sutartimi gali suteikti kitai šaliai, manytina, kad „Viešo Atlikimo“ sąvoka, licencijas taikant Lietuvoje, turėtų būti vertinama kaip sutartinė sąvoka, apimanti kelias autoriaus turtines teises.

Antroji bendrųjų CC licencijų taikymo Lietuvoje problema yra ta, kad neegzistuoja viena bendra *CC licencijų versija*. Praktiškai yra keturios licencijų versijos, kurios žymimos skaitmenimis 1.0, 2.0, 2.5 ir 3.0. Pirmoji licencijų versija 1.0 pasirodė 2002 metų gruodžio mėnesį, o paskutinioji 3.0 2007 metų vasarį⁶⁷. Šiuo metu norint licencijuoti darbus bendrosiomis CC licencijomis, internetinėje svetainėje <http://creativecommons.org> yra siūloma 3.0 licencijų versija. Pažymėtina, kad kūrinius galima licencijuoti ir senesnėmis licencijų versijomis, tačiau tuomet licencijavimo procesas užtrunka ilgiau ir reikalauja daugiau žinių bei pastangų⁶⁸. Pažymėtina, kad visose licencijų versijose pagrindiniai principai yra tie patys, tačiau praktiškai visų jų tekstai skiriasi. Ypač dideli pasikeitimai pastebimi paskutinės licencijų versijos 3.0 tekste.

Licencijų 3.0 versijoje didžiosios dalies sąvokų apibrėžimai yra išplėsti. Pavyzdžiui, autorius iki 3.0 versijos pasirodymo bendrosiose CC licencijose buvo apibrėžiamas kaip bet kuris fizinis ar juridinis kūrinį sukūręs asmuo, o kūrinys buvo apibrėžiamas kaip autorių teisių saugomas autorinis kūrinys. Tuo metu 3.0 versijoje autoriaus ir kūrinio sąvokos, kaip minėjome, buvo išplėstos gretutinių teisių subjektais ir objektais. 3.0 versijos licencijos tekstas taip pat yra papildytas „platinimo“, „atgaminimo“ ir „viešo atlikimo“ sąvokomis. Ankstesnėse licencijų versijose pastarųjų sąvokų nebuvo ir jos buvo aiškinamos taip, kaip numato atskirų valstybių teisės aktai. Be to, 3.0 licencijų versijoje atsirado papildomas punktas, kuris skelbia, kad autorius tose valstybėse, kurių įstatymai tai leidžia, atsisako teisės gauti bet koki atlyginimą už pasinaudojimą kūrinium. Tuo metu ankstesnių versijų licencijų sąlygos skelbė, kad autorius atsisako teisės gauti bet koki atlyginimą tik tuo atveju, kai kūrinys yra atliekamas viešai. Dar vienas skirtumas yra toks, kad 3.0 versijose atsirado punktas, nurodantis, jog jei įgyvendinus tarptautinių sutarčių – 1886 m. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos,

⁶⁷ http://wiki.creativecommons.org/Licence_versions; prisijungimo laikas: 2007-08-11

⁶⁸ Norint kūrinį licencijuoti senesnėmis nei 3.0 CC bendrųjų CC licencijų versijomis visų pirma internetinėje svetainėje <http://creativecommons.org> reikia susirasti licencijų tekstus. Antra, kūrinio techninio susiejimo metu reikia modifikuoti į licencijos davėjo internetinę svetainę įterpiamą HTML kodą (Skaitmeninį kodą). Be to, pažymėtina, kad naudojantis CC Publisher, kūrinių licencijuoti ankstesnėmis nei 3.0 CC licencijomis nepavyks, nes ši programa leidžia pasirinkti tik 3.0 versijos CC licencijas.

1961 m. Tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos, 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties, 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties, Universalios autorinių teisių konvencijos – nuostatas, konkrečios valstybės, kurioje taikoma bendroji CC licencija, įstatymai numato, kad kūrinio naudotojui galima suteikti kitokias turtines teises nei numato bendroji CC licencija, tai tokias teises CC licencija kūrinio naudotojui suteikia automatiškai. Taigi akivaizdu, kad skirtumas tarp 3.0 bendrųjų CC licencijų versijos ir ankstesnių versijų yra didelis. Dėl tokių skirtumų gali kilti problemų kalbant apie kūrinių, kuriems taikomos skirtingos licencijų versijos, modifikavimą sukuriant vieną naują kolektyvinį išvestinį kūrinį (pavyzdžiui, straipsnis su nuotrauka ir paveikslėliu – iliustracija).

Trečioji bendrųjų CC licencijų taikymo Lietuvoje problema yra susijusi su **kolektyvinio autorių teisių administravimo asociacijomis**. Šios asociacijos yra sutarčių ar įstatymo pagrindu sukurtos organizacijos, kurios dažniausiai atlieka dvi pagrindines funkcijas: rūpinasi užmokesčio už autorių teisių ar gretutinių teisių naudojimą (visų pirma teisės atkurti kūrinį) rinkimu ir autorių teisių bei gretutinių teisių apsauga.

Tradiciskai įgaliojimus atstovauti autorių teisių ar gretutinių teisių turėtojui kolektyvinio administravimo institucija įgyja, sudarydama atitinkamą (pavedimo) sutartį su autorių teisių ar gretutinių turėtoju ar jam atstovaujančia institucija, kurios pagrindu asociacijai yra perduodamos autoriaus ar gretutinių teisių subjekto turimos teisės. Taigi kolektyvinio administravimo asociacijų teisės tiesiogiai priklauso nuo šių asociacijų narių įgaliojimo⁶⁹. Tačiau ilgainiui šis principas buvo pripažintas kaip neveiksmingas ir vietoj sutartinio atstovavimo principo buvo pradėtas taikyti įstatyminio atstovavimo principas, reiškiantis, kad kolektyvinio administravimo institucijos pagal įstatymą laikomos visų autorių teisių turėtojų atstovais ir administruoja visas atitinkamas teises. Pažymėtina, kad įstatyminio atstovavimo sutartiniu nei autorius ar gretutinių teisių turėtojas, nei asociacija pakeisti negali.

CC licencijų atveju, priklausomai nuo to, kokį autoriaus teisių atstovavimo būdą – sutartinį ar įstatyminį, numato konkrečios valstybės įstatymai, priklauso galimybė naudotis CC licencijomis. Jei įstatymai numato, kad autorius savo teises kolektyvinio administravimo asociacijai perduoda sutartimi, tuomet CC licencijų taikymo galimybę galima numatyti tokioje sutartyje, arba sutarties su kolektyvinio administravimo asociacija autorius gali net nesudaryti. Tačiau jei autoriaus teisių perdavimą kolektyvinio administravimo asociacijai numato įstatymai, tuomet CC licencijų naudojimas yra problemiškas, o dažnai net ir negalimas.

Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme yra deklaruojamas sutartinio atstovavimo principas. Įstatymo 65 straipsnio 1 dalis skelbia, kad autoriai, atlikėjai, fonogramų

⁶⁹ Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga – Klaipėda, 2007. P. 143

gamintojai, transliuojančiosios organizacijos ir kiti autorių teisių bei gretutinių teisių subjektai turi teisę perduoti savo turtines teises kolektyviai administruoti šiems tikslams specialiai įsteigtoms autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijoms. Tokia įstatymo nuostata reikštų, kad jei autoriai Lietuvoje nėra perdavę savo teisių administravimo kolektyvinio administravimo asociacijoms, tai jie gali laisvai naudotis CC licencijomis. Autoriai, kurie sutartimis kolektyvinio administravimo asociacijoms yra perdavę savo turtinių teisių administravimą, visuomet gali nutraukti sutartis ir tuomet naudotis CC licencijomis. Pažymėtina, kad Lietuvos įstatymai nesuteikia autoriui galimybės dalį kūrinių licencijuoti CC licencijomis, o teises į kitų kūrinių administravimą perleisti kolektyvinio administravimo asociacijai. Taigi autorius, Lietuvoje norėdamas tik kai kuriuose kūrinius licencijuoti CC licencijomis, turi atsisakyti galimybės savo teises į kitus kūrinius įgyvendinti per kolektyvinio administravimo asociacijas.

Be to, atkreiptinas dėmesys į ATGTĮ 65 straipsnio 3 dalį, kuri numato sutartinio atstovavimo principo išimtis, t.y. nustato, kad kai kurių autorių teisių atstovai gali būti tik kolektyvinio administravimo subjektai. Remiantis minėtu straipsniu, autoriaus teisės, kurios pagal Lietuvos įstatymus gali būti įgyvendinamos tik kolektyviniu būdu yra tokios:

1. kūrinių kabelinė retransliacija, išskyrus atvejus, kai tai yra pačių kabelinės retransliacijos operatorių programos;
2. atlyginimas už fiziniams ar juridiniams asmenims perduotą išimtinę teisę nuomoti audiovizualinius kūrinius ar jų kopijas;
3. atlyginimas už fonogramos gamintojui perduotą išimtinę teisę nuomoti kūrinių įrašytą į fonogramą;
4. kūrinių atgaminimas reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu panašiu būdu popieriuje);
5. atlyginimas už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose;
6. audiovizualinių kūrinių atgaminimas asmeniniais tikslais.

Iš šių teisių bendrųjų CC licencijų taikymo galimybei Lietuvoje yra svarbu tik kabelinės retransliacijos teisės bei audiovizualinių kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais kolektyvinis administravimas. Atlyginimo už kūrinių ar fonogramų nuomą bei atlyginimo už knygų ar kitų leidinių teikimą panaudai kolektyvinis administravimas įtakos CC licencijų taikymui neturi, kadangi CC licencijomis autorius kitai šaliai neperduoda paties kūrinio ar teisių į tą kūrinių, o tik suteikia teisę naudotis jam priklausančiomis teisėmis į kūrinių. Kolektyvinis kūrinių atgaminimo reprografijos būdu administravimas, remiantis ATGTĮ 23 straipsniu bei 2002 m. vasario 6 d. Autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu

popieriuje) mokėjimo tvarkos 2 straipsniu⁷⁰, taikomas tik tuomet, kai be autoriaus leidimo atgaminama tik dalis kūrinio. Jei autorius suteikia licenciją reprografijos būdu atgaminti visą kūrinį, tuomet kolektyvinis administravimas netaikomas. CC licencijos, kaip minėjome nagrinėdami licencijų sąlygas, visuomet suteikia teisę pasidaryti kūrinio kopiją ar pakeisti kūrinio formatą.

Kalbant apie kabelinės retransliacijos teisę, ATGTĮ 65 straipsnio 4 dalis numato, kad net jei autorių teisių subjektas jokiai kolektyvinei administravimo asociacijai nėra suteikęs įgaliojimų įgyvendinti jo išimtinės teisės leisti kūrinio kabelinę retransliaciją, laikoma, kad tokius įgaliojimus turi kolektyvinio administravimo asociacija. Tai reiškia, kad autorius, naudodamasis CC licencijomis, kūrinio naudotojui negali suteikti kabelinės retransliacijos teisės, nes tokia teisė pagal įstatymą yra perduota kolektyvinio administravimo asociacijai. Taigi bendrųjų CC licencijų sąlygose nustatytas leidimas retransliuoti kūrinį Lietuvoje negalioja.

Situacija su audiovizualinių kūrinių atgaminimu asmeniniais tikslais yra truputį kitokia. Kolektyvinis audiovizualinių kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais atstovavimas pagal ATGTĮ 20 straipsnio 6 dalį pasireiškia tuo, kad kolektyvinio administravimo asociacija renka užmokestį už kiekvieną audiovizualinio kūrinio atgaminimą asmeniniais tikslais. Atrodytų, kad tokiu atveju autorius, norėdamas kūrinio naudotojui suteikti teisę atgaminti audiovizualinį kūrinį asmeniniais tikslais, negalėtų naudotis CC licencijomis, nes negalėtų laikytis vienos iš pagrindinių CC licencijų sąlygų – suteikti teisę kūrinium naudotis nemokamai. Tačiau išnagrinėjus ATGTĮ 20 straipsnio 3 – 4 dalis matyti, kad tokį mokestį privalo mokėti ne kūrinio naudotojas, bet asmeniniam atgaminimui skirtų analoginių ir skaitmeninių garso bei audiovizualinių laikmenų gamintojai ir importuotojai, o ir pats mokestis skaičiuojamas tik nuo asmeniniam atgaminimui skirtų tuščių garso ir audiovizualinių laikmenų didmeninio pardavimo kainos. Atsižvelgiant į paminėtas ATGTĮ nuostatas dėl kolektyvinio audiovizualinių kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais atstovavimo teigtina, kad autorius CC licencijomis Lietuvoje gali suteikti teisę atkurti audiovizualinį kūrinį asmeniniais tikslais, nes kūrinio naudotojas neprivalo niekam tiesiogiai mokėti už audiovizualinio kūrinio atgaminimą. Nors netiesiogiai mokestį už audiovizualinių kūrinių atgaminimą naudotojai gali sumokėti pirkdami laikmenas kūrinių atgaminimui, tačiau tai priklauso ne nuo autoriaus, bet nuo laikmenų gamintojų ar importuotojų sprendimo, t.y. į tuščių laikmenų pardavimo kainą minėtą mokestį įtraukti ar ne.

Ketvirtoji galima problema yra susijusi su *atsakomybės apribojimais*, esančiais bendrosiose CC licencijose. Bendrųjų CC licencijų sąlygos numato, kad licencijos davėjas nėra atsakingas už jokių nuostolių ar žalą, kurie gali atsirasti tiek dėl licencijos davėjo veiksmų

⁷⁰ Autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarka // Valstybės žinios, 2002-02-13, Nr. 15-574

suteikiant licenciją, tiek dėl kūrinio naudotojo naudojimas kūrinium. Be to, licencijose nurodyta, kad licencijos davėjas nebus atsakingas net tada, kai jis žinojo tokių nuostolių ar žalos atsiradimo galimybę. Tačiau Lietuvoje, remiantis LR CK 6.252 straipsnio 1 dalimi, negalioja susitarimai, kuriais apribojama atsakomybė už tyčiais veiksmais sukeltą žalą. Todėl bendrosiose CC licencijose nustatytas atsakomybės apribojimas LR negalios, kai žalą sukels tyčiniai licencijos davėjo veiksmai. Be to, problema gali kilti, kai paaiškėja, kad pirminis autorius, kurį sunku surasti, pažeidžia trečiųjų asmenų autorių teises, o tretieji asmenys reikalavimus nukreipia ne į pirminį autorių, o į paskesnių, išvestinių kūrinų gamintojus.

Dar vienas probleminis bendrųjų CC licencijų taikymo Lietuvoje aspektas yra *asmeninės neturtinės autoriaus teisės*. ATGTĮ 14 straipsnio 1 dalis numato, jog neatsižvelgiant į turtines teises, kūrinio autoriui visuomet priklauso neturtinės teisės – teisė į autoriaus vardą⁷¹, autorystės teisė ir teisė į kūrinio neliečiamybę⁷². Šios teisės, remiantis ATGTĮ 14 straipsnio 2 dalimi, negali būti perduodamos kitam asmeniui ir gali priklausyti tik autoriui. Tuo tarpu bendrosiose CC licencijose minėtos teisės nėra aiškiai numatytos. Vis dėlto, manytina, kad teisme neturtinės teisės būtų pripažintos, tačiau klausimas, ar pažeidimo atveju pavyktų išsireikalauti nuostolių atlyginimo, lieka atviras.

Aukščiau nurodytų problemų analizė liudija, kad nesant CC licencijos varianto, suderinto su galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, tam tikros CC licencijų sąlygos turėtų būti netaikomos, kaip prieštaraujančios imperatyvioms įstatymų nuostatom. Nepaisant kai kurių bendrųjų CC licencijų sąlygų negaliojimo rizikos, licencijos kaip visumos galiojimo klausimas nekyla. Šiuo atveju vadovaujamosi CC licencijos nuostata, teigiančia, kad vienos ar kelių licencijos sąlygos negaliojimas neturi įtakos likusių licencijos sąlygų galiojimui. Tokia licencijos nuostata atitinka LR CK 6.226 straipsnio nuostatas.

Taigi galima teigti, kad Lietuvos įstatymai iš esmės neprieštaruoja bendrųjų CC licencijų taikymui, nors situacija iki galo ir nėra sureguliuota. Todėl manytina, kad bendrosios CC licencijos, net ir nesuderintos su Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais, turėtų apsaugoti autoriaus teises į licencijuotus kūrinius. Tačiau vienareikšmio atsakymo į klausimą, kokia būtų CC licencijų teikiamos autorių teisių apsaugos apimtis, kol kas pateikti nėra galimybės. Ši problema, nepaisant savo aktualumo, kol kas nėra sulaukusi didesnio praktiškų ar teoretikų dėmesio. Užsienio šalių patirties bei labai ribotos teismų praktikos analizė taip pat

⁷¹ Teisės į autoriaus vardą turinį sudaro autoriui įstatymo suteikta galimybė spręsti, koku vardu bus paskelbtas kūrinys: tikroju, pseudonimu ar anonimiškai. – Vileita, A., Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio komentaras; Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos – Vilnius, 2000. P. 58

⁷² Autorystės teisės bei teisės į kūrinio neliečiamybę turinį nagrinėjome analizuodami CC licencijų sąvoką, todėl šiame skyriuje jų iš naujo neaprašysime.

neleidžia suformuoti patikimų išvadų, kuriomis galima būtų remtis nustatant galimą bendrųjų CC licencijų apsaugos laipsnį. Todėl autorius, nusprendęs savo teisių apsaugą užtikrinti bendrųjų CC licencijų pagalba, tikslaus ir motyvuoto atsakymo gali tikėtis tik iš ateities teismų praktikos, suformuotos vertinant ne tik formalų licencijų turinio atitikimą galiojantiems teisės aktams, tačiau ir faktines aplinkybes.

IŠVADOS

Atlikus Creative Commons (toliau išvadose – CC) licencijų sąlygų analizę ir CC licencijų teisinio reglamentavimo tyrimą bei išnaginėjus labiausiai tikėtinas problemas, taikant bendrąsias CC licencijas Lietuvos Respublikoje, apibendrinant pateiktas išvadas galima teigti, kad bendrosios CC licencijos nesuderintos su Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais sudaro prielaidas iš dalies apsaugoti autoriaus teises į licencijuotus kūrinius. Tačiau vienareikšmio atsakymo į klausimą, kokia būtų CC licencijų teikiamos autorių teisių apsaugos apimtis, kol kas nėra galimybių, kadangi šiuo klausimu kol kas nėra Lietuvos Respublikos teismų praktikos. Todėl konstatuotina, kad darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad bendrosios CC licencijos nesuderintos su Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais neužtikrina CC licencijomis licencijuotų kūrinių pakankamos autorių teisių apsaugos, patvirtinta tik iš dalies. Teiktinos šios išvados:

1. CC yra 2001 m. JAV kilęs, alternatyvus intelektualinės nuosavybės judėjimas, pabrėžiantis intelektualinės nuosavybės svarbą socialiniam informacijos prieinamumui, planavimui, kultūros ir technologijų plėtrai. Judėjimas skatina laisvą dalijimąsi informacija bei siekia išugdyti ir plėtoti tokią erdvę, kurioje visi žmonės, žinodami, kad jiems yra suteiktas leidimas, galėtų jaustis laisvai ir naudotis ne tik kitų sukurtomis idėjomis, bet taip pat kitų sukurtais žodžiais, paveikslais ir muzika. Pagrindinis įrankis siekiant šių tikslų yra CC licencijos.

2. Vieningas ir oficialus CC licencijų apibrėžimas nėra pateikiamas nei viename analizuotų šaltinių, tačiau teigtina, jog CC licencija yra skaitmeninės formos ir išskirtinės struktūros klasikiniais autorių teisių įstatymais paremtos sutartys, sukurtos siekiant teisėto kūrinių naudojimosi, kūrybos, mokslo ir techninio progreso plėtros, kurių pagrindu autorius ar jo teisių turėtojas, išlikdamas turtinių teisių savininku ir išsaugodamas teisę suteikti tokias teises kitiems asmenims, kitai šaliai suteikia teisę neribotą laiką, bet kurioje pasaulio valstybėje nemokamai naudotis sutartyje aiškiai nurodytomis autorių turtinėmis teisėmis į skaitmeninės formos literatūros, mokslo ar meno kūrinių.

3. CC licencijų pranašumą tradicinių sutarčių atžvilgiu lemia ypatinga jų struktūra, kurią sudaro trys elementai – Bendrasis aktas (*angl. Common deed*), eiliniams vartotojams trumpai ir aiškiais terminais nusakantis pagrindines licencijos sąlygas; Teisinis tekstas (*angl. Legal Code*), adresuotas teisininkams profesionalams, kurio pagrindu vykdomas autorių teisių gynimas teisme bei Skaitmeninis kodas (*angl. Digital code*) – kompiuterių programų atpažįstami duomenys, kurių pagalba paieškos sistemos ir kita programinė įranga nustato kūrinių naudojimo sąlygas.

4. Kitas CC licencijų pranašumas tradicinių sutarčių atžvilgiu yra itin paprastas jų sudarymo mechanizmas, suteikiantis galimybę kūriniu naudotis neapibrėžtam subjektų ratui bei

nereikalaujantis kūrinio autoriaus ir naudotojo tiesiogiai derėtis dėl sutarties sąlygų ir/ar pasirašyti konkrečios sutarties. Tokiu būdu ne tik taupomas šalių laikas ir kaštai, tačiau užtikrinama ir kūrinių, kaip kultūrinių–socialinių vertybių sklaida.

5. CC licencijų rūšių įvairovė, prasidedanti nuo liberaliausios, visas autoriaus turtines teises į kūrinių suteikiančios, „*Attribution*“ licencijos ir užsibaigianti griežčiausia „*Attribution-NonCommercial-NoDerivatives*“ licencija (kitaip dar vadinama „nemokamos reklamos licencija“), kuri nekeičiant turinio leidžia kūrinių kopijuoti, platinti, rodyti ar atlikti tik nekomerciniais tikslais, suteikia autoriui galimybę pasirinkti vieną, labiausiai jo interesus atitinkantį suteikiamų teisių į kūrinių derinį.

6. CC licencijų įvairovė, formos ir struktūros ypatumai bei nesudėtingas sudarymo mechanizmas sąlygoja licencijų išpopuliarėjimą ne tik JAV, bet ir kituose pasaulio valstybėse. To pasekoje prasidėjo licencijų internacionalizavimo, t.y. licencijų suderinimo su atskirų valstybių nacionaliniais teisės aktais, procesas, kurio metu sukuriama į valstybinę kalbą išversta bei su valstybės teisinės sistema suderinta CC licencija. Internacionalizavimo proceso rezultatas – paprastesnis autorių teisių apsaugos užtikrinimas bei gynyba ne tik JAV, bet ir kitose pasaulio valstybėse.

7. Šiuo metu su Lietuvos teise suderinta CC licencija dar neegzistuoja, todėl Lietuvoje reikėtų naudotis bendrosiomis CC licencijomis, nepritaikytomis prie konkrečios valstybės teisinės sistemos. Tokios licencijos, nors ir vadinamos universaliomis, iš tiesų atspindi JAV autorių teisei būdingas nuostatas ir jų taikymas Lietuvoje, kaip ne bendrosios teisės šalyje, gali būti problematiškas.

8. Problemos gali kilti dėl to, kad visos CC licencijos yra surašytos anglų kalba. Šios kalbos vartojimas riboja licencijų naudojimą tarp jos nesuprantančių asmenų ir gali sąlygoti didelius terminologinius skirtumus verčiant licencijos tekstą į lietuvių kalbą. Be to, dėl JAV egzistuojančios specifinės „*copyright*“ koncepcijos apimančios ne tik autorių teises, tačiau ir dalį teisių Europoje laikomų gretutinėmis, tikėtini sunkumai dėl tam tikrų, CC licencijose naudojamų, sąvokų atitikimo Lietuvos įstatymams.

9. Dar vienas probleminis bendrųjų CC licencijų taikymo Lietuvoje aspektas yra susijęs su asmeninėmis neturtinėmis autoriaus teisėmis. Lietuvos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas numato, jog kūrinio autoriui visuomet priklauso neturtinės teisės (teisė į autoriaus vardą, autorystės teisė ir teisė į kūrinio neliečiamybę), kurios negali būti perduodamos kitam asmeniui. Tuo tarpu bendrosiose CC licencijose minėtos teisės nėra aiškiai numatytos. Nors galimybė pripažinti ir apginti šias teises Lietuvos teismuose nėra pagrindo abejoti, klausimas, ar pažeidimo atveju pavyktų išsireikalauti nuostolių atlyginimo, lieka atviras.

10. Lietuvoje egzistuojantis kolektyvinis autoriaus teisių administravimo modelis gali riboti bendrųjų CC licencijų taikymą. Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas autoriui nenumato galimybės dalį kūrinių licencijuoti CC licencijomis, o teises į kitus kūrinius perduoti kolektyvinio administravimo asociacijai. Taigi autorius, savo teises perleidęs administruoti kolektyvinio administravimo asociacijai, turi atsisakyti galimybės net ir dalį savo kūrinių licencijuoti bendrosiomis CC licencijomis.

NAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 28-1125.
2. Republic of Lithuania Law on copyright and related rights (Oficialus vertimas) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291051; prisijungimo laikas: 2007-09-10.
3. Lietuvos Respublikos Valstybinės kalbos įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 15-344.
4. Autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje) mokėjimo tvarka // Valstybės žinios, 2002-02-13, Nr. 15-574.
5. Dėl atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2003, Nr.84-384.
6. Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“ // Valstybės žinios. 1995, Nr.40-988.
7. 1936 m. balandžio 09 d. Austrijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/at/at091en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
8. 1994 m. vasario 04 d. Lenkijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/pl/pl010en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
9. 1996 m. gruodžio 05 d. Meksikos Federalinis autorių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/mx/mx003en.html#JD_MX003EN; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
10. 1987 m. gruodžio 01 d. Malaizijos Autorių teisių aktas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/my/my010en.pdf; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
11. 1976 m. spalio 19 d. JAV Autorių teisių kodeksas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/us/us173en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
12. 1912 m. Olandijos Autorių teisių įstatymas // http://www.wipo.int/clea/docs_new/en/nl/nl001en.html; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
13. 1998 m. spalio 28 d. JAV Autorių teisių galiojimo pratęsimo įstatymas // <http://www.copyright.gov/legislation/s505.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-11.

Specialioji literatūra:

14. Žilinskas J. V., Kasperavičius P., Kiškis M. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga – Klaipėda, 2007.
15. Kiškis M, Petrauskas R., Rotomskis I., Štītīlis D. Teisės informatika ir informatikos teisė ž Vilnius, 2006.
16. Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai – Vilnius: Justicija, 2003.
17. Civilka M., Lamanaukas T., Nosinaitė G., Sauliūnas D., Štītīlis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė – Vilnius, 2004.
18. Aplin T. Copyright law in the digital society: the challenges of multimedia – Oxford: Hart Publishing, 2005.
19. Bently L., Sherman, B. Intellectual Property Law, Second edition – Oxford university press 2001.
20. Andrijauskas K., Buitkus A., Čėponytė Z., Lamanaukas T., Matulevičienė N.J., Mikalajūnienė E., Šinkūnienė D. Informacinės visuomenės teisė – Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas, 2005.
21. Vileita A., Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio komentaras; Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos // Vilnius, 2000.
22. Lessig L. Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity // <http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
23. Lessig L. Code: Version 2 // <http://pdf.codev2.cc/Lessig-Codev2.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-08-24.
24. Hietanen H., Oksanen V., Vālimāki M. Community Created Content // http://turre.com/images/stories/books/webkirja_koko_optimoitu2.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-11.

Kita medžiaga:

25. Tarptautinių žodžių žodynas // Vyriausioji enciklopedijų redakcija, atsakingasis redaktorius V. Kvietkauskas – Vilnius: VER, 1985.
26. Kiškis M. Autorinės sutartys pagal naująjį įstatymą // <http://www.lawin.lt/lt/docs/download/867.php>; prisijungimo laikas: 2007-09-08.
27. CC in Review: Lawrence Lessig on Supporting the Commons // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5661>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.

28. Copyright Office, Circular 22: How to Investigate the Copyright Status of a Work // <http://www.copyright.gov/circes/circ22.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
29. Copyright Office, 1 Circular: Basics // <http://www.copyright.gov/circes/circ1.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
30. Lessig L. Reclaiming a Commons. <http://cyber.law.harvard.edu/events/lessigkeynote.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
31. Lessig L. CC in Review: Lawrence Lessig on Compatibility // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5709>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
32. Lessig L. CC in Review: Lawrence Lessig on CC Tools // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5726>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
33. Lessig L. Retiring standalone DevNations and one Sampling license // <http://creativecommons.org/weblog/entry/7520>; prisijungimo laikas: 2007-08-18.
34. Prodromou E. Debian – legal Summary of Creative Commons 2.0 Licenses // <http://people.debian.org/~evan/ccsummary.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-18.
35. Bearman, D. Intellectual Property Conservancies // <http://www.dlib.org/dlib/december00/bearman/12bearman -full.html>; prisijungimo laikas: 2007-08-18.
36. Garlick M. Creative Commons Version 3.0 Licenses — A Brief Explanation // http://wiki.creativecommons.org/Version_3#; prisijungimo laikas: 2007-08-18.
37. Berry D. The Commons as an Idea – Ideas as a Commons // http://www.freesoftwaremagazine.com/articles/commons_as_ideas; prisijungimo laikas: 2007-08-18.
38. Brown G. O. Creative Commons Unveils Machine-Readable Copyright Licenses // <http://creativecommons.org/press-releases/entry/3476>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
39. Brown G. O. Announcing (and explaining) our new 2.0 licenses // <http://creativecommons.org/weblog/entry/4216>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.
40. Brown G. O. Academic Digital Rights: A Walk on the Creative Commons // <http://campustechnology.com/articles/38674/>; prisijungimo laikas: 2007-09-08.
41. Brown G. O. Out of the Way: How the next copyright revolution can help the next scientific revolution // <http://biology.plosjournals.org/perlserv/?request=get-document&doi=10.1371%2Fjournal.pbio.0000009&ct=1>; prisijungimo laikas: 2007-09-08.
42. Fitzgerald B., Oi I. Free Culture: Cultivating the Creative Commons // <http://eprints.qut.edu.au/archive/00000122/01/fitzgerald.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-08.
43. Garlick M. Comments period drawing to a close for Draft License Version 2.5 // <http://creativecommons.org/weblog/entry/5457>; prisijungimo laikas: 2007-08-11.

44. Šimašius R. Intelektinė (ne)nuosavybė ir jos grimasos // http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/intelektine_nenuosavybe_ir_jos_grimasos/1456; prisijungimo laikas: 2007-09-11.
45. Committee on Intellectual Property Rights in the Emerging Information Infrastructure, National Research Council Digital Dilemma: Intellectual Property in the Information Age // http://www.nap.edu/html/digital_dilemma/; prisijungimo laikas: 2007-09-11.
46. Study contract concerning moral rights in the context of the exploitation of works through digital technology. Final Report. Study contract n° ETD/99/B5-3000/E°28. By Mrs Marjut Salokannel and Mr Alain Strowel with the collaboration of Mrs Estelle Derclaye. April 2000 // http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/studies/etd1999b53000e28_en.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-11.
47. Негуляев Е. А. Лицензии Creative Commons // www.elibrary.ru/projects/conference/turkey2005/presentations/CreativeCommons.ppt; prisijungimo laikas: 2007-09-11.

Internetinės svetainės:

48. <http://creativecommons.org>
49. www.lrs.lt
50. http://pzwart.wdka.hro.nl/mdr/research/liiang/open_content_guide/08-glossary/view
51. http://www.webopedia.com/TERM/O/open_source.html
52. http://www.eff.org/Legal/active_legal.html
53. <http://www.akl.lt/ak>
54. http://lessig.org/blog/creative_commons/

SANTRAUKA

CREATIVE COMMONS LICENCIJŲ TEISINIAI ASPEKTAI

Pagrindinės sąvokos: *Creative Commons (CC), licencija, autorius, autoriaus teisės, autoriaus turtinės teisės, skaitmeninė erdvė, internacionalizavimas.*

Šioje santraukoje aptariamos CC licencijų atsiradimo prielaidos, licencijų tikslai ir uždaviniai, nurodoma CC licencijų samprata bei pagrindiniai licencijų bruožai. Taip pat aptariamas licencijų internacionalizavimo procesas bei CC licencijų taikymo galimybė Lietuvoje ir su juo susijusi teisinės problemos.

Santraukos turinys

Aštuntajame XX a. dešimtmetyje išplitus skaitmeninėms technologijoms ir didžiajai daliai žmogaus gyvenimo persikėlus į skaitmeninę erdvę, autorių teisių įstatymai ėmė nebeatitikti susiklosčiusios situacijos ir nepagrįstai riboti informacijos sklaidą bei prieinamumą internete. Siekiant padėti autoriams ir kūrinių naudotojams išspręsti šias problemas bei skaitmeninėje erdvėje sukurti protingą ir lanksčią autorių teisių apsaugos sistemą, 2001 m. buvo įkurta Creative Commons organizacija, 2002 m. pasiūliusi visuomenei autorių teisių suteikimo sutartis – Creative Commons licencijas.

Šios skaitmeninės formos sutartys įgalina autorių ar jo teisių turėtoją suteikti teisę kitiems asmenims neribotą laiką, bet kurioje pasaulio valstybėje, nemokamai naudotis sutartyje aiškiai nurodytomis autorių turtinėmis teisėmis į skaitmeninės formos literatūros, mokslo ar meno kūrinių. Tačiau naudojantis bendroju CC licencijų variantu, parengtu remiantis JAV autorių teisės nuostatomis, ir nesuderintu su teisės aktais, kyla klausimas, ar tokios licencijos užtikrina pakankamą autorių teisių apsaugą Lietuvoje.

Siekiant atsakyti į šį klausimą ir išanalizuoti CC licencijų santykį su klasikiniiais autorių teisių įstatymais, pirmoje šio darbo dalyje atskleidžiama CC licencijos sąvoka, tikslai bei pagrindinės sąlygos. Antroje darbo dalyje didžiausias dėmesys skiriamas galimų problemų identifikavimui, taikant CC licencijas Lietuvoje. Taip pat apžvelgiamas bendrųjų (tipinių) CC licencijų naudojimas ir internacionalizavimo procesas.

Galiausiai daroma išvada, jog bendrosios CC licencijos, nesuderintos su Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais, sudaro prielaidas iš dalies apsaugoti autoriaus teises į licencijuotus kūrinius. Nors vienareikšmio atsakymo į klausimą, kokia būtų CC licencijų teikiamos autorių teisių apsaugos apimtis, kol kas nėra, jo galima tikėtis iš ateities teismų praktikos.

SUMMARY

LEGAL ASPECTS OF CREATIVE COMMONS LICENSES

Keywords: *Creative Commons (CC), license, author, copyright, economic rights of author's, cyberspace, internationalization.*

In this summary author presents the assumptions of CC licenses' origin, licenses objectives and tasks. The conception and main features of CC licenses are indicated as well. Finally internationalization process, the possibility to use CC licenses in Lithuania and main conclusion are developed in the summary.

Content of the summary

In eight decade of twentieth century the appearance and development of digital technologies moved a great part of human life into cyberspace. However copyright laws were in conflict with factual situation and started to interfere with the dispersion and accessibility of information in internet. In 2001, aiming to help authors and users to deal with those problems and to develop reasonable and flexible copyright protection, Creative Commons organization was created. In 2002 this organization introduced to the public agreements, known as CC licenses, granting author's economic rights to the user.

These digital agreements enables author or holder of his rights, to grant other party perpetual, worldwide, royalty-free right to use authors economic rights to literature, science or art works. Though using unported version of CC licenses, which was prepared according to USA copyright law, may raise the question of secure copyright of unported licenses in Lithuania.

Search for the answer to the above question and analysis of the relation between CC licenses and classical copyright law is provided. In the first part of this paper objectives, main features and concept of CC licenses are indicated. In the second part considerable attention is given to indicate possible problems while using CC licenses in Lithuania. The usage and internationalization of CC licenses are also developed in the second part of the paper.

Finally, conclusion is made that unported CC licenses, even not harmonized with Lithuanian law, makes a presumption to partially secure copyright to licensed works. Though homologous answer, what is the scope of copyright protection, is not available yet, it can be provided by future jurisprudence.

**PASAULIO ŠALYS, KURIOSE CC LICENCIJOS YRA SUDERINTOS SU
NACIONALINIAIS TEISĖS AKTAIS**

EUROPA (23 ŠALYS):

Austrija, Belgija, Bulgarija, Danija, Didžioji Britanija (Anglija ir Velsas, Škotija.), Graikija, Italija, Ispanija, Kroatija, Lenkija, Liuksemburgas, Makedonija, Malta, Olandija, Portugalija, Prancūzija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vengrija, Vokietija,

AZIJA (7 ŠALYS):

Indija, Izraelis, Japonija, Kinija, Pietų Korėja, Malaizija, Taivanas.

PIETŲ AMERIKA (5 ŠALYS):

Argentina, Brazilija, Čilė, Peru, Kolumbija.

ŠIAURĖS AMERIKA (3 ŠALYS):

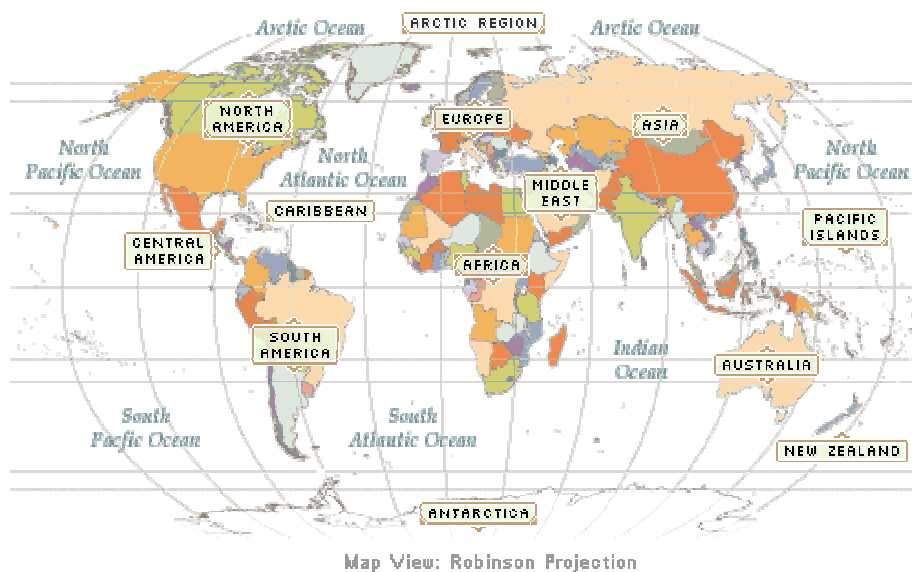
Jungtinės Amerikos Valstijos, Meksika, Kanada.

AUSTRALIJA IR OKEANIJA (2 ŠALYS):

Australija, Naujoji Zelandija.

AFRIKA (1 ŠALIS):

Pietų Afrikos Respublika.

<http://www.infoplease.com/atlas>

CC LICENCIJOS BENDRASIS AKTAS (COMMON DEED)

Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0 Unported

You are free:

to Share — to copy, distribute and transmit the work

Under the following conditions:

Attribution. You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.

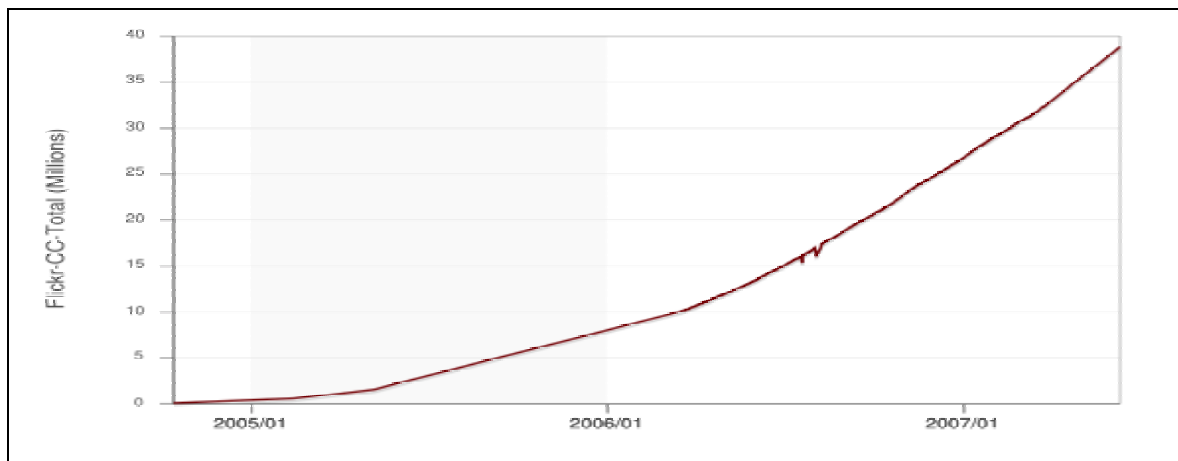
No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.

- For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work. The best way to do this is with a link to this web page.
- Any of the above conditions can be waived if you get permission from the copyright holder.
- Nothing in this license impairs or restricts the author's moral rights.

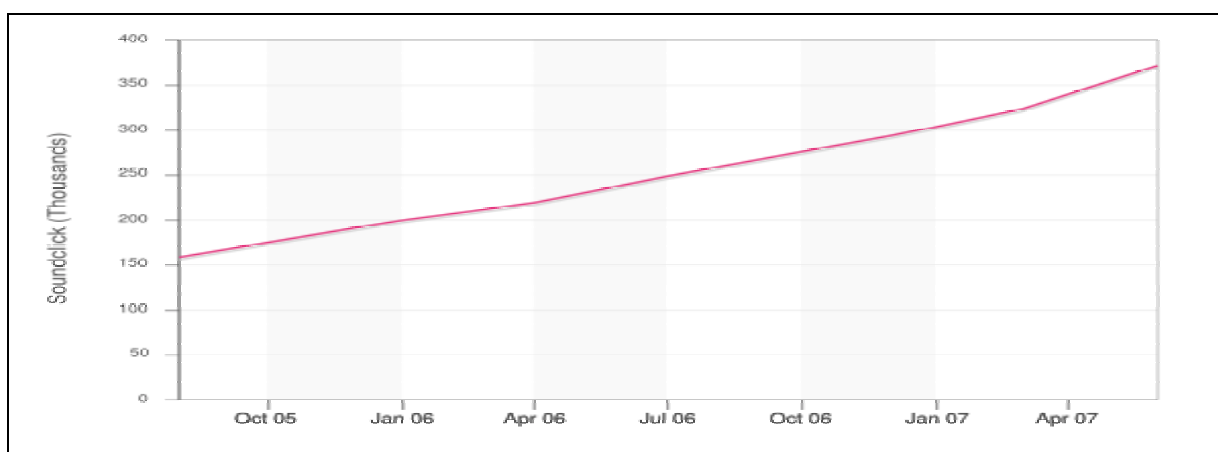
Disclaimer

Your fair dealing and other rights are in no way affected by the above.
This is a human-readable summary of the [Legal Code](#) (the full license).

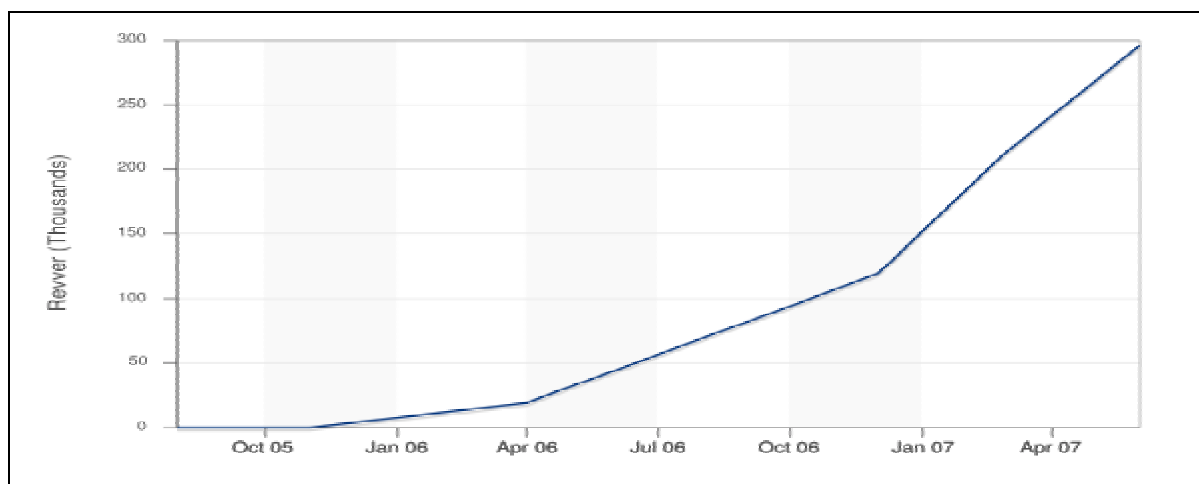
CC LICENCIJOMIS LICENCIJUOTŲ KŪRINIŲ SKAIČIAUS PASIKEITIMAS
 INTERNETINĖSE SVETAINĖSE <http://flickr.com>, <http://www.soundclick.com> BEI
<http://revver.com>

<http://www.swivel.com/graphs/show/16847278>

<http://www.swivel.com/graphs/show/16860809>

<http://www.swivel.com/graphs/show/16860811>